Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania
„Ziemia Jędrzejowska – GRYF”

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

Jędrzejów, maj 2023 r.

Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego
Rzeczpospolita Polska
Dofinansowane przez Unię Europejską

Spis treści

I. CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO 3
1. Nazwa LGD, forma prawna 3
2. Proces tworzenia i doświadczenie partnerstwa 3
3. Struktura LGD 6
4. Organ decyzyjny LGD 7
5. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD 8
II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ LSR 10
1. Opis i mapa obszaru 10
2. Wyróżniki, potencjał i spójność obszaru 11
III. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR 13
1. Etap opracowania LSR 13
2. Etap wdrażania LSR 19
IV. ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR 22
1. Potrzeby rozwojowe i potencjały obszaru 22
2. Analiza SWOT 52
3. Wnioski z diagnozy 55
4. Grupy docelowe 57
V. SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA 59
VI. CELE I WSKAŹNIKI 68
VII. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU 76
VIII. PLAN DZIAŁANIA 79
IX. PLAN FINANSOWY LSR 80
X. MONITORING I EWALUACJA 81
Spis rysunków 84
Spis map 84
Spis wykresów 84
Spis tabel 84
Wykaz wykorzystanej literatury: 86
Załączniki do LSR 86

I. CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO

1. Nazwa LGD, forma prawna

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" (LGD) działa jako stowarzyszenie posiadające osobowość prawną, wpisane w dniu 25 sierpnia 2008 r. do Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem 0000310387. Formą prawną partnerstwa jest stowarzyszenie „specjalne" – jest to jednolita dla wszystkich LGD forma organizacyjno-prawna, charakteryzująca się tym, że w stowarzyszeniu oprócz osób fizycznych członkami zwyczajnymi mogą być także osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, z wyłączeniem województw, a nadzór nad nim sprawuje marszałek województwa i może ono prowadzić działalność gospodarczą służącą realizacji LSR. Poza tym w takim stowarzyszeniu, obok walnego zebrania członków, zarządu oraz organu kontroli wewnętrznej, funkcjonuje dodatkowy organ jakim jest rada, która podejmuje decyzje w sprawie wyboru operacji realizowanych w ramach LSR (chyba że w Statucie LGD przewidziano, że zadania te należą do właściwości zarządu).

2. Proces tworzenia i doświadczenie partnerstwa

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" działając na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, uwzględnia ochronę oraz promocję środowiska naturalnego, krajobrazu i zasobów historyczno-kulturowych, rozwój turystyki oraz popularyzację i rozwój produkcji wyrobów regionalnych.

W dniu 20 sierpnia 2007 roku z inicjatywy Starosty Jędrzejowskiego odbyło się spotkanie informacyjne z przedstawicielami wszystkich gmin powiatu jędrzejowskiego. W spotkaniu uczestniczyło 119 osób. Przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego przedstawili ideę podejścia LEADER, która ma być realizowana przez lokalne grupy działania. Od razu powołano grupę inicjatywną, która miała za zadanie doprowadzenie do zawiązania się partnerstwa. Członkowie tej grupy odbyli po dwa spotkania w każdej gminie w celu właściwego doinformowania mieszkańców powiatu o planach utworzenia partnerstwa i celach jego działania. Z zebranych opinii wynikało, że wszystkie gminy są zainteresowane utworzeniem takiego podmiotu, który będzie aktywizował lokalną społeczność i dawał możliwość pozyskiwania środków unijnych. W dniu 21 listopada 2007 odbyło się Zebranie Założycielskie, na którym założono stowarzyszenie skupiające w sobie 3 sektory: publiczny, gospodarczy i społeczny, o nazwie Lokalna Grupa Działania „Ziemia Jędrzejowska – Gryf". W zebraniu uczestniczyli przedstawiciele wszystkich gmin powiatu jędrzejowskiego.

Grupa założycieli przygotowała stosowne dokumenty do rejestracji stowarzyszenia w Krajowym Rejestrze Sądowym. 25 sierpnia 2008 roku stowarzyszenie uzyskało osobowość prawną. Lokalna Grupa Działania „Ziemia Jędrzejowska – Gryf" realizowała LSR w okresie programowania PROW 2007–2013 Oś IV Leader. W ramach LSR 2007–2013 realizowane były następujące działania: *Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw*, *Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej*, *Odnowa i rozwój wsi* oraz *Małe Projekty*, *Funkcjonowanie LGD – nabywanie umiejętności i aktywizacja, wdrażanie projektów współpracy*. Zostały wybrane do refundacji 273 wnioski, z czego: 178 w ramach działania *Małe Projekty*, 30 w ramach działania *Odnowa i rozwój wsi*, 31 w ramach działania *Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej*, 34 w ramach działania *Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw*. Ogólnie rozliczono i wypłacono 178 wniosków. 95 wniosków nie zostało zrefundowanych z następujących przyczyn:

- nie mieściły się w limicie środków określonych na dane nabory,
- beneficjenci nie podpisali umów (odstąpili od realizacji operacji),
- projekty odrzucone ze względu na niedotrzymanie terminu przez wnioskodawców.

Przed ogłaszanymi naborami organizowane były spotkania konsultacyjne w każdej gminie. Potencjalni beneficjenci przez cały czas mogli korzystać z doradztwa w Biurze LGD. W okresie programowania 2007–2013 pracownicy Biura udzielili wsparcia doradczego 1169 podmiotom. Ponadto LGD wzięła udział w 272 wydarzeniach kulturalnych i 56 targach i wystawach oraz opublikowała 200 artykułów w lokalnej prasie. Cały zakres działalności LGD znacząco wpłynął na zmianę świadomości mieszkańców, zwiększenie ich aktywności

oraz pobudził chęć działania wśród lokalnego społeczeństwa. Wzrosła liczba przedsiębiorców i rolników, którzy poszerzyli swoją działalność. Na pozytywną ocenę zasługują również działania promocyjne podjęte przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Ziemia Jędrzejowska – GRYF".

Z badań ewaluacyjnych, przeprowadzonych przez niezależny podmiot zewnętrzny, dotyczących oceny efektywności działalności grup oraz realizacji Lokalnych Strategii Rozwoju w ramach programu PROW 2007–2013 wynika, że LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" ma największy wskaźnik rozpoznawalności ze wszystkich LGD na terenie województwa świętokrzyskiego. Osoby, które skorzystały z usług LGD wyraziły w badaniach zadowolenie z ich jakości. Zgromadzone odpowiedzi wskazują, że pomoc świadczona jest w sposób profesjonalny, dostarcza szerokiego zakresu informacji, które przekazywane są w bardzo przystępny sposób. Wszyscy respondenci stwierdzili, że bardzo cenią sobie pomoc LGD przy pisaniu i rozliczaniu wniosków i że istnieje bardzo duża potrzeba prowadzenia tego typu działań.

LGD kontynuując osiągnięcia w ww. zakresie stawia na kontakty bezpośrednie z beneficjentami, co wyraźnie jest zaznaczone w planie komunikacji oraz w celach i wskaźnikach, które planuje aktualnie zrealizować.

Dobre praktyki w pisaniu Strategii na lata 2007–2013, w postaci włączenia mieszkańców obszaru LGD w pracę nad Strategią, zostały wykorzystane przy tworzeniu kolejnej i aktualnej Lokalnej Strategii Rozwoju Kierowanego przez Społeczność.

W LSR w okresie programowania 2014–2020 wskazany został jeden cel ogólny oraz sześć celów szczegółowych. Głównym celem był *Rozwój obszaru LGD w oparciu o aktywność lokalnej społeczności.* Dopasowane do niego sześć celów szczegółowych to*: 1.1. Zwiększenie aktywności ekonomicznej mieszkańców obszaru LGD, 1.2. Pobudzanie aktywności społecznej przedstawicieli grup defaworyzowanych, 1.3. Tworzenie innowacyjnych rozwiązań w zakresie wykorzystania lokalnych zasobów, 1.4. Współpraca na rzecz rozwoju obszaru LGD, 1.5. Sprawne zarządzanie realizacją LSR* oraz *1.6. Działania aktywizacyjne*. Dzięki działaniom LGD na obszarze powstały nowe miejsca pracy i nowe przedsiębiorstwa. Intensyfikacji uległo również funkcjonowanie stowarzyszeń, które z roku na rok posiadają coraz większe doświadczenie i odważniej sięgają po środki na dofinansowanie wydarzeń, warsztatów czy szkoleń. Działalność Lokalnej Grupy Działania wpływa na poprawę komunikacji i poziomu współpracy pomiędzy mieszkańcami obszaru – we wszystkich projektach grantowych jednym z kryteriów jest lokalne partnerstwo. W konsekwencji większość stowarzyszeń ubiegających się o dofinansowanie włączyło do działań inne stowarzyszenia i mieszkańców.

Dokument LSR opracowany na perspektywę 2014–2020 był kilkukrotnie aktualizowany, najczęściej zmiany związane były z pozyskaniem bonusów. Z uwagi na wielkie zainteresowanie i fakt, iż ilość złożonych wniosków w każdym naborze przewyższała kwotę dostępnych środków, środki z pierwszego (2019 rok) i drugiego bonusu (2020 rok) postanowiono przeznaczyć na otwieranie i rozwój działalności gospodarczej. W ramach drugiego bonusu kwota została też przeznaczona na realizację projektów grantowych w następujących przedsięwzięciach: zachowanie dziedzictwa lokalnego, organizacja szkoleń i spotkań aktywizujących osoby z grup defaworyzowanych oraz promocja obszaru działania, w tym promocja produktów i usług lokalnych. W 2021 roku uzyskane dodatkowe środki na realizację LSR przeznaczono natomiast ponownie na przedsięwzięcie dotyczące podejmowania działalności gospodarczej, ale i na dostosowanie ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej do potrzeb przedstawicieli grup defaworyzowanych. Spośród zmian w LSR, w ewaluowanym okresie dokonywano też przesunięć między przedsięwzięciami (z uwagi na duże zainteresowanie operacjami z zachowania dziedzictwa lokalnego), a także wprowadzano drobne korekty w planie komunikacji[1].

Od 2016 r. do początku 2021 r. LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" przeprowadziła łącznie 30 naborów wniosków, z czego 16 w zakresie wzmocnienia kapitału społecznego, 7 w zakresie infrastruktury, 4 w zakresie rozwijania działalności gospodarczej i 3 w zakresie podejmowania działalności gospodarczej. Zainteresowanie przedsięwzięciami było nieustannie duże. Wskaźniki w przypadku pierwszego celu szczegółowego *Zwiększenie aktywności ekonomicznej mieszkańców obszaru LGD* prezentują się bardzo dobrze. Dane z 2021 roku pokazują, że w okresie programowania zrealizowano 31 operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa i 26 dotyczących rozwoju działalności gospodarczej. W przypadku drugiego celu szczegółowego *Pobudzanie*

[1] *Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalna Grupa Działania „Ziemia Jędrzejowska – GRYF"*, SOCJOMETR, Kraków 2022, str. 28.

aktywności społecznej przedstawicieli grup defaworyzowanych osiągnięto w 2021 roku stan docelowy w przypadku przedsięwzięć dotyczących wydarzeń propagujących godzenie rodzicielstwa z rolami zawodowymi (np. spotkania z doradcą personalnym i prawnikiem, wizyta w zakładzie fryzjerskim) oraz zrealizowano więcej niż zaplanowano szkoleń i spotkań. Trzeci cel szczegółowy dotyczący tworzenia innowacyjnych rozwiązań w zakresie wykorzystania lokalnych zasobów to bardzo duży sukces. Osiągnięto więcej niż zaplanowano wskaźników w przypadku nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz wsparcia w ramach realizacji LSR podmiotom działającym w sferze kultury. Zgodnie z planem przebiegały też wydarzenia promocyjne i imprezy dotyczące wzmacniania świadomości ekologicznej mieszkańców obszaru LGD. W aspekcie projektów grantowych ze środków LGD skorzystało około 100 organizacji pozarządowych. Istotny jest fakt, iż w ramach przedsięwzięcia organizacje pozarządowe mogły skorzystać ze środków tylko raz, co przysłużyło się profesjonalizmowi prowadzonych operacji, a także zachęcało do sięgania po dofinansowanie. W ramach czwartego celu szczegółowego *Współpraca na rzecz rozwoju obszaru LGD* zrealizowano z powodzeniem projekt współpracy *Świętokrzyska Wspólna i Aktywna Turystyka*. W przypadku piątego celu szczegółowego *Sprawne zarządzanie realizacją LSR* zrealizowano więcej niż zaplanowano wskaźników dotyczących indywidualnego doradztwa w Biurze LGD, zaś jeśli chodzi o szkolenia dla pracowników i członków organów LGD – cel jest bliski osiągnięcia. Warto też dodać, że przekroczono stan docelowy w działaniach aktywizacyjnych, które prowadzono w ramach szóstego celu szczegółowego. Zdecydowana większość wskaźników została osiągnięta, co świadczy o bardzo dobrej organizacji pracy, a także dobrym tempie ogłaszania i rozstrzygania naborów. Warte podkreślenia jest to, że jeszcze nie zdarzył się nabór, w którym wniosków byłoby mniej niż przeznaczonych środków. Potwierdza to potrzebę działań, ale też i umiejętność współpracy między stowarzyszeniami a gminami. Realizowane operacje stanowią też niewątpliwie dużą zachętę dla kolejnych wnioskodawców[2].

LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" ma na koncie zrealizowany projekt współpracy ŚWiAT (*Świętokrzyska Wspólna i Aktywna Turystyka*). Realizowano go od stycznia 2020 roku do października 2021 roku. Wzięło w nim udział 5 krajowych partnerów (LGD „Dorzecze Wisły", LGD „Królewskie Ponidzie", LGD Ponidzie oraz LGD „Perły Czarnej Nidy"). Celem projektu było wzbogacenie oferty weekendowej adresowanej do mieszkańców i odwiedzających powiat turystów, w tym podniesienie atrakcyjności obszaru poprzez poszerzenie i promowanie oferty turystycznej, rozwój turystyczny i stworzenie odpowiednich warunków do rozwoju przedsiębiorczości na terenie partnerskich LGD. Projekt przyczynił się do rozwoju oferty i produktu dla turystyki aktywnej, bazującej i wykorzystującej w sposób zintegrowany różnorodne zasoby i walory: naturalne, krajobrazowe, przyrodnicze, kulturowe. W ramach projektu na obszarze LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" zrealizowano następujące działania: oznakowanie rzeki Nidy, zagospodarowanie przestrzeni wokół Dworku Reja w Nagłowicach „Literacki zakątek", utworzenie miejsca wypoczynku u zbiegu szlaków w Sędziszowie, wyznaczenie szlaku rowerowego w Słupi Jędrzejowskiej „Błogosławionej Zofii Czeskiej", odnowienie i uporządkowanie niebieskiego szlaku turystycznego Ks. Hieronima Konarskiego, zakup systemów ekspozycji w Muzeum im. Przypkowskich w Jędrzejowie oraz wydanie przewodnika turystycznego. Całkowity budżet projektu wyniósł 1 262 361,60, a udział finansowy LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF": 441 586,64 zł.

Ponadto członkowie LGD posiadają niezbędne doświadczenie oraz wiedzę w zakresie zarządzania oraz realizacji operacji w ramach LSR. Wielu z nich posiada doświadczenie w realizacji projektów w partnerstwie z wykorzystaniem zarówno środków w ramach PROW (LEADER), jak i innych źródeł zewnętrznych, m.in. „Języki obce – równe szanse na rynku pracy dla osób po 50 roku życia" w ramach RPO WŚ 2014–2020, „Jesień w kolorze słońca" w ramach RPO WŚ na lata 2014–2020.

LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" zrealizowała kilka projektów w zakresie realizacji działań ze środków poza RLKS. W latach 2017–2018 projekt „LGD-owskie wsparcie w biznesowym starcie" z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego 2014–2020. Stanowił on odpowiedź na bardzo duże zainteresowanie operacjami z zakresu przedsiębiorczości, a inicjatywa pojawiła się na spotkaniu świętokrzyskich Lokalnych Grup Działania. Celem działań było pobudzenie przedsiębiorczości poprzez zwiększenie liczby mikroprzedsiębiorstw tworzonych przez osoby bezrobotne i nieaktywne zawodowo oraz przez osoby odchodzące z

[2] *Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalna Grupa Działania „Ziemia Jędrzejowska – GRYF"*, SOCJOMETR, Kraków 2022, str. 33–34.

rolnictwa na obszarze gmin województwa świętokrzyskiego, obejmujących działalność 14 LGD-ów będących realizatorami projektu. W ramach działań odbywały się liczne szkolenia dotyczące zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej, w tym w zakresie następujących tematów: prawne aspekty działalności gospodarczej, księgowość i podatki w małej firmie, zasady rozliczania dotacji, warsztaty pisania biznesplanów. Prowadzono także doradztwo poszkoleniowe w formie grupowej i indywidualnej. Z grupy 15 uczestników wyłoniono 10 osób, które po złożeniu biznesplanów i pozytywnej weryfikacji otrzymały dotację inwestycyjną w wysokości 21 000 zł na osobę i wsparcie pomostowe przez okres pół roku w wysokości 1 100 zł. Całkowity budżet projektu wyniósł 4 759 873,00 zł.

Ponadto z Europejskiego Funduszu Społecznego dofinansowano kwotą 711 930,74 zł projekt „Wiedza i doświadczenie naszym atutem", który służył podniesieniu poziomu wiedzy, umiejętności praktycznych i nabyciu dodatkowych kwalifikacji u 69 uczniów i uczennic, a także podniesieniu kompetencji 6 nauczycieli. Działanie to trwało od września 2017 do sierpnia 2019 roku. Do uczniów kierowany był też projekt „Teoria i praktyka szansą na lepsze jutro" realizowany od listopada 2016 do stycznia 2019 roku z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego 2014–2020. W jego rezultacie przeszkolono 80 uczniów, którzy uzyskali umiejętności praktyczne i kwalifikacje zawodowe w zawodzie technik żywienia. Koszt działania wyniósł 692 311,25 zł. Warto też zauważyć, że od maja 2020 roku realizowany był kolejny projekt z EFS, którego celem było zwiększenie dostępności usług opiekuńczych dla osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Koszt działań wyniósł 1 807 560,00 zł. Działania z EFS niekoniecznie wpisywały się w cele, które zostały wyznaczone w LSR, ale niewątpliwie przyniosły szereg pozytywnych efektów, w tym wpływały na budowanie kapitału społecznego i pomogły nabyć doświadczenie, które na pewno będzie procentowało w kolejnym okresie programowania.

Kadra pracowników Biura LGD składa się z czterech osób na stanowiskach: Dyrektora Biura, Księgowej, Specjalisty ds. administracyjno-biurowych oraz Specjalisty ds. realizacji strategii. Osoby te posiadają udokumentowane doświadczenie niezbędne do pracy na wyżej wymienionych stanowiskach. Od 2014 r. skład osobowy Biura LGD nie ulegał zmianie, co niewątpliwie służy profesjonalizmowi realizowanych działań. Biuro LGD działa w oparciu o Regulamin Pracy Biura LGD. Dokument określa organizację wewnętrzną, tryb pracy Biura LGD, podstawowe obowiązki, uprawnienia i odpowiedzialność pracowników. Określa również obowiązki: Dyrektora Biura, specjalistów do spraw realizacji strategii, specjalisty do spraw administracyjno-biurowych oraz księgowego. Mówi również o zasadach i sposobie udzielania doradztwa potencjalnym beneficjentom i grantobiorcom oraz badaniu jego efektywności. Dobra organizacja jest szczególnie potrzebna w okresach wzmożonej pracy, w tym przede wszystkim w czasie naborów wniosków. Podział obowiązków pomiędzy pracownikami jest czytelny, a oni sami podnoszą swoje kompetencje. Warto podkreślić, że mieszkańcy obszaru objętego LSR zgłaszają się do Biura LGD z różnymi sprawami, często nie dotyczącymi wdrażania dokumentu strategicznego. Można więc stwierdzić, że prowadzone doradztwo wykracza poza pomoc w przygotowaniu propozycji operacji. Świadczy to o roli, jaką LGD odgrywa w lokalnej społeczności i o jakości pracy jego Biura.

3. Struktura LGD

Na strukturę członków Stowarzyszenia LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" składają się reprezentanci z trzech sektorów – publicznego, gospodarczego i społecznego, co najmniej po 1 przedstawicielu odnośnej grupy interesu z każdej gminy. Są to osoby fizyczne i prawne mieszkające lub mające zarejestrowaną siedzibę na terenie jednej z 9 gmin wchodzących w skład LGD. Według danych na dzień 14.04.2023 r. Stowarzyszenie skupia 134 członków. Wśród osób będących członkami Stowarzyszenia znajdują się reprezentanci grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR: osoby młode (do 25. roku życia), seniorzy (osoby starsze, które ukończyły 60. rok życia) oraz kobiety.

Sektor publiczny reprezentują samorządy lokalne, przedstawiciele: gmin, powiatu, ośrodków kultury, a także bibliotek publicznych. Wśród przedstawicieli sektora społecznego znajdują się organizacje pozarządowe, w tym KGW oraz OSP, a także osoby fizyczne, tj. mieszkańcy wszystkich gmin należących do obszaru LGD. Przedstawiciele sektora społecznego posiadają bogaty dorobek w zakresie organizowania przedsięwzięć na rzecz lokalnego społeczeństwa na terenie opisanego obszaru. Członkami Stowarzyszenia są także lokalni przedsiębiorcy i rolnicy. Sektor gospodarczy reprezentują podmioty prowadzące działalność gospodarczą w różnych sektorach.

Organy stanowiące stowarzyszenia LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" w związku z dysponowaniem środkami publicznymi będą podejmować jawne decyzje. będą cierpliwi w tłumaczeniu ewentualnym niezadowolonym osobom, dlaczego podjęli takie, a nie inne decyzje i przede wszystkim będą świadomi swojej odpowiedzialności. Dla pracowników Biura, jak również dla członków organu decyzyjnego przewidziano w okresie realizacji LSR dodatkowe szkolenia w celu podnoszenia ich wiedzy i kompetencji, a także szczegółowego zapoznania się z zapisami Strategii i dokumentów programowych oraz wynikającymi z nich obowiązkami. Wszelkie szkolenia / kursy/ wyjazdy studyjne w ramach wewnętrznych struktur LGD będą miały na celu pozyskiwanie odpowiednich kwalifikacji ekonomicznych oraz administracyjnych niezbędnych do gospodarowania środkami publicznymi.

Relacje między członkami LGD na etapie wdrażania LSR są oparte na pogłębionym partnerstwie i skutecznej komunikacji. Stosuje się formy kolegialnego podejmowania decyzji. Walne Zebranie Członków jest możliwe do zwołania nawet na wniosek stosunkowo wąskiej grupy członków (co najmniej 20% członków zwyczajnych), co potwierdzają zapisy Statutu. Zakres decyzji, które Zarząd może podejmować sam, bez konsultacji, jest ograniczony. Te decyzje, które Zarząd może podejmować samodzielnie określono w Statucie. LGD stosuje przyjazne dla odbiorcy formy komunikacji. Podczas zebrań organów LGD uczestnicy na ogół stosują się do zasad kultury dialogu. Podczas każdego spotkania uczestnicy mają prawo głosu i zadawania pytań, stosowane jest podsumowanie spotkań czy uzgodnień w każdej innej formie komunikacji. Chcąc mieć możliwość sprawnego zaspokajania potrzeb lokalnych społeczności wraz ze zmieniającymi się uwarunkowaniami zewnętrznymi, będzie możliwość składania uwag przez mieszkańców powiatu. Uwagi te mogą się stać podstawą do wnioskowania przez Zarząd o aktualizację LSR.

Władzami LGD są: Walne Zebranie Członków (WZC), Zarząd, Rada, Komisja Rewizyjna – jedna osoba może być jednocześnie członkiem tylko jednego z tych organów. Charakter działalności Stowarzyszenia jest inkluzyjny, co potwierdza Statut w zakresie kadencyjności organów. Kadencja Rady, Zarządu i Komisji Rewizyjnej wynosi 4 lata. W przypadku zmniejszenia się składu władz LGD, Zarząd zwołuje WZC w celu uzupełnienia ich składu. Stowarzyszenie jest otwarte na nowych członków, nowych partnerów chętnych do włączenia się w realizację Lokalnej Strategii Rozwoju. Sposób rozszerzenia składu LGD o kolejnych partnerów następuje zgodnie ze Statutem. O przyjęciu w poczet członków Stowarzyszenia decyduje Zarząd w formie uchwały. O swojej decyzji Zarząd niezwłocznie powiadamia pisemnie zainteresowanego.

Jednym z organów i najwyższą władzą LGD jest Walne Zebranie Członków (WZC), do którego kompetencji należy w szczególności: uchwalanie kierunków programu działania Stowarzyszenia, ustalanie liczby członków oraz wybór członków Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej, uchwalanie zmian Statutu.

Organem wykonawczym i zarządzającym jest Zarząd LGD składający się z 12 osób, w tym: Prezesa, dwóch Wiceprezesów, jednego Skarbnika i 8 członków. Prezes Zarządu upoważniony jest do reprezentowania Stowarzyszenia oraz kieruje pracami Zarządu, Biura (Zarząd zatrudnia Dyrektora Biura) i reprezentuje Stowarzyszenie na zewnątrz. Członkowie Zarządu wykonują zadania według podziału dokonanego przez Prezesa Zarządu oraz stosownych przepisów prawnych: Statutu, uchwał Walnego Zebrania Członków i Zarządu oraz regulaminów.

Trzecim organem jest Komisja Rewizyjna, do której zadań należy kontrola działalności Stowarzyszenia – Komisja liczy 3 osoby.

Kolejnym organem jest organ decyzyjny – Rada LGD.

4. Organ decyzyjny LGD

4.1. Skład organu

Organem decyzyjnym jest Rada LGD licząca 15 osób (Przewodniczący, Wiceprzewodniczący i Sekretarz i 12 Członków Rady). Rada jest wybierana przez Walne Zebranie Członków spośród wszystkich członków zwyczajnych w głosowaniu tajnym i składa się z przedstawicieli lokalnych grup interesów społeczno-gospodarczych, reprezentujących interesy sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego, przy czym żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji ani nie posiada więcej niż 49% praw

głosu. Przedstawiciele sektora publicznego to 4 osoby (26,67% składu Rady), sektora gospodarczego – 5 osób (33,33% składu Rady), a społecznego 6 osób (40,00% składu Rady), co oznacza, że żadna z grup interesu nie posiada więcej niż 49% praw głosu. W składzie Rady LGD zachowano parytety w postaci obecności osoby powyżej 60 roku życia. W skład Rady wchodzi mieszkaniec każdej gminy i powiatu, będącym członkiem zwyczajnym. Członek Rady nie może być jednocześnie pracownikiem biura LGD i nie może pełnić funkcji w żadnym innym organie Stowarzyszenia.

4.2. Proces decyzyjny

Rada LGD działa zgodnie z zapisami Statutu oraz Regulaminu Rady. Proces decyzyjny organu nie jest zdominowany przez władzę publiczną ani żadną z grup interesów – ani władze publiczne, ani żadna z grup interesów nie posiada więcej niż 49% praw głosów, ponadto co najmniej połowę Członków Rady stanowią partnerzy gospodarczy i społeczni. LGD przez lata doświadczenia i działalności wypracowała mechanizmy, dzięki którym posiada zdolność do zarządzania procesem wdrażania LSR. Wszystkie organy struktury LGD działają na bazie właściwych dla siebie Regulaminów. Jasny jest podział praw i obowiązków. Rada posiada doświadczenie w procesie wyboru operacji, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalania kwot wsparcia. Proces decyzyjny oparty jest na zasadzie bezstronności oraz na unikaniu przewagi pojedynczej grupy interesu przy wyborze projektów przez Radę. Dzięki temu, że organ składa się z przedstawicieli różnych środowisk, szeroki jest zakres wiedzy i kompetencji jej członków. Członkowie Rady przechodzili i będą przechodzić szkolenia w zakresie przygotowania do sprawnego wdrażania LSR, co jest tym bardziej istotne z punktu widzenia wielofunduszowości.

5. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Lokalna Grupa Działania „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" funkcjonuje w oparciu o przepisy:

- *Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności* (Dz. U. z 2022 r. poz. 943 z późn. zm.);
- *Ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach* (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261);
- *Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020* (Dz. U. z 2022 r. poz. 2422 z późn. zm.);
- *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej*;
- *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;*
- *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005.*
- Statutu przyjętego Uchwałą nr 8/2023 Walnego Zebrania Członków z dnia 14 kwietnia 2023 roku.

Poza wyżej wskazanymi aktami prawnymi, działania LGD regulują dokumenty wewnętrzne przedstawione w tabeli 1.

Tabela 1 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Nazwa dokumentu	Organ uchwalający i aktualizujący	Najważniejsze kwestie związane z dokumentem
Statut LGD	Walne Zebranie Członków	Dokument wyznacza cele i obszary działalności LGD, określa prawa i obowiązki członków Stowarzyszenia oraz kompetencje poszczególnych organów LGD, w tym organu LGD kompetentnego w zakresie uchwalenia LSR i jej aktualizacji oraz kryteriów wyboru operacji. Precyzuje uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków organu decyzyjnego w wyborze operacji oraz określa zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach.
Regulamin Pracy Rady LGD	Walne Zebranie Członków	Regulamin określa organizację wewnętrzną i zasady pracy LGD, w szczególności obowiązki członków Rady, kompetencje Rady, zasady zwoływania posiedzeń, ich prowadzenia, zasady głosowania. Opisuje zasady podejmowania decyzji dotyczących wyboru operacji, a także określa tryb i sposób wyboru operacji.
Regulamin Biura LGD	Zarząd LGD	Regulamin określa organizację wewnętrzną, tryb pracy Biura LGD, podstawowe obowiązki, uprawnienia i odpowiedzialność pracowników. Regulamin określa sposób udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD z uwzględnieniem ochrony danych osobowych. Mówi też o zasadach i sposobie udzielania doradztwa potencjalnym beneficjentom i grantobiorcom oraz badaniu jego efektywności. Określony jest również sposób organizowania zastępstwa w przypadku nieobecności dyrektora Biura. Wskazano również podmiot, który decyduje w sprawach nieuregulowanych niniejszym regulaminem.
Regulamin Pracy Zarządu LGD	Walne Zebranie Członków	Regulamin określa funkcje, prawa i obowiązki (kompetencje) członków Zarządu Stowarzyszenia oraz organizację pracy Zarządu. Dokument określa liczebność i kadencyjność organu oraz zasady gospodarki finansowej i zaciągania zobowiązań finansowych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów wewnętrznych LGD

II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ LSR

1. Opis i mapa obszaru

Obszar funkcjonowania LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" obejmuje dziewięć sąsiadujących ze sobą gmin: cztery miejsko-wiejskie (Jędrzejów, Małogoszcz, Sędziszów, Wodzisław) i pięć wiejskich (Imielno, Nagłowice, Oksa, Słupia, Sobków) położonych na terenie powiatu jędrzejowskiego w województwie świętokrzyskim. Łączna powierzchnia wymienionych jednostek samorządu terytorialnego wynosi 1 257 km^2 i jest zamieszkała przez 83 369 osób (dane GUS wg stanu na dzień 31.12.2020 r.). Na mapie 1 zobrazowano graficznie granice LGD, natomiast w tabeli 1 przedstawiono podstawowe dane dotyczące poszczególnych gmin partnerstwa.

Mapa 1 Gminy objęte partnerstwem LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF"

Źródło: opracowanie własne

Tabela 2 Podstawowe dane o gminach z obszaru LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF"

Nazwa gminy	Liczba ludności[3]	Typ gminy	Identyfikator gminy	Powierzchnia (km^2)
Imielno	4 272	wiejska	2602012	101
Jędrzejów	27 369	miejsko-wiejska	2602023	227
Małogoszcz	11 261	miejsko-wiejska	2602033	146
Nagłowice	4 771	wiejska	2602042	117
Oksa	4 470	wiejska	2602052	91
Sędziszów	12 125	miejsko-wiejska	2602063	146
Słupia	4 036	wiejska	2602072	108
Sobków	8 458	wiejska	2602082	144
Wodzisław	6 607	miejsko-wiejska	2602093	177
RAZEM LGD	**83 369**			**1 257**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Cały obszar jest spójny pod względem przestrzennym. W skład LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" wchodzi więcej niż dwie gminy, a każda para gmin pozostaje w bezpośrednim lub przynajmniej w dalszym sąsiedztwie, tworząc tym samym zwarty geograficznie obszar, znajdujący się w jednym obrysie (mapa 1). Siedziba LGD znajduje się w Jędrzejowie. Obszar jest korzystnie położony i posiada rozwiniętą infrastrukturę drogową – dostęp do Kielc i Krakowa.

[3] Dane GUS wg stanu na dzień 31.12.2020 r.

Niniejsza Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność jest strategią wielofunduszową, finansowaną w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach programu *Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach programu *Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027*. W związku z tym, że cały obszar położony jest w granicach jednego województwa, realizacja operacji w ramach każdego z możliwych EFSI (Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne) będzie możliwa na całym obszarze objętym LSR.

2. Wyróżniki, potencjał i spójność obszaru

Administracyjnie gminy LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" należą do powiatu jędrzejowskiego w województwie świętokrzyskim. Gminy obszaru charakteryzują się spójnością geograficzną pod względem położenia i ukształtowania terenu. Obszar leży w obrębie megaregionu Pozaalpejska Europa Środkowa, prowincji Wyżyny Polskie, podprowincji Wyżyna Małopolska, dwóch makroregionów Wyżyna Przedborska i Niecka Nidziańska oraz w granicach sześciu mezoregionów: Niecka Włoszczowska, Pasmo Przedborsko-Małogoskie, Płaskowyż Jędrzejowski, Garb Wodzisławski, Dolina Nidy i Wyżyna Miechowska[4].

Obszar odznacza się dużą spójnością przyrodniczą, która wynika ze zbliżonych bądź tożsamych uwarunkowań poszczególnych elementów środowiska:

- obszar pokryty jest utworami kredy środkowej i górnej (głównie margiel kredowy, który tworzy płaskowzgórza, a tam, gdzie nie jest pokryty utworami lodowcowymi, daje podstawę do rozwoju rędzin);
- obszar zasobny jest w surowce inne (skalne), do których należy zaklasyfikować: kamienie łamane i bloczne (inaczej budowlane i drogowe), piaski i żwiry, piaski kwarcowe, wapienie i margle dla przemysłu wapienniczego i cementowego, rzadziej występują bentonity, krzemienie oraz piaski kwarcowe;
- obszar jest regionem w dużej mierze o charakterze rolniczym. Zdecydowana większość obszaru LGD to tereny poza ONW i w części tereny z ograniczeniami naturalnymi;
- na terenie wszystkich gmin obszaru zlokalizowane są formy ochrony przyrody – najwięcej w gminach Małogoszcz i Imielno.

Spójność obszaru LGD pod względem ekonomicznym przedstawia ilość gospodarstw rolnych o podobnej strukturze. Na obszarze objętym LSR charakterystyczna jest znaczna ilość dużych gospodarstw. Obszar gmin LGD jest nastawiony na rozwój rolnictwa, dlatego też powierzchnia gospodarstw rolnych w powierzchni ogółem jest znacznie wyższa niż średnie wartości dla kraju i województwa.

Obszar jest spójny pod względem kulturowym. Świadczy o tym fakt, że w społeczności lokalnej funkcjonuje pojęcie „ziemi jędrzejowskiej". Wynika ono nie tylko z podziału administracyjnego, ale także z wielowiekowych uwarunkowań historycznych. Na terenie LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" znajduje się wiele cennych zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Zabytki obszaru są bez wątpienia jego atutem i stanowią atrakcje turystyczne. Występują tutaj liczne zabytkowe kościoły i zespoły dworskie. Innymi atrakcjami są między innymi: Archiopactwo Cystersów w Jędrzejowie (najstarszy klasztor cysterski w Polsce), Muzeum im. Przypkowskich w Jędrzejowie, Świętokrzyska Kolejka Dojazdowa „Ciuchcia Ekspres Ponidzie" czy Dworek Mikołaja Reja w Nagłowicach. Analizowany obszar odznacza się również istniejącymi lokalnymi produktami, otrzymywanymi tradycyjnymi metodami upraw i przetwórstwa rolno-spożywczego.

Każda z gmin obszaru dotknięta jest zjawiskiem starzejącego się społeczeństwa. Zarówno udział osób w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem, jak i wskaźniki obciążenia demograficznego corocznie rosną. Każda z gmin obszaru charakteryzuje się też ujemnym przyrostem naturalnym. Warto jednak zwrócić uwagę, że udział osób młodych jest wyższy niż średnio w województwie (dane GUS za okres 2016–2021), a spadek udziału osób w wieku przedprodukcyjnym jest niewielki.

[4] Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa 2000.

Biorąc pod uwagę powyższe należy stwierdzić, że obszar jest odpowiedni dla Strategii, ponieważ posiada wyróżniające go cechy i czynniki, które czynią go spójnym społecznie, gospodarczo i środowiskowo. Ponadto w wyniku prac nad Strategią stwierdzono, że poza lokalną tożsamością, przynależnością i wspólnymi tradycjami, obszar charakteryzuje się także wspólnymi potrzebami i oczekiwaniami lokalnej społeczności.

III. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Oddolność to jedna z siedmiu podstawowych cech metody LEADER. Oddolność tworzenia niniejszej LSR została zapewniona poprzez angażowanie partnerów lokalnych oraz rzeczywisty, partycypacyjny udział mieszkańców w procesie jej powstawania. Aktywność podmiotów zaangażowanych w przygotowanie LSR będzie kontynuowana również w trakcie jej wdrażania.

Zarówno na etapie tworzenia jak i realizacji LSR uwzględniano / będzie się uwzględniać zasady horyzontalne określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w tym:

- poszanowania praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej;
- zasady równości kobiet i mężczyzn;
- zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
- zgodności działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czyń poważnych szkód".

1. Etap opracowania LSR

Wszystkie zainteresowane strony, szczególnie partnerzy lokalni i mieszkańcy byli zaangażowani w opracowanie Strategii, począwszy od oceny potrzeb, poprzez identyfikację szans, po wyznaczenie celów. Na każdym tym etapie zastosowano różne metody partycypacji:

- spotkania otwarte w każdej z gmin obszaru LGD (etap diagnostyczny);
- badania ankietowe (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- fiszka projektowa – możliwość zgłoszenia propozycji projektu (etap planistyczny);
- wywiad z Zespołem ds. LSR (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- prace warsztatowe w grupach (etap planistyczny);
- prezentacja projektu LSR na WZC.

Nad uporządkowaniem wszystkich zebranych materiałów czuwali członkowie Zespołu ds. LSR. Od momentu podpisania umowy w ramach wsparcia przygotowawczego służącego opracowaniu Strategii rozpoczęto działania mające na celu zaangażowanie lokalnej społeczności w opracowanie LSR. Mieszkańcy byli informowani o konsultacjach społecznych co najmniej na stronie internetowej LGD i jej profilu na Facebook'u, stronach internetowych gmin zrzeszonych w LGD, tablicach ogłoszeń i słupach ogłoszeniowych.

W dniach 10–12.08.2022 r. odbyły się spotkania konsultacyjne z mieszkańcami obszaru w każdej z gmin objętych LSR. W pierwszym dniu spotkania odbyły się w Sobkowie (6 osób), Imielnie (26 osób) i Wodzisławiu (9 osób), natomiast w drugim dniu w Małogoszczu (8 osób), Oksie (5 osób) i w Nagłowicach (14 osób). W ostatnim dniu spotkania odbyły się w Sędziszowie (13 osób), Słupi Jędrzejowskiej (7 osób) oraz w Jędrzejowie (6 osób). Na wszystkich spotkaniach obecni byli przedstawiciele Biura LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF". Uczestnicy dowiedzieli się z prezentacji jakie są główne cechy podejścia LEADER i funkcjonowania LGD oraz poznali zasady i cel opracowania i wdrażania LSR. Częścią spotkań była dyskusja mająca za zadanie inwentaryzację obszaru – określenie potrzeb, zasobów, potencjałów. Omówione zostały wstępne wyniki analizy obszaru, przeprowadzonej na bazie danych statystycznych. Podjęto próbę wypracowania wstępnych założeń i celów LSR. Na pytanie o to, gdzie mieszkańcy wydają pieniądze, w większości odpowiadano: w miejscu zamieszkania, w najbliższym ośrodku miejskim (Jędrzejów, Kielce, Kraków), w Internecie. Nakłoniło to uczestników do dyskusji o znaczeniu pieniądza w obiegu lokalnym, znaczeniu dostępu do wysokiej jakości Internetu, potrzebie doskonalenia umiejętności cyfrowych do rozwoju przedsiębiorczości i wzrostu poziomu jakości życia w danym miejscu. Na spotkaniach, podczas dyskusji, wskazywano na różne potrzeby, określane były różne potencjały, jednak wnioski były stosunkowo spójne, a za najważniejsze z nich uznano te najczęściej powtarzające się, tj. „infrastruktura przede

wszystkim, słaba dostępność komunikacyjna, utrudniony dostęp do pracy", „brak zakładów pracy", „należy postawić na przedsiębiorczość, kształtowanie liderów", „konieczna jest aktywność i organizowanie się społeczności lokalnej", „budowanie marki powiatu jędrzejowskiego", „brak miejsc i zajęć dla dzieci", „trzeba stworzyć ofertę dla odwiedzających – wycieczek szkolnych, kuracjuszy z Buska-Zdroju".

W dniach 15–30.09.2022 r. przeprowadzone zostało badanie ankietowe na etapie diagnostycznym. Ankieta dostępna była w wersji papierowej w siedzibie LGD, ale też w wersji on-line, o czym ogłoszenie opublikowano zarówno na stronie internetowej LGD jak i gmin partnerskich oraz na profilu LGD na portalu Facebook. Udział w badaniu wzięło 289 osób. Ankieta składała się z metryczki (płeć, wiek, reprezentowana gmina, reprezentowany sektor) oraz 4 pytań z odpowiedziami zamkniętymi i 2 pytań z odpowiedziami otwartymi. Dotyczyła mocnych i słabych stron obszaru, szans i zagrożeń związanych z jego rozwojem, a także określenia największych potencjałów i wyróżników, na bazie których powinien odbywać się rozwój obszaru. Pierwsze pytanie w badaniu ankietowym dotyczyło kluczowych mocnych stron obszaru. Możliwe było zaznaczenie maksymalnie 3 odpowiedzi. Większość ankietowanych wskazała odpowiedź: „ciekawa historia i dziedzictwo kulturowe obszaru (…)" (63%), na drugim miejscu wskazano odpowiedź: „unikatowe walory przyrodniczo-krajobrazowe i czyste środowisko naturalne" (35%) oraz duża lesistość terenu (31%). Jako kluczowe słabe strony obszaru wskazano przede wszystkim: „mało atrakcyjny rynek pracy" (58%), „starzejące się społeczeństwo" (49%) oraz „malejąca liczba ludności i ujemny przyrost naturalny" (32%). Ankietowani zostali również poproszeni o wskazanie najważniejszych szans stojących przed rozwojem obszaru i największych zagrożeń, które mogą wpłynąć na jego rozwój. Jako szanse wskazano przede wszystkim: „cyfryzację życia codziennego, w tym rosnące możliwości pracy zdalnej" (52%), „wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa" (46%) oraz „moda na zdrowy styl życia". Mieszkańcy widzą zagrożenie dla rozwoju obszaru we „wzroście kosztów życia" (78%), „emigracji mieszkańców Polski" (48%) i „konsekwencjach społecznych i gospodarczych związanych z występowaniem pandemii COVID-19, wojny na Ukrainie i ewentualnych innych nieprzewidzianych wydarzeń"(48%).

W dniach 07–28.10.2022 r. przeprowadzone zostało kolejne badanie ankietowe – na etapie planistycznym. Ankieta dostępna była w wersji papierowej w siedzibie LGD, ale też w wersji on-line, o czym ogłoszenie opublikowano zarówno na stronie internetowej LGD jak i gmin partnerskich oraz na profilu LGD na portalu Facebook. Udział w badaniu wzięło 418 osób. Ankieta składała się z metryczki (płeć, wiek, reprezentowana gmina, reprezentowany sektor) oraz 4 pytań zamkniętych i 1 pytania otwartego. Na pytanie o kluczowe kierunki/obszary rozwoju LGD (możliwość wskazania 3 odpowiedzi) ankietowani wskazywali: „wspieranie rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców" (50%) „rozwój działalności kulturalnej i sportu" (39%) oraz „wspieranie aktywności społecznej mieszkańców" (37%). Ankietowani w każdym pytaniu zamkniętym mieli możliwość zaznaczenia odpowiedzi „inne" i wpisania własnej odpowiedzi. Na pytanie o to, do jakiej grupy osób powinny być skierowane działania w ramach wdrażania LSR, wskazano szczególnie młodzież do 25. roku życia (64%), bezrobotnych do 29. roku życia (16%), a także rodziców chętnych do powrotu na rynek pracy (15%) i bezrobotnych (powyżej 29. roku życia) – 15%. W ankiecie przedstawiono 8 głównych obszarów wsparcia określonych w *Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* i poproszono o wskazanie maksymalnie trzech, które powinny być wdrażane na obszarze objętym LSR. Najwięcej osób wskazało odpowiedź: „rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki (56%). Na prośbę o wskazanie jakie powinny być główne formy partycypacji/komunikacji między LGD i mieszkańcami, zdecydowana większość ankietowanych wskazała „media społecznościowe" (61%), „informacje na stronach internetowych gmin wchodzących w skład LGD" (54%), a także „informacje na stronach internetowych urzędów gmin wchodzących w skład LGD" (39%).

W dniach 09.01–08.02.2023 r. przeprowadzono otwarty nabór fiszek projektowych, tj. propozycji projektów do wdrażania w ramach LSR. W ramach naboru wpłynęło 58 fiszek. Poniżej w tabeli 3 przedstawiono krótki opis zgłoszonych w ramach naboru pomysłów na projekty do realizacji w ramach LSR. Zgłoszone propozycje zostały przeanalizowane przez Zespół ds. LSR. Kształtując założenia do Strategii brano pod uwagę wszystkie z nich. Większość wprost wpisuje się w przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji (wpływają na rozwój kapitału społecznego, rozwój potencjału organizacji pozarządowych i ogólnodostępnej infrastruktury rekreacyjnej), inne wpisują się częściowo lub mogą stanowić element szerszej operacji (np. zastawki na rowach melioracyjnych, jeśli będzie to uzasadnione w danym projekcie).

Tabela 3 Zgłoszone w ramach naboru pomysły na realizację projektów w ramach LSR

Zgłaszający	Gmina	Krótki opis projektu
Osoba fizyczna	Jędrzejów	Podjęcie działalności edukacyjno-muzycznej oraz utworzenie studia nagrań.
Stowarzyszenie Spartakus	Jędrzejów	Zwiększenie dostępu do usług dla lokalnych społeczności poprzez wyposażenie świetlicy dla młodzieży. W ramach projektów odbywałyby się działania stymulujące rozwój umiejętności twórczych: warsztaty, konkursy, przygotowanie spektakli, inscenizacji, musicali, koncertów.
Qmobility sp. z o.o.	Imielno	Unowocześnienie przedsiębiorstwa i rozwój usług poprzez zakup maszyn.
Osoba fizyczna	Jędrzejów	Rozbudowa i modernizacja obiektu hotelowego.
OSP Nowa Wieś	Nagłowice	Organizacja festynów integracyjnych. Wyposażenie budynku OSP.
Osoba fizyczna wykonująca działalność gospodarczą	Małogoszcz	Rozwój gospodarstw rolnych poprzez zakup maszyn rolniczych.
Parafia Rzymsko-Katolicka pw. św. Marcina i św. Jakuba w Ciernie-Żabieńcu	Nagłowice	Zakup instrumentu do kaplicy w Warzynie.
Stowarzyszenie Sympatyków Zabytkowej Kolejki w Jędrzejowie	Jędrzejów	Zwiększenie dostępności do usług poprzez zakup drezyn, a także remont silnika lokomotywy.
Osoba fizyczna	Jędrzejów	Poprawa stanu małej infrastruktury poprzez renowację przydrożnego krzyża w miejscowości Zagaje.
Osoba fizyczna	Jędrzejów	Rozbudowa i doposażenie obiektu stanowiącego miejsce integracji międzypokoleniowej.
KGW Mierzyn	Sędziszów	Kształtowanie świadomości, pielęgnowanie tradycji i kultury poprzez organizację jubileuszu 10-lecia.
		Organizacja wydarzenia *Chlebem połączeni* popularyzującego obszar.
PSD Jędrzejów	Jędrzejów	Szerzenie dziedzictwa kulinarnego.
Stowarzyszenie na rzecz rozwoju wsi Mierzyn	Sędziszów	Modernizacja obiektu poprzez wykonanie struktury na elewacji.
		Mała infrastruktura publiczna – zakup i montaż klimatyzatora oraz rolet wewnętrznych.
Osoba fizyczna	Jędrzejów	Dbałość o regionalne zabytki poprzez prace konserwatorskie i restauratorskie, wspieranie lokalnych artystów oraz rozbudzanie twórczych działań.

Osoba fizyczna	Sędziszów	Zagospodarowanie terenu wokół świetlicy w Krzcięcicach.
Stowarzyszenie Mieszkańców i Sympatyków wsi Krzcięcice	Sędziszów	Zagospodarowanie placu przy świetlicy w Krzcięcicach.
Osoba fizyczna	Sędziszów	Zagospodarowanie placu przy świetlicy wiejskiej w Krzcięcicach.
OGROPLAST Mateusz Urbańczyk	Imielno	Rozwój przedsiębiorstwa poprzez zakup maszyn i urządzeń.
PPHU MODERIA Sylwester Wiekiera	Sędziszów	Rozwój przedsiębiorstwa poprzez zakup maszyn i urządzeń.
Osoba fizyczna wykonująca działalność gospodarczą	Jędrzejów	Rozwój przedsiębiorstwa poprzez zwiększenie zatrudnienia, podnoszenie kwalifikacji i wyposażenie stanowisk pracy.
Osoba fizyczna wykonująca działalność gospodarczą	Jędrzejów	Rozwój przedsiębiorczości w branży agroturystycznej oraz utworzenie miejsc wypoczynku w małych miejscowościach.
Stowarzyszenie Emerytów, Rencistów i Inwalidów "Senior" w Małogoszczu	Małogoszcz	Kształtowanie świadomości, pielęgnowanie tradycji i kultury poprzez organizację Jubileuszu XI-lecia Stowarzyszenia.
		Zorganizowanie wydarzenia *Dzień Seniora.*
Stowarzyszenie Amazonki Sędziszów	Sędziszów	Integracja społeczności lokalnej poprzez organizację wydarzenia *Andrzejki Amazonek.*
Parafia Rzymskokatolicka w Krzcięcicach	Sędziszów	Dbałość o regionalne zabytki poprzez prace konserwatorskie i restauratorskie bocznego ołtarza w kościele zabytkowym w Krzcięcicach.
Fundacja Dea Salus	Sędziszów	Zwiększenie dostępu do małej infrastruktury publicznej poprzez modernizację placu zabaw w Sędziszowie.
Osoba fizyczna	Sobków	Zwiększenie dostępu do usług dla lokalnej społeczności poprzez rozwój nowoczesnej agroturystyki skierowanej do właścicieli zwierząt.
Stowarzyszenie Świętego Brata Alberta w Sędziszowie	Sędziszów	Włączenie społeczne poprzez organizację międzypokoleniowego wyjazdu integracyjnego.
		Zakup materiałów potrzebnych do wystroju Grobu Bożego Triduum Paschalnego.
OSP w Jasionnie	Jędrzejów	Zwiększenie dostępu do usług lokalnych poprzez wykończenie i wyposażenie dobudowanej części remizy OSP. Organizacja wydarzenia historycznego nawiązującego do Obchodów 100-lecia.
Osoba fizyczna	Jędrzejów	Budowa parkingu.

Jędrzejowskie Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Ab imo pectore	Jędrzejów	Organizacja szkoleń, wdrażanie dobrych praktyk i wsparcie w zakresie wprowadzenia idei Smart Village.
		Zachowanie dziedzictwa naturalnego poprzez budowanie marki lokalnej.
		Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych poprzez organizację szkoleń, wdrażanie dobrych praktyk i wsparcie w zakresie wprowadzenia idei rolnictwa społecznego.
KGW Jakubów	Imielno	Zwiększenie dostępu do usług dla lokalnej społeczności poprzez wyposażenie kuchni – meble, zakup namiotu oraz organizację spotkań międzypokoleniowych.
OSP Lasków	Jędrzejów	Zwiększenie dostępu do małej infrastruktury publicznej poprzez utworzenie miejsca rekreacji i integracji lokalnego społeczeństwa, wyposażonego w altanę, ławeczki, zakątek edukacyjny i deptak.
Osoba fizyczna	Małogoszcz	Propagowanie lokalnej historii poprzez napisanie i wydanie książki *Lipnica od wioski rycerskiej do wioski globalnej.*
PAMAGRA BIS	Jędrzejów	Rozwój przedsiębiorstwa poprzez zakup sprzętu.
Jędrzejowska Galeria na Szlaku	Jędrzejów	Włączenie społeczne kobiet poprzez organizację warsztatów florystycznych, zapachowych, ceramicznych i modowych – w kobiecym kręgu.
Osoba prawna inna niż NGO i JST	Nagłowice	Remont zabytkowego kościoła parafialnego w Ciernie.
Osoba fizyczna	Nagłowice	Unowocześnienie i poprawa funkcjonowania przedsiębiorstwa poprzez założenie sklepu internetowego.
Osoba fizyczna	Sobków	Unowocześnienie i poprawa funkcjonowania przedsiębiorstwa poprzez założenie sklepu internetowego.
KGW w Kludwinowie	Wodzisław	Zwiększenie dostępu do usług dla lokalnej społeczności poprzez wyposażenie kuchni KGW w sprzęt AGD.
OSP w Imielnie	Imielno	Wykonanie węzła sanitarnego i kuchennego wraz z wyposażeniem OSP w Imielnie.
Towarzystwo Przyjaciół Wodzisławia	Wodzisław	Zwiększenie dostępu do małej infrastruktury publicznej poprzez utworzenie ogrodu miejskiego ze ścieżkami sensorycznymi.
		Organizacja spotkań *Pamiętajmy o ogrodach*.
		Wykonanie strojów na orszak trzech króli, jasełka oraz dla kolędników.
Osoba fizyczna	Sobków	Zwiększenie dostępu do usług lokalnych poprzez założenie salonu kosmetycznego.

Osoba fizyczna	Sobków	Zwiększenie dostępu do usług lokalnych poprzez założenie sklepu stacjonarnego.
Osoba fizyczna wykonująca działalność gospodarczą	Sobków	Poprawa funkcjonowania przedsiębiorstwa poprzez rozwój prowadzonej działalności, doposażenie i rozbudowę obiektu.
Osoba fizyczna wykonująca działalność gospodarczą	Sędziszów	Rozwój prowadzonej działalności – rozbudowa, inwestycje w infrastrukturę oraz zakup środków trwałych.
Osoba fizyczna wykonująca działalność gospodarczą	Sędziszów	Rozwój prowadzonej działalności – doposażenie, rozbudowa i zwiększenie zakresu świadczonych usług.
Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów	Wodzisław	Kształtowanie świadomości i popularyzacja profilaktyki prozdrowotnej poprzez organizację wykładów, spotkań integracyjno-aktywizujących oraz wycieczek – szlakiem zabytków powiatu jędrzejowskiego.
Stowarzyszenie Integracja i aktywizacja z Pasją	Jędrzejów	Organizacja festynów, szkoleń i wyjazdów wycieczkowych.
OSP Prząsław	Jędrzejów	Budowa altany z zapleczem.
Jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej	Jędrzejów	Budowa kompleksu rekreacyjno-sportowego w Prząsławiu.

Źródło: opracowanie własne

Na etapie opracowania LSR, odbyły się również posiedzenia Zespołu ds. LSR. Pierwsze spotkanie miało charakter informacyjno-warsztatowy. Zespołowi przedstawiono *Diagnozę obszaru na potrzeby Lokalnej Strategii Rozwoju*. Po dyskusji na ten temat odbyły się warsztaty – członkowie Zespołu ds. LSR mieli za zadanie określić najważniejsze cele rozwoju obszaru, zaproponować przedsięwzięcia do realizacji oraz dokonać wstępnego podziału budżetu. Na podstawie spotkań z mieszkańcami, diagnozy, ankiet oraz złożonych propozycji projektów, członkowie LGD wraz z Zarządem zdecydowali na jakich obszarach powinno się skupić LGD w najbliższych latach, aby zapewnić stabilny rozwój obszaru. Ponadto zwrócono uwagę na m.in. poziom innowacyjności obszaru oraz jakie działania należy podjąć w celu jej zwiększenia. Wspólnie zdecydowano, że podczas realizacji LSR duży nacisk zostanie położony na animowanie mieszkańców do wdrażania innowacji, w tym celu mieszkańcy podczas różnych spotkań, warsztatów i szkoleń będą informowani o możliwościach zwiększenia innowacyjności usług, produktów itd. Na spotkaniu dyskutowano także o wdrażaniu operacji w partnerstwie czyli takich, które są realizowane przez partnerów z obszaru jednej LSR oraz projektów partnerskich, które składają się z kilku operacji realizowanych przez partnerów z obszarów wykraczających poza jedną LSR[5]. Uczestnicy spotkania wspólnie zdecydowali, że należy wdrażać zarówno operacje w partnerstwie jak i projekty partnerskie z partnerami krajowymi dla osiągniecia lepszych efektów wdrażania. W wyniku spotkania stwierdzono, że rozwój obszaru powinien opierać się na integracji międzypokoleniowej, aktywizacji społecznej mieszkańców, tworzeniu warunków do osiedlania się nowych mieszkańców, w tym zapewnieniu warunków do rozwoju osobistego mieszkańców, infrastruktury i usług spędzania czasu wolnego. Na spotkaniu mówiono, że należy inwestować w rozwój społeczności lokalnej i kulturę. Szczególną uwagę zwrócono na poprawę sytuacji w zakresie funkcjonowania grup w niekorzystnej sytuacji, analizując opinie mieszkańców oraz zebrane dane statystyczne, zadecydowano aby największym wsparciem objąć kobiety, to do nich w szczególności powinny być kierowane działania pomocne w powrocie na rynek pracy poprzez szkolenia i pomoc w otwarciu własnej działalności.

W celu umożliwienia komunikacji jak najszerszemu gronu odbiorców, pracownicy Biura LGD udzielali informacji oraz konsultacji za pomocą strony internetowej na platformie społecznościowej Facebook.

[5] *Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027* zatwierdzony przez Komisję Europejską w dniu 31.08.2022 r.

Podczas wszystkich przeprowadzonych spotkań znaczną grupę uczestników stanowili pracownicy urzędów – są oni nie tylko przedstawicielami instytucji publicznych, ale też dobrze zorientowanymi w sytuacji społeczno-gospodarczej mieszkańców tego obszaru. Aktywnymi uczestnikami byli także Radni i Sołtysi, którzy są wybierani przez mieszkańców i ich reprezentują. Jednymi z najbardziej zaangażowanych grup w tworzenie i wdrażanie LSR są organizacje pozarządowe oraz instytucje kultury, o czym świadczą zgłoszone przez nich fiszki / uwagi. W spotkaniach znaczny udział miały kobiety i seniorzy.

Oprócz wykorzystania materiałów z szeroko prowadzonych konsultacji społecznych, przy opracowywaniu Strategii wzięto pod uwagę wyniki raportu ewaluacyjnego, a w szczególności płynące z niego rekomendacje. W związku z tym, zwrócono szczególną uwagę na dalszy rozwój obszaru LGD w oparciu o aktywność lokalnej społeczności, przy czym skoncentrowano to wsparcie na konkretne obszary (*W części gmin środki LGD „Ziemia Jędrzejowska-GRYF" pozwoliły na realizację operacji, o których wcześniej nie było w ogóle mowy z uwagi na brak chętnych i brak funduszy. Wskazuje to jednoznacznie na wielkie znaczenie tego rodzaju przedsięwzięć i fakt, iż operacje mające na celu budowanie kapitału społecznego są z pewnością w dalszym ciągu potrzebne*[6]). Zgodnie z rekomendacjami do grup defaworyzowanych zaliczono kobiety – to je dotyka problem braku pracy, co potwierdzają jednoznacznie dane GUS. Ponadto, spójność niniejszej LSR z rekomendacjami zawartymi w raporcie ewaluacyjnym przejawia się w tym, że zaplanowano kolejne przedsięwzięcia służące integracji społecznej i wzmacnianiu poczucia jedności i tożsamości, wspieraniu lokalnych liderów i działaczy w organizacjach pozarządowych czy aktywizacji społeczności lokalnej.

Podczas wdrażania LSR planuje się aktywizować osoby młode (do 25. roku życia) oraz osoby starsze (po 60. roku życia). Na etapie przygotowania LSR włączono ludzi starszych do współpracy w LGD poprzez członkostwo w Zarządzie. Zaplanowano również realizację operacji integrujących i animujących dla tych grup.

Działania związane z etapem opracowania LSR prowadzone były z uwzględnieniem zasad horyzontalnych. Metody komunikacji z mieszkańcami, partnerami i potencjalnymi beneficjentami spełniały wymagania w zakresie dostępności architektonicznej (spotkania konsultacyjne w obiektach dostępnych), dostępności cyfrowej oraz dostępności informacyjno-komunikacyjnych.

2. Etap wdrażania LSR

Na etapie wdrażania i realizacji LSR również przewiduje się dalszy udział społeczności lokalnej i konsultacje społeczne. Dzięki odpowiednim zapisom w dokumentach regulujących, w sytuacjach tego wymagających możliwe jest przeprowadzenie jej aktualizacji. W trakcie wdrażania LSR uwagi i zastrzeżenia mieszkańców poddawane będą analizie i na ich podstawie możliwe będzie dokonywanie zmian w zakresie doradztwa czy w planie komunikacji z lokalną społecznością, który posiada LGD. Zgodnie z obowiązującymi zasadami, informacje o planowanych zmianach udostępnione zostaną do publicznej wiadomości za pomocą strony internetowej LGD oraz mediów społecznościowych, a także na tablicach ogłoszeń w każdej z gmin obszaru, do dalszej konsultacji społecznej.

W trakcie wdrażania LSR możliwa będzie jej aktualizacja w przypadku wystąpienia istotnych okoliczności. Aby zaktualizowany dokument nadal odpowiadał potrzebom zgłaszanym przez mieszkańców, planuje się informowanie społeczności lokalnej o każdej zmianie za pomocą strony internetowej LGD, stron internetowych gmin oraz w mediach społecznościowych, a także poddawanie propozycji zmian do konsultacji społecznych. W zależności od rodzaju i ważności wprowadzanej zmiany, konsultacje przeprowadzane będą poprzez formularz zgłaszania uwag lub spotkania otwarte. Uwagi mieszkańców, tak jak podczas tworzenia LSR, poddawane będą analizie oraz uwzględniane będą te istotne i zasadne.

Również na etapie wdrażania planuje się stosować metody komunikacji, które nie wykluczą żadnej z grup społecznych – osoby, które mają problem z przemieszczaniem się czy są ograniczone czasowo (np. młodzi rodzice), będą mogli pozyskiwać informacje w swoich domach – poprzez media społecznościowe, strony internetowe LGD i gmin zrzeszonych w LGD, rozmowy telefoniczne, podczas konsultacji będą mieli możliwość

[6] *Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalna Grupa Działania „Ziemia Jędrzejowska – GRYF",* SOCJOMETR, Kraków 2022, str. 53.

zgłaszania uwag w formie elektronicznej. Osoby, które są wykluczone cyfrowo lub preferują tradycyjne formy komunikacji, będą mogły uzyskać wszelkie informacje w siedzibie LGD lub podczas spotkań, a także będą miały możliwość zgłaszania uwag w formie papierowej. Badania ankietowe prowadzone będą zarówno w formie tradycyjnej (papierowej), jak i on-line. LGD o swoich działaniach będzie informował również tradycyjnymi kanałami komunikacji, tj. ogłoszenia w lokalnych mediach, na tablicach informacyjnych w podmiotach publicznych i prywatnych, a także na słupach ogłoszeniowych. Zaplanowane metody pozwolą na dotarcie do szerokiego grona odbiorców, zarówno tych, którzy do tej pory uczestniczyli we wdrażaniu LSR, jak i osób do tej pory niezainteresowanych współpracą w ramach LGD. Wszystkie opisane metody zostały uwzględnione w planie komunikacji. Zgodnie z *Ewaluacją zewnętrzną Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalna Grupa Działania „Ziemia Jędrzejowska – GRYF",* podczas wdrażania poprzedniej Strategii zdecydowanie najlepiej sprawdziły się informacje przekazywane przy pomocy newslettera i strony internetowej, ale też spotkań informacyjnych czy mediów społecznościowych i lokalnej prasy, dlatego też planuje się kontynuować te metody komunikacji. Coraz większe zainteresowanie naborami na pewno potwierdza skuteczność prowadzonej dotychczas komunikacji.

Udział mieszkańców obszaru LGD reprezentujących różne sektory w tworzeniu Strategii był znaczny. To pokazało, iż mieszkańcy chcą pracować wspólnie w celu dalszego rozwoju regionu. Dlatego bardzo istotne jest dalsze angażowanie mieszkańców we współpracę na rzecz regionu

W kontekście partycypacji ważna jest również współpraca wewnątrz LGD. W związku z tym zakłada się, iż minimum raz na rok będą odbywały się spotkania jak najszerszej grupy członków w celu omawiania bieżących spraw oraz monitorowania przebiegu realizacji założeń Strategii, a także rozważania wprowadzenia zmian w założeniach. Ponadto planuje się zwiększenie częstotliwości i ilości decyzji podejmowanych w sposób kolegialny. Sugestie członków LGD jak i zwykłych mieszkańców będą brane pod uwagę przez Zarząd Stowarzyszenia. Informacje o spotkaniach członków będą zamieszane na stronie internetowej LGD, w mediach społecznościowych, a także będą rozsyłane wiadomości o spotkaniach drogą mailową bądź w wiadomości SMS, w zależności od wyboru drogi komunikacji przez członków.

Członkowie LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF", zdają sobie sprawę, że samo informowanie mieszkańców, iż mogą brać udział w rozwijaniu LSR i prezentowanie ofert finansowania dla regionu to za mało, a animacja to proces ciągły, dlatego też zaplanowano szereg innych działań animujących do podejmowania wspólnych inicjatyw ukierunkowanych na partnerstwo oraz zwiększenie innowacyjności obszaru, a także włączających wszystkich mieszkańców do aktywności, tak aby z czasem to sami mieszkańcy przejęli inicjatywę i stali się twórcami i kreatorami zmian w lokalnej społeczności.

W związku z powyższym pracownicy Biura LGD będą organizowali spotkania otwarte przez cały okres wdrażania LSR oraz przed ogłaszaniem naborów wniosków, na którym będą informować mieszkańców o możliwościach realizacji projektów w partnerstwie oraz innowacyjnych. Podczas spotkań mieszkańcy dowiedzą się jakie korzyści płyną ze współpracy partnerskiej oraz jak wdrażanie rozwiązań innowacyjnych wpłynie na rozwój obszaru. W spotkaniach będą uczestniczyć również potencjalni partnerzy z obszaru LGD oraz spoza niego. Ponadto raz w roku LGD planuje udział w wydarzeniu otwartym, na którym będzie prezentowała informacje na temat wdrażania LSR gdzie również zostanie uwzględniony temat wyżej opisanych projektów. Ważnym zadaniem stojącym przed LGD jest zachęcanie mieszkańców z różnych grup do podejmowania działania w partnerstwie.

Oprócz spotkań z członkami oraz potencjalnymi partnerami z obszaru planuje się również wspierać współpracę z innymi podmiotami, czyli animować podmioty z obszaru LSR do współpracy z innymi podmiotami poprzez szkolenia, spotkania aktywizacyjne i kojarzenie partnerów. W LSR przewidziano także aktywizowanie społeczności poprzez projekty grantowe oraz własne.

Ponadto LGD będzie otwarte na przyjmowanie nowych członków, w celu lepszej realizacji Strategii. Deklaracja dla nowych członków przystępujących do Stowarzyszenia będzie udostępniona na stronie internetowej LGD.

W ramach wdrażania niniejszej LSR zaplanowano preferencje punktowe dla projektów realizowanych w partnerstwie, co przyczyni się do rozwinięcia współpracy między podmiotami z obszaru LGD, zwiększenia zainteresowania, a docelowo realizacji projektów partnerskich. Planuje się również wspierać współpracę z innymi

podmiotami, czyli animować podmioty z obszaru LSR do współpracy z innymi podmiotami poprzez szkolenia, spotkania aktywizacyjne i kojarzenie partnerów. W LSR przewidziano także aktywizowanie społeczności poprzez projekty grantowe.

Wszystkie wskazane powyżej metody i kanały komunikacji będą służyły konkretnym celom. Niektóre stosowane będą w celu wywołania zmiany czy wygenerowania działania (preferencje punktowe dla projektów partnerskich, animowanie społeczności, animowanie podmiotów z obszaru LSR do współpracy z innymi podmiotami, możliwość zgłaszania pomysłów na realizację nowych projektów), ale też umożliwienia zarówno członkom LGD jak i zwykłym mieszkańcom wzajemnego zrozumienia przekazywanych informacji lub zadania pytania (badania ankietowe, publikowane w różny sposób informacje, organizowane spotkania i szkolenia itp.).

Działania związane z wdrażaniem LSR oraz wszelkie planowane formy i metody komunikacji z mieszkańcami, partnerami czy potencjalnymi beneficjentami będą możliwie szeroko spełniały wymagania w zakresie dostępności architektonicznej (powstająca w ramach LSR infrastruktura dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych, spotkania informacyjne będą odbywały się w obiektach pozbawionych barier architektonicznych), dostępności cyfrowej oraz dostępności informacyjno-komunikacyjnych.

IV. ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR

1. Potrzeby rozwojowe i potencjały obszaru

Podstawę przygotowania jakiejkolwiek strategii rozwoju stanowi dobrze przeprowadzona diagnoza obszaru dotycząca problemów i potrzeb, jak również zasobów i potencjału danego terytorium i danej społeczności. Na cele opracowania LSR opracowana została w III kwartale 2022 r. *Diagnoza obszaru na potrzeby Lokalnej Strategii Rozwoju*. W niniejszym rozdziale LSR przytoczono te jej zapisy i wyniki analiz, które mają szczególne znaczenie dla obszaru. Różnice między danymi statystycznymi za 2020 r. i 2021 r. występujące między Diagnozą a LSR spowodowane są zmianą metodologii liczenia ludności przez Główny Urząd Statystyczny (GUS) po zakończeniu Narodowego Spisu Powszechnego w 2021 r.

1.1. Demografia

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31 grudnia 2020 roku, obszar objęty Strategią Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność zamieszkiwało 83 369 osób, w tym 41 205 mężczyzn (49,4%) i 42 164 kobiety (50,6%), co stanowiło 6,9% populacji województwa świętokrzyskiego. Biorąc pod uwagę poszczególne gminy wchodzące w skład LGD, najwięcej ludzi zamieszkiwało gminę miejsko-wiejską Jędrzejów (27 369 osób), a najmniej gminę wiejską Słupia (4 036 osób). Szczegółowe dane na temat liczby ludności poszczególnych gmin w 2020 r. zaprezentowano w tabeli 4.

Tabela 4 Ludność poszczególnych gmin LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" w 2020 r.

Jednostka terytorialna	Liczba ludności	Liczba mężczyzn	Liczba kobiet	Procentowy udział	Gęstość zaludnienia
Imielno	4 272	2 153	2 119	5,1	42
Jędrzejów	27 369	13 195	14 174	32,8	121
Małogoszcz	11 261	5 646	5 615	13,5	77
Nagłowice	4 771	2 393	2 378	5,7	41
Oksa	4 470	2 243	2 227	5,4	49
Sędziszów	12 125	5 988	6 137	14,5	83
Słupia	4 036	2 018	2 018	4,8	37
Sobków	8 458	4 234	4 224	10,1	59
Wodzisław	6 607	3 335	3 272	7,9	37
Razem LGD	**83 369**	**41 205**	**42 164**	**100,0**	**66**

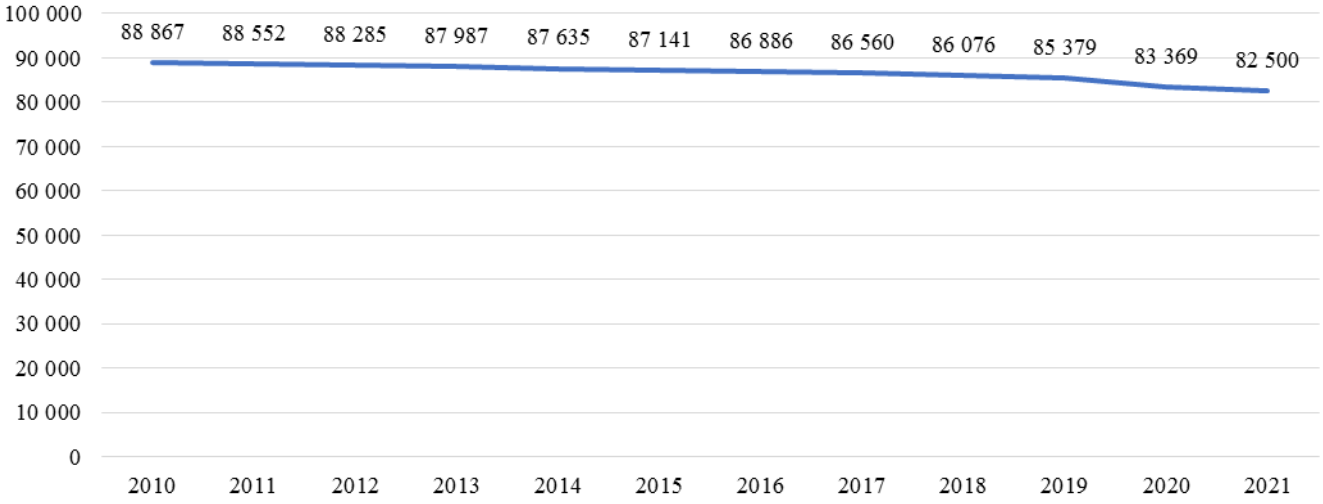
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na przestrzeni ostatnich lat liczba ludności obszaru systematycznie malała (wykres 1)[7]. Na wykresie 2 przedstawiono wartości wskaźnika *udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem* na obszarze LGD w latach 2016–2021, natomiast na wykresie 3 porównano dane z 2021 roku do województwa i kraju.

Dane zobrazowane na wykresie 2 wskazują, iż LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" charakteryzuje się stosunkowo szybko starzejącym się społeczeństwem. Udział osób w wieku poprodukcyjnym na terenie LGD jest niewiele niższy od średniej w województwie świętokrzyskim i jednocześnie znacznie wyższy niż średnia w Polsce (wykres 3), a tempo wzrostu udziału tej grupy ludności w 2021 r. w stosunku do 2016 r. to wzrost o 3,1 punktów procentowych (pp.) – wyższe niż w województwie – 2,3 pp. i w kraju – 2,3 pp. (dane GUS). Na obszarze następuje również stosunkowo szybki spadek udziału osób w wieku produkcyjnym.

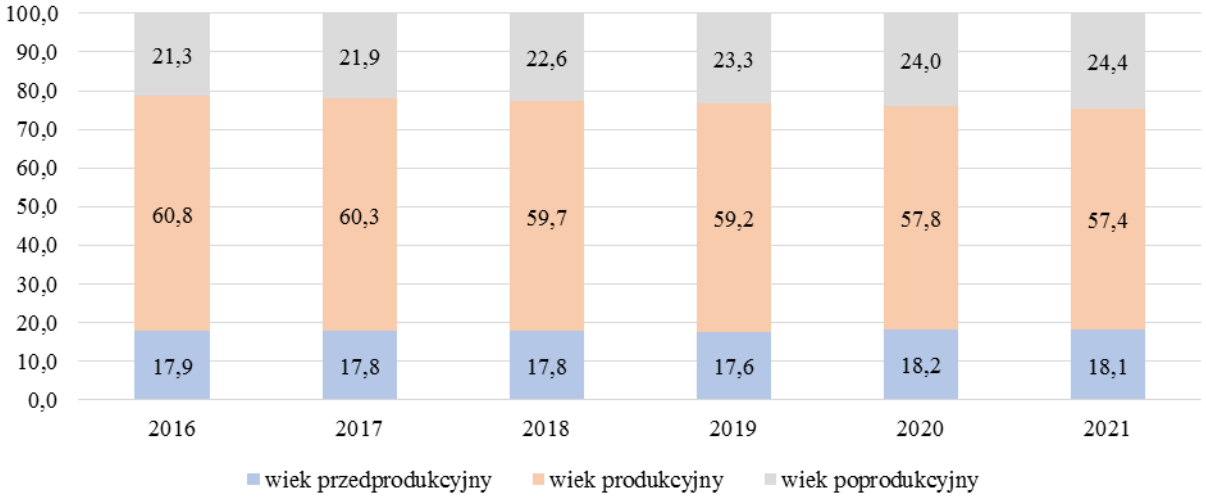
[7] Znaczny spadek ludności w 2020 r. spowodowany jest zmianą metodologii liczenia liczby ludności przez GUS.

Wykres 1 Liczba ludności ogółem na obszarze LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF” w latach 2011–2021

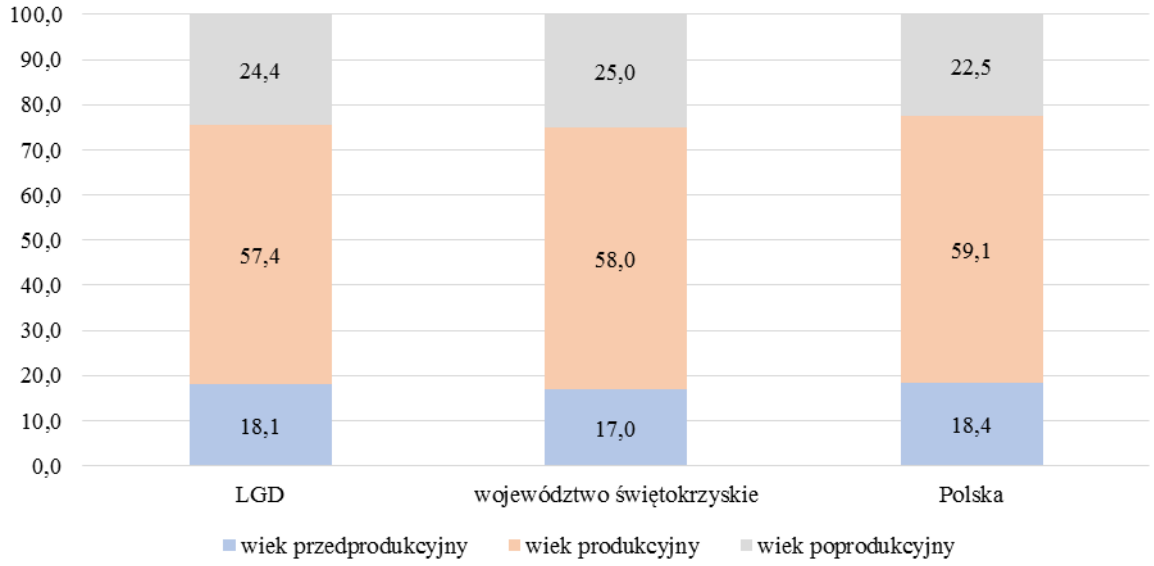
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 2 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na obszarze LGD w latach 2016–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 3 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na obszarze LGD w porównaniu do średniej dla województwa i kraju w 2021 r.

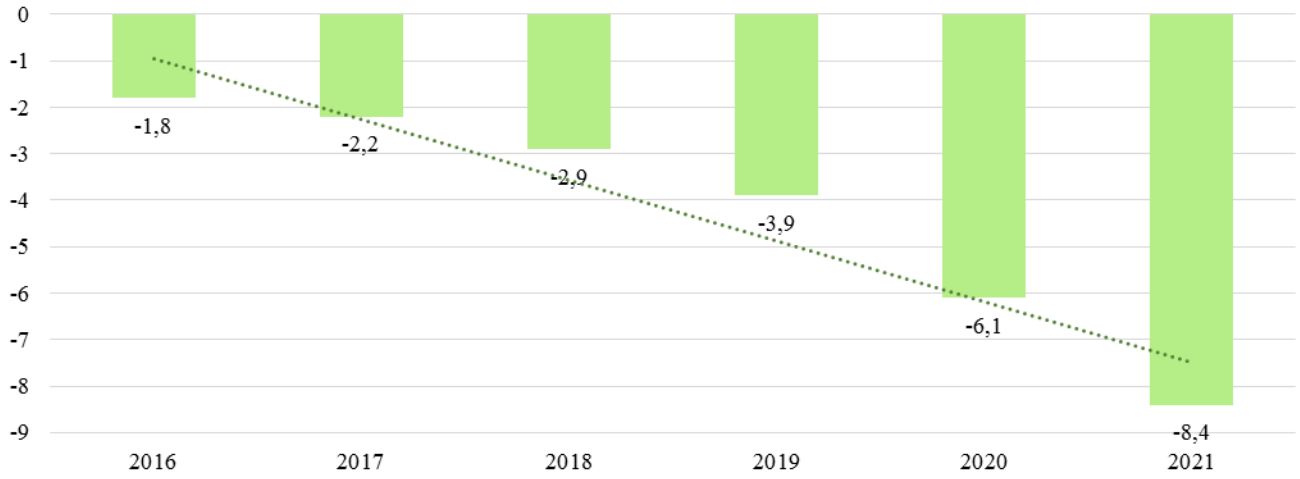
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Upatruje się szans w wydłużającej się przeciętnej długości życia, która jednak w perspektywie lat będzie prowadzić do postępującego starzenia się społeczeństwa. Mieszkańcy uznali, że szansą na zwiększenie się liczby ludności na obszarze LGD mogłaby być moda na migrację z większych miast na wieś.

Przy obliczeniu wskaźnika *ludność w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LSR* za 2020 r. ze wzoru: $30\ x\ (1 - \frac{0{,}35\ x\ liczba\ mieszkańców}{liczba\ osob\ w\ wieku\ nieprodukcyjnym})$ obszar LGD osiąga wartość 5,15. Zgodnie z zapisami załącznika nr 5 K*ryteria wyboru LSR w* przypadku uzyskania wyniku wyższego niż 5, za kryterium przyznaje się 5 pkt.

Jednym ze wskaźników mających wpływ na kształtowanie się struktury ludności jest wskaźnik *przyrost naturalny na 1000 ludności* – wartości wskaźnika dla LGD w latach 2016–2021 przedstawiono na wykresie 4.

Wykres 4 Przyrost naturalny na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

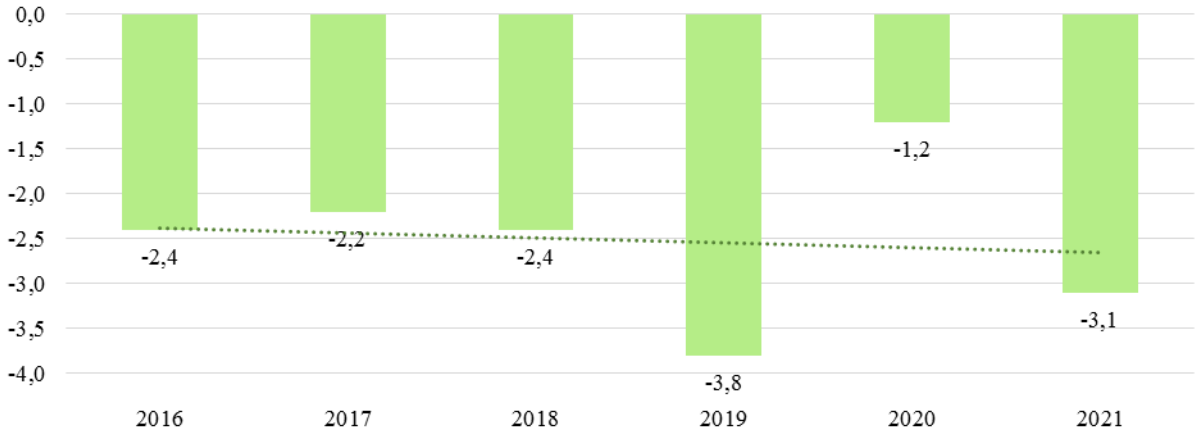
Wskaźnik *przyrost naturalny na 1000 ludności* corocznie w analizowanym okresie był ujemny, a trend był niekorzystny i zjawisko to systematycznie się pogłębiało, osiągając w 2021 r. wartość bardziej niekorzystną (-8,4) niż średnia dla województwa świętokrzyskiego (-8,2) i Polski (-5,0). Konieczne jest podjęcie interwencji w celu ponownego odwrócenia trendu. Najgorszym wskaźnikiem w 2021 r. wewnątrz LGD charakteryzowała się Gmina Wodzisław, osiągając wynik: -10,7.

Tak niekorzystne trendy przekładają się na niekorzystne prognozy ludności dla obszaru, gdyż szacuje się, że
w Polsce będzie ubywać ludności. Wyniki badania ankietowego na etapie diagnostycznym wskazują, że

największym zagrożeniem dla całego obszaru LGD jest „emigracja mieszkańców Polski" – uważa tak aż 48% ankietowanych. Ponadto, w badaniu ankietowym na etapie planistycznym na pytanie o to, do jakiej grupy osób powinny być skierowane działania w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju ankietowani wskazywali: „młodzież do 25. Roku życia" (74% odpowiedzi). Ankietowani najbardziej obawiają się wyjazdu młodych i wykształconych ludzi w poszukiwaniu bardziej atrakcyjnych miejsc pracy. Ważne jest, aby zatrzymać młodych na obszarze poprzez stworzenie dla nich warunków do samorozwoju. Potwierdzeniem tej sytuacji są wyniki badana ankietowego przeprowadzonego na etapie planistycznym. Na pytanie o kierunki/obszary rozwoju LGD – 31% ankietowanych odpowiedziało: „podnoszenie kompetencji i rozwój osobisty mieszkańców".

Istotne w kontekście ilości i struktury ludności w danym miejscu jest również saldo migracji, stanowiące różnicę między napływem a odpływem ludności z danego obszaru w określonym czasie. Migracje stanowią jeden z najważniejszych (po liczbie urodzeń i zgonów) czynników kształtujących liczbę ludności na danym obszarze. Zgodnie z danymi GUS saldo migracji na 1000 ludności na obszarze LGD przez cały okres 2016–2021 osiągało wartość ujemną, a w roku 2021 wyniosło: -3,1 i było gorsze od średniej wartości dla województwa świętokrzyskiego (-2,0) oraz znacznie gorsze od średniej dla Polski (0,1). Ważne, aby podejmować działania w celu odwrócenia negatywnego trendu pogłębiania się niekorzystnej sytuacji w tym zakresie. Największy odpływ mieszkańców wewnątrz LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" w 2021 r. nastąpił w Gminie Słupia (-7,3). Najlepszą sytuacją w tym zakresie charakteryzuje się Gmina Sobków, która tylko w 2017 r., 2018 r. i 2021 r. osiągnęła ujemne wartości wskaźnika, a w pozostałych analizowanych latach saldo migracji było dodatnie. Pomimo ujemnej wartości (-0,7) w 2021 r. była to wartość znacznie wyższa od średniej dla LGD i województwa.

Wykres 5 Saldo migracji na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przy obliczeniu wskaźnika *saldo migracji na obszarze według stanu na koniec 2020 r.* ze wzoru:

$$4\,x\,(1-40\,x\,\frac{zameldowania-wymeldowania}{liczba\ mieszkańców})$$ **obszar LGD osiąga wartość 4,19.**

Ważnym czynnikiem świadczącym o potencjale demograficznym danego obszaru jest kwestia związana z budownictwem mieszkaniowym – można go ocenić za pomocą wskaźnika *pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców*. Wysoka wartość tego wskaźnika oznacza, że ludzie chętnie inwestują w dane miejsce jako miejsce zamieszkania – akumulują w nim swój majątek i chcą się w nim osiedlić. Wartości wskaźnika dla poszczególnych gmin, a także średnio dla LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF", województwa i kraju w latach 2018–2021 przedstawiono w tabeli 5. Wartości wskaźnika dla obszaru LGD w analizowanym okresie każdorazowo były wyższe od średniej dla województwa oraz Polski.

Podczas spotkań na etapie konsultacji społecznych w sprawie opracowania LSR mieszkańcy zwrócili uwagę na potrzebę poprawy wizerunku obszaru, jako miejsca dobrego do zamieszkania. Należy wykorzystać potencjały jakimi są bliskość S7 i pobliskie ośrodki wzrostu.

Tabela 5 Pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2018–2021

Jednostka terytorialna	2018	2019	2020	2021
Imielno	36	41	23	38
Jędrzejów	25	28	25	30
Małogoszcz	43	36	28	34
Nagłowice	30	18	31	51
Oksa	24	26	27	27
Sędziszów	30	27	21	24
Słupia	21	12	37	30
Sobków	37	44	31	33
Wodzisław	36	23	23	21
LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF”	**31**	**29**	**26**	**31**
województwo świętokrzyskie	24	24	25	32
Polska	25	26	28	35

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

1.2. Gospodarka, przedsiębiorczość i sektor społeczny

Sytuację gospodarczą obszaru LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF” odzwierciedlają wskaźniki gospodarcze tj. *liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności* oraz *podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym*. W tabeli 6 przedstawiono wskaźniki gospodarcze dla LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF” oraz województwa świętokrzyskiego i Polski w latach 2016–2021.

Tabela 6 Wskaźniki gospodarcze w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

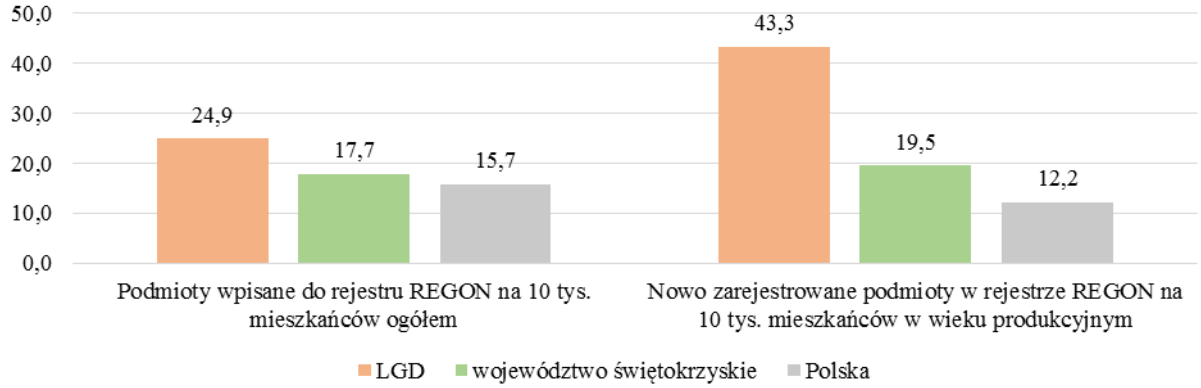
Jednostka terytorialna	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności						Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Imielno	454	459	506	533	576	624	73	74	133	84	137	135
Jędrzejów	914	949	976	1 019	1 069	1 115	122	154	161	154	136	137
Małogoszcz	717	738	755	779	816	858	87	116	117	114	94	134
Nagłowice	557	571	619	631	681	713	76	91	130	80	106	118
Oksa	521	495	548	590	640	676	40	55	144	120	149	119
Sędziszów	610	637	668	693	736	780	72	95	118	92	88	129
Słupia	484	514	551	576	649	658	50	111	116	71	103	105
Sobków	608	619	655	703	750	797	92	105	128	135	118	134
Wodzisław	661	676	688	714	778	824	79	80	146	83	119	105
LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF”	**706**	**727**	**757**	**791**	**840**	**882**	**90**	**114**	**138**	**118**	**117**	**129**
województwo świętokrzyskie	887	900	916	944	1 001	1 044	118	127	142	128	122	141
Polska	1 103	1 121	1 136	1 175	1 224	1 276	147	154	169	165	145	165

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W przypadku obu zaprezentowanych powyżej wskaźników ich wartości dla obszaru LGD rosną, jednak w dalszym ciągu są znacznie niższe od średniej w województwie świętokrzyskim i średniej dla Polski. Warto jednak zwrócić uwagę, że dynamika wzrostu wartości wskaźników jest dla obszaru LGD znacznie wyższa niż dla porównywanych jednostek (wykres 6). Jest to pozytywne zjawisko, na które z pewnością miała wpływ realizacja Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność, w której jednym z sześciu celów szczegółowych było *Zwiększenie aktywności ekonomicznej mieszkańców obszaru LGD*. W latach 2016–2020 LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" zrealizowała 31 operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa i 26 dotyczących rozwoju działalności gospodarczej.

Kondycja lokalnych przedsiębiorstw jest stosunkowo dobra – średnia dla LGD odnośnie podmiotów wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców corocznie była niższa w badanym okresie w stosunku do województwa i kraju, podobnie zresztą kształtował się stosunek podmiotów wykreślonych z rejestru REGON do podmiotów wpisanych ogółem, przy czym w tym przypadku w 2020 r. wartość wskaźnika dla LGD (4,0) była wyjątkowo nieznacznie wyższa niż średnia dla województwa (3,9), ale niższa niż średnia kraju (4,3).

Wykres 6 Dynamika wzrostu wartości wskaźników gospodarczych obszaru LGD, województwa i kraju – wzrost procentowy w 2021 r. w stosunku do 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W tabeli 7 przedstawiono wartość wskaźnika *udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników w liczbie mieszkańców ogółem* dla poszczególnych gmin LGD, średnio w LGD oraz województwie i kraju w roku 2016 i 2020. Przedsiębiorstwa, które zatrudniają mniej niż 50 pracowników to tzw. mikro (do 9 pracowników) i małe firmy (do 49 pracowników). Stanowią one ok. 99% polskiego sektora przedsiębiorstw.

Tabela 7 Wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości dla obszaru LGD w porównaniu do województwa i kraju w roku 2016 i 2020

Jednostka terytorialna	Przedsiębiorstwa zatrudniające mniej niż 50 pracowników (0–9 i 10–49) ogółem		Udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników w liczbie mieszkańców ogółem	
	2016	2020	2016	2020
Imielno	202	246	4,5	5,8
Jędrzejów	2 570	2 900	9,0	10,6
Małogoszcz	829	912	7,1	8,1
Nagłowice	280	325	5,6	6,8
Oksa	239	286	5,2	6,4
Sędziszów	768	887	6,1	7,3
Słupia	211	262	4,8	6,5
Sobków	517	633	6,1	7,5
Wodzisław	469	512	6,6	7,7
LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF”	**6 085**	**6 963**	**7,0**	**8,4**
województwo świętokrzyskie	110 167	119 192	8,8	9,9
Polska	4 203 948	4 631 699	10,9	12,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników w liczbie mieszkańców ogółem, pomimo stałego wzrostu, w każdym z analizowanych lat był na obszarze LGD niższy niż średnio w województwie i kraju.

Przy obliczeniu wskaźnika *udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników na obszarze LSR w liczbie mieszkańców LSR, według stanu na koniec 2020 r.* ze wzoru:

$$\frac{0{,}25 \; x \; liczba\; mieszkańców}{liczba\; przedsiębiorstw\; poniżej\; 50\; pracowników}$$

obszar LGD osiąga wartość 2,99.

W tabeli 8 przedstawiono udział podmiotów gospodarczych według grup rodzajów działalności (PKD 2007) w 2021 r. w poszczególnych gminach LGD, średnio na obszarze, w województwie i kraju. Średni udział grupy „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo" jest dla obszaru LGD wyższy niż średnia dla województwa świętokrzyskiego i kraju. Gmina Słupia charakteryzuje się najwyższą wartością.

Tabela 8 Udział podmiotów gospodarczych według grup rodzajów działalności (PKD 2007) w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w 2021 r.

Jednostka terytorialna	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Przemysł i budownictwo	Handel hurtowy i detaliczny	Zakwaterowanie i usługi gastronomiczne	Pozostała działalność
Imielno	4,6	44,9	17,5	1,9	31,2
Jędrzejów	3,1	27,4	24,4	2,1	43,1
Małogoszcz	3,3	35,5	22,2	2,7	36,3
Nagłowice	4,4	36,9	17,7	3,2	37,8
Oksa	5,4	41,8	20,1	2,0	30,8
Sędziszów	2,8	30,2	23,6	2,4	41,1
Słupia	9,5	32,8	19,8	0,0	37,8
Sobków	3,7	39,9	21,0	1,8	33,6
Wodzisław	6,0	27,4	21,8	1,1	43,8
„Ziemia Jędrzejowska – GRYF"	**3,8**	**31,8**	**22,6**	**2,1**	**39,7**
województwo świętokrzyskie	1,4	25,8	25,6	2,8	44,4
Polska	1,5	22,6	20,8	3,3	51,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jak wynika z danych statystycznych klasyfikacji podmiotów gospodarczych według sekcji PKD 2007, największa liczba spośród wszystkich 7 280 podmiotów gospodarczych na obszarze w 2021 r. była zarejestrowana w sekcjach: G „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle" – 1 645 podmiotów (22,6%), F „Budownictwo" – 1 260 podmiotów (17,3%), oraz C „Przetwórstwo przemysłowe" – 920 podmiotów (12,6%), a także S i T „Pozostała działalność usługowa; Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby" (8,0%). Udział działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi to 2,1% – mniej niż średnio w województwie świętokrzyskim i kraju. Na obszarze nie są zarejestrowane żadne podmioty w sekcji U „Organizacje i zespoły eksterytorialne", a najniższe i nikłe udziały podmiotów zarejestrowane są w sekcjach B „Górnictwo i wydobywanie" (0,2%) oraz E „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją" (0,5%).

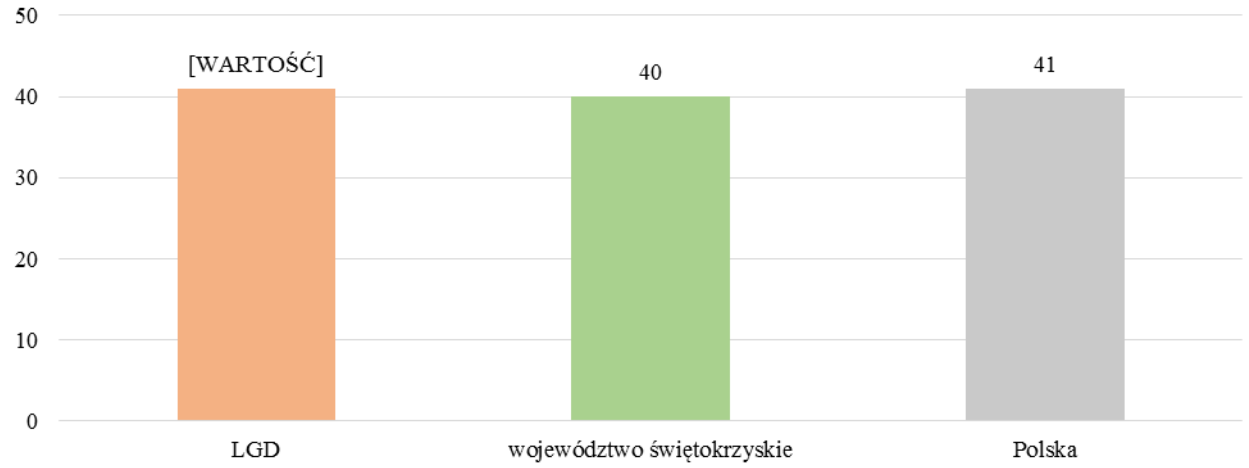
W badaniu ankietowym przeprowadzonym na etapie planistycznym, na pytanie: „Jakie powinny być kierunki/obszary rozwoju LGD?" (możliwość zaznaczenia 3 odpowiedzi), 49% ankietowanych wskazało odpowiedź: „wspieranie rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców". Mieszkańcy uznali również, że czynnikami sprzyjającymi rozwojowi obszaru może być „cyfryzacja życia codziennego, w tym rosnące możliwości pracy zdalnej" (50% odpowiedzi). Wśród zagrożeń wskazano „atrakcyjność gospodarczą sąsiednich regionów" (34% odpowiedzi) oraz „konsekwencje społeczne i gospodarcze związane z występowaniem pandemii COVID-19, wojny na Ukrainie i ewentualnych innych nieprzewidzianych wydarzeń" (48% odpowiedzi). Dlatego ważne jest, aby zapewnić odpowiednie warunki na rzecz rozwoju obszaru, w tym poprzez zwiększenie dostępności szybkiego Internetu. Nowoczesne drogi promocji i komunikacji również mogą pozytywnie wpłynąć na poziom przedsiębiorczości na obszarze LGD.

Zgodnie z Rejestrem Centralnego Wykazu Obiektów Hotelarskich[8], na całym obszarze LGD funkcjonują tylko trzy obiekty hotelarskie: hotel 2-gwiazdkowy w Małogoszczu, motel 1-gwiazdkowy i motel 2-gwiazdkowy w Nagłowicach oraz pensjonat 2-gwiazdkowy w Sobkowie, z łączną ilością miejsc noclegowych: 107. Stopień wykorzystania turystycznych obiektów noclegowych w powiecie jędrzejowskim w 2021 r. wynosił 15,4%, przy średniej wojewódzkiej 28,1% (dane GUS).

Istnieje wiele definicji przedsiębiorczości. Jedne z nich skupiają się na rezultatach, inne na procesowości a jeszcze inne na umiejętnościach. O przedsiębiorczości na ogół mówi się w kontekście gospodarczym, natomiast istotna jest również przedsiębiorczość społeczna, rozumiana jako sfera aktywności obywatelskiej, która łączy działalność ekonomiczną z działalnością pożytku publicznego, przyczyniając się m.in. do integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, do tworzenia miejsc pracy oraz rozwoju lokalnego. W powiecie jędrzejowskim w 2021 r. było zarejestrowanych 10, a obecnie[9] są 2 przedsiębiorstwa społeczne (w gminach Jędrzejów i Sędziszów).

Ludzie przedsiębiorczy to ludzie aktywni zawodowo i/lub społecznie. Istotna w tym zakresie jest analiza kapitału społecznego. Jednym z głównych mierników kapitału społecznego jest wskaźnik *liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców* (wykres 7).

Wykres 7 Liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wewnątrz obszaru najwyższą wartością wskaźnika charakteryzowały się corocznie gminy: Wodzisław, Nagłowice i Oksa, a w 2021 r. wartości dla tych gmin wynosiły kolejno 60, 57 i 52, a więc były wyższe od średniej dla województwa świętokrzyskiego i Polski. Najmniejszą liczbą organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców charakteryzowały się każdorazowo w latach 2016–2021 Gmina Małogoszcz i Gmina Sobków – w 2021 r. osiągnęły wartość wskaźnika: 25 i 29 (dane GUS). Z analizowanych danych wynika, iż LGD posiada zasób w postaci wysokiej liczby organizacji pozarządowych, w związku z tym należy wykorzystać ich potencjał oraz podjąć działania wpływające na ich rozwój poprzez ogłaszanie konkursów kierowanych do trzeciego sektora. Będą oni beneficjentami działań zarówno inwestycyjnych jak i „miękkich": warsztatów, szkoleń itp. prowadzenia projektów prorozwojowych i płaszczyzną dla wzmacniania się kapitału społecznego. Przyczyni się to do zwiększenia zaangażowania mieszkańców w działanie w tych organizacjach, z czym obecnie jest problem.

Podczas spotkań na etapie konsultacji społecznych na etapie opracowania LSR uczestnicy zwrócili uwagę na zanikanie więzi społecznych i tożsamości regionalnej oraz zwrócili uwagę konieczność podnoszenia wiedzy i kompetencji społeczności lokalnej. Potwierdzeniem są również wyniki ankiety na etapie diagnostycznym, mieszkańcy wskazali „wspieranie aktywności społecznej mieszkańców" (36% odpowiedzi).

[8] Strona internetowa Ministerstwa Sportu i Turystyki, System Rejestrów Publicznych w Turystyce, *turystyka.gov.pl*, inf. z dn. 30.08.2022 r.
[9] Stan na dzień 28.09.2022 r.

1.3. Rynek pracy

Sytuację panującą na rynku pracy odzwierciedlają wskaźniki dotyczące zatrudnienia oraz bezrobocia. Najistotniejszymi z tych wskaźników są: *udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym* oraz *udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem* (tabela 9).

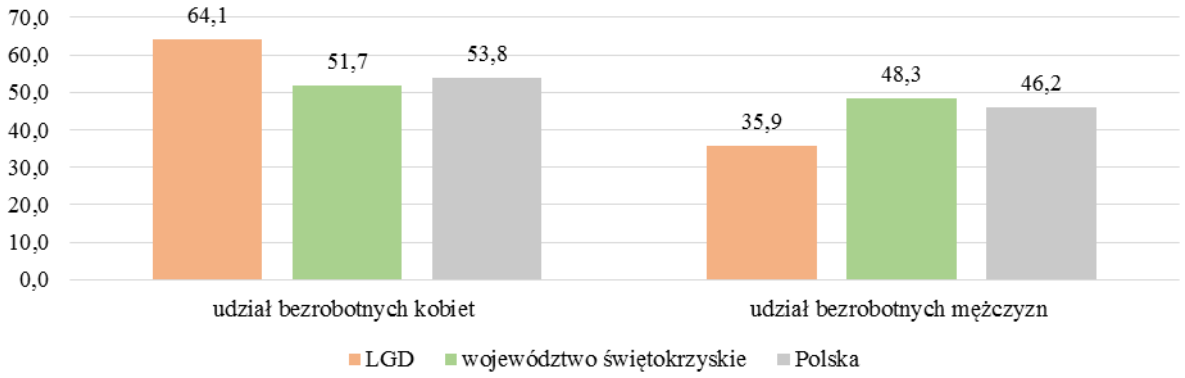
Tabela 9 Wskaźniki bezrobocia w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym						Udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Imielno	5,8	4,9	5,1	5,1	4,9	4,2	59,5	50,8	51,9	58,3	61,9	60,6
Jędrzejów	3,0	2,2	2,1	2,1	2,3	1,8	61,8	59,1	59,0	55,6	58,3	65,1
Małogoszcz	2,8	2,0	1,9	2,0	2,4	2,0	66,6	56,3	58,4	60,3	58,0	67,5
Nagłowice	4,7	4,1	4,2	3,8	4,0	3,4	64,4	57,1	54,0	52,1	56,6	63,1
Oksa	5,2	4,5	4,6	4,0	4,3	3,6	66,4	46,3	54,5	61,1	54,5	60,4
Sędziszów	6,5	4,8	4,7	4,8	5,2	4,2	64,4	61,7	62,6	55,6	60,4	66,1
Słupia	5,9	4,2	3,5	3,0	3,8	3,6	61,7	56,0	52,7	46,8	57,8	69,5
Sobków	5,4	4,9	4,3	4,3	5,0	4,4	55,7	51,2	59,1	55,5	54,0	62,3
Wodzisław	6,2	4,6	4,9	4,9	5,7	4,6	68,5	60,0	63,1	59,3	66,0	73,2
LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF”	**6,6**	**5,0**	**4,8**	**4,8**	**5,3**	**4,2**	**63,1**	**57,1**	**58,6**	**56,5**	**58,6**	**65,6**
województwo świętokrzyskie	7,4	6,1	5,9	5,7	6,2	5,3	55,0	52,2	50,5	50,2	53,8	57,4
Polska	5,6	4,6	4,2	3,8	4,6	4,0	56,0	55,0	52,4	49,9	49,3	56,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na wykresie 8 przedstawiono procentowy udział bezrobotnych ze względu na płeć na obszarze LGD, w województwie i kraju. Wśród osób bezrobotnych na terenie LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF” zdecydowanie przeważają kobiety. *Udział kobiet wśród bezrobotnych ogółem* jest na tym obszarze znacznie wyższy niż średnio w województwie i kraju. Najwyższym udziałem bezrobotnych kobiet w liczbie bezrobotnych ogółem w 2021 r. charakteryzowały się gminy: Sędziszów – 71,3%, Małogoszcz – 70,6% i Sobków – 69,3% (dane GUS).

Wykres 8 Procentowy udział bezrobotnych według płci na obszarze LGD, w województwie i kraju w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Mimo niższego niż w województwie wskaźnika *udziału bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym*, bezrobocie jest bardzo dużym problemem. Wzrasta *udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem* – wartość wskaźnika dla LGD jest wyższa niż średnia dla województwa i kraju (tabela 9). Dane statystyczne odzwierciedlają opinię mieszkańców. Podczas spotkań mieszkańcy wskazywali jako

jeden z problemów obszaru sytuację na rynku pracy. Również w ankietach mieszkańcy wśród słabych stron obszaru wskazywali mało atrakcyjny rynek pracy (58%).

Podczas prac nad LSR mieszkańcy oraz Zespół ds. LSR dyskutowali na temat osób w niekorzystnej sytuacji.
Z analiz danych statystycznych oraz z obserwacji swojego otoczenia mieszkańcy zdecydowali, iż grupą, która potrzebuje największego wsparcia są kobiety, które były również wspierane w poprzedniej LSR i w ewaluacji rekomendowano podejmowanie dalszych działań aktywizujących kobiety. Wybór ten potwierdzają również wyniki badania ankietowego przeprowadzonego na etapie planistycznym, na pytanie: „Do jakiej grupy osób powinny być skierowane działania w ramach wdrażania lokalnej strategii?" (możliwość zaznaczenia 3 odpowiedzi), ankietowani wskazali odpowiedzi: „rodzice chętni do powrotu na rynek pracy" (14%) oraz „kobiety" (9%), suma obu wskazanych odpowiedzi stanowi drugi wybór ankietowanych w kwestii grup docelowych (najwięcej odpowiedzi uzyskała „młodzież (do 25. roku życia" – 74%). Odpowiedzi te zostały zsumowane ponieważ to właśnie kobiety częściej zostają w domu, aby opiekować się dziećmi.

Przy obliczeniu wskaźnika *udział liczby bezrobotnych zarejestrowanych na obszarze LSR w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze objętym LSR, według stanu na koniec 2020 r.* ze wzoru:

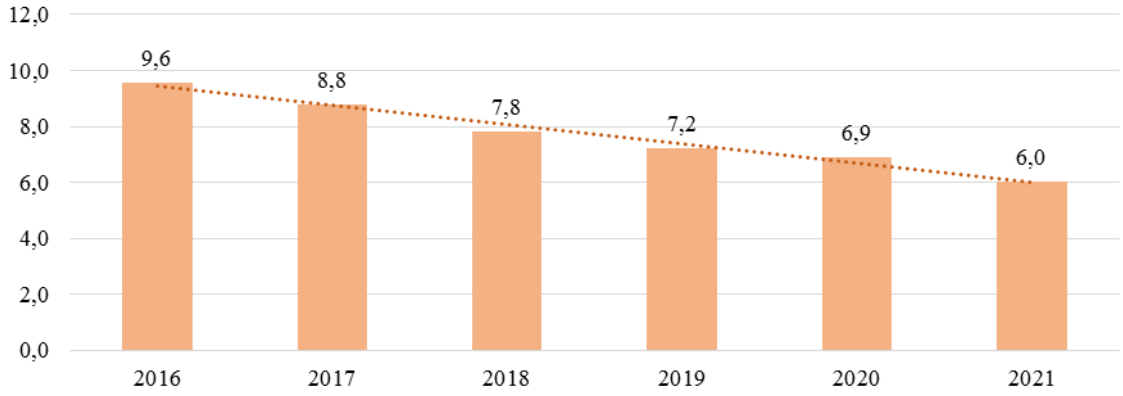
$$5\,x\,(1-\frac{0{,}015\,x\,ludność\,w\,wieku\,produkcyjnym}{liczba\,bezrobotnych})$$ **obszar LGD osiąga wartość 3,52.**

1.4. Problemy społeczne

Sytuację panującą na obszarze LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" w zakresie polityki społecznej obrazują następujące wskaźniki: *udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem, gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego na 10 tys. mieszkańców, rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem, udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku.*

Wartość wskaźnika *udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem* przedstawiono na wykresach 9 i 10.

Wykres 9 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem na obszarze LGD w latach 2016–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 10 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem na obszarze LGD, w województwie i kraju w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W tabeli 10 przedstawiono wartości wskaźnika *gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego ogółem na 10 tys. mieszkańców*.

Przy obliczeniu wskaźnika *udział liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na obszarze LSR w liczbie mieszkańców obszaru objętego LSR, według stanu na koniec 2020 r.* ze wzoru:

$$6\,x\,(1-\frac{0{,}015\,x\,liczba\,mieszkańców}{liczba\,osób\,korzystających\,z\,pomocy\,społecznej})$$ **obszar LGD osiąga wartość 4,69.**

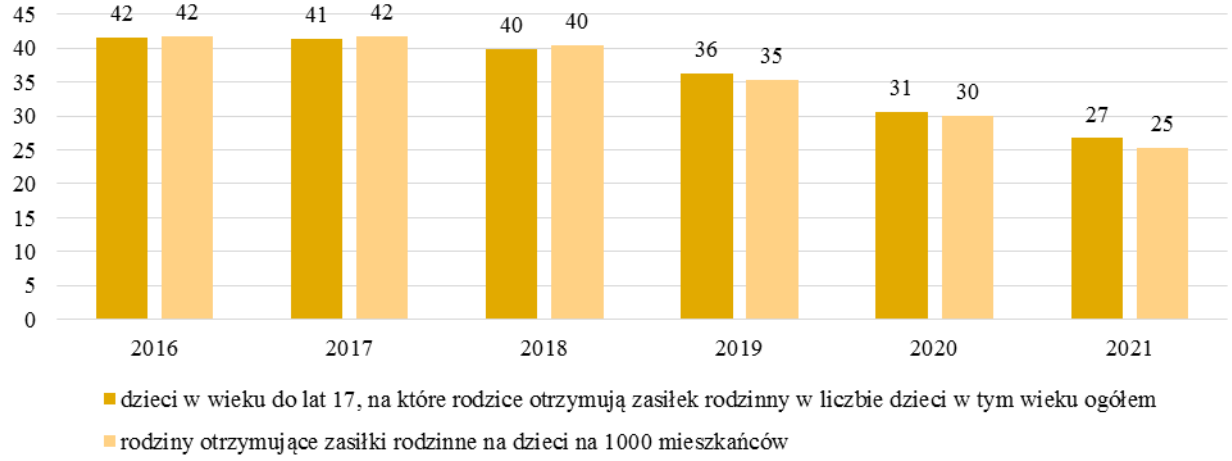
Tabela 10 Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego ogółem na 10 tys. mieszkańców w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Imielno	813	871	842	860	482	399
Jędrzejów	91	89	78	73	289	274
Małogoszcz	154	148	124	125	315	285
Nagłowice	273	256	242	203	296	267
Oksa	997	893	831	802	248	246
Sędziszów	235	235	202	180	306	274
Słupia	316	335	339	303	230	198
Sobków	262	243	237	221	220	200
Wodzisław	1 352	1 287	1 241	1 200	294	282
LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF”	**347**	**336**	**314**	**300**	**294**	**270**
województwo świętokrzyskie	358	335	315	299	278	254
Polska	268	249	233	215	200	186

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wartości wyżej analizowanych wskaźników (wykres 9, tabela 10) corocznie maleją, co jest zjawiskiem pozytywnym, ale jednocześnie stanowi tendencję ogólnopolską. Pomimo spadku, średnie wartości dla LGD są nadal wyższe od średnich dla województwa świętokrzyskiego i Polski. Wartości wskaźników: *rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem* oraz *udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku* również charakteryzują się tendencją spadkową, ale podobnie jak w przypadku poprzednich wskaźników – nadal są niekorzystne w stosunku do średnich dla województwa i kraju (wykresy 11–12).

Wykres 11 Wskaźniki: rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem oraz udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na obszarze LGD w latach 2016–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 12 Wskaźniki: rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem oraz udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na obszarze LGD, w województwie i kraju w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

1.5. Finanse samorządowe

Sytuację finansową samorządów z obszaru LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" obrazują m.in. wskaźniki dochodów ogółem i dochodów własnych gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Średnie wartości tych wskaźników dla LGD, województwa świętokrzyskiego i Polski w latach 2016–2021 przedstawiono w tabeli 11.

Dochody ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca dla wszystkich analizowanych podmiotów corocznie rosły, dochody własne gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca średnio na obszarze LGD wzrastały w całym analizowanym okresie, podobnie średnia krajowa i wojewódzka utrzymywały tendencję wzrostową. Zdecydowanie najwyższą wartość wskaźnika dochodów ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2021 r. osiągała Gmina Słupia: 7 011 zł. Wartość wskaźnika dochodów własnych na 1 mieszkańca wśród gmin LGD była natomiast najwyższa w Gminie Sędziszów – 2 504 zł[10].

[10] Dane GUS.

Tabela 11 Dochody ogółem i dochody własne na 1 mieszkańca (zł) w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Dochody ogółem na 1 mieszkańca (zł)						Dochody własne na 1 mieszkańca (zł)					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Imielno	3 933	4 251	4 970	4 947	5 502	6 690	847	892	1 320	1 106	1 231	1 243
Jędrzejów	3 427	3 676	3 905	4 484	5 321	5 658	1 365	1 429	1 556	1 784	2 253	2 263
Małogoszcz	3 981	4 166	4 290	4 712	5 547	6 464	1 615	1 731	1 724	1 951	2 315	2 422
Nagłowice	3 868	3 874	4 408	4 915	5 905	6 791	1 017	1 003	1 106	1 231	1 607	1 376
Oksa	3 761	4 125	4 265	5 008	6 106	6 904	750	778	858	1 018	1 296	1 264
Sędziszów	3 926	3 919	4 353	5 948	5 440	6 081	1 803	1 675	1 677	2 265	2 307	2 504
Słupia	3 736	4 063	4 808	5 496	5 838	7 011	1 004	1 103	1 127	1 442	1 808	1 552
Sobków	3 629	3 906	4 388	4 960	5 357	5 805	963	969	1 086	1 267	1 336	1 464
Wodzisław	3 504	3 814	4 104	4 519	5 986	5 989	1 136	1 124	1 191	1 331	2 143	1 781
LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF”	**3 685**	**3 895**	**4 234**	**4 905**	**5 535**	**6 120**	**1 307**	**1 332**	**1 423**	**1 664**	**2 005**	**2 009**
województwo świętokrzyskie	4 004	4 319	4 691	5 387	5 972	6 364	1 668	1 709	1 846	2 128	2 432	2 452
Polska	4 585	4 936	5 387	5 968	6 548	7 242	2 368	2 508	2 732	2 958	3 195	3 487

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Źródłami dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego (JST) są m.in.: wpływy z podatków, opłat, dochody z majątku JST, odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody JST, odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej i inne. W rozumieniu ustawy dochodami własnymi JST są również udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) oraz z podatku dochodowego od osób prawnych (CIT)[11]. Wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca na obszarze LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF” z roku na rok ulegały zwiększaniu, jednak nawet w 2021 r., kiedy osiągnęły wartość najwyższą, były znacznie niższe od średniej wojewódzkiej i średniej krajowej. Wewnątrz LGD najwyższą wartość osiągnęła Gmina Jędrzejów (889 zł), a najniższą Gmina Imielno (386 zł). Wskaźnik *udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca* LGD w 2021 r. był niższy niż średnio w województwie i kraju. Na tle LGD wyróżnia się natomiast Gmina Małogoszcz, dla której wartość (150,9 zł) była najwyższa wśród gmin LGD, natomiast najniższymi wartościami charakteryzowały się gminy: Oksa i Imielno (1 zł)[12].

W 2021 r. średnia wartość wydatków ogółem na obszarze LGD wyniosła 5 748 zł i była niższa niż średnia krajowa (6 047 zł) i wojewódzka (6 885 zł). Średnie wydatki bieżące samorządów z obszaru LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF” w przeliczeniu na 1 mieszkańca systematycznie wzrastają, jednak w 2021 r. wynosiły 4 929 zł i były niższe niż średnia w województwie (5 190 zł) i niższe niż średnio w Polsce (5 859 zł). Wewnątrz LGD największe wydatki bieżące na 1 mieszkańca poniosła Gmina Małogoszcz (5 197 zł), natomiast najniższe Gmina Sędziszów (4 771)[13].

W kontekście analizy stanu finansów publicznych ważny jest także tzw. wskaźnik G, czyli wskaźnik dochodów podatkowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca dla poszczególnych gmin. Wskaźnik ten stanowi podstawę do wyliczenia rocznych kwot części wyrównawczej subwencji ogólnej i wpłat na dany rok. W tabeli 12 przedstawiono wartość wskaźnika G dla każdej z gmin LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF” i średnio dla LGD w latach 2020–2022.

[11] *Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego* (Dz.U. z 2022 r. poz. 2267).
[12] Dane GUS.
[13] jw.

Dochód podatkowy na obszarze LSR obliczony jako wskaźnik *średnia arytmetyczna wskaźnika G gmin objętych obszarem LSR, według stanu na koniec 2020 r.* ze wzoru:

$$\frac{3750}{\text{średnia wartość wskaźnika G gmin objętych LSR}}$$ **wynosi 3,40.**

Tabela 12 Wskaźnik G (zł) dla poszczególnych gmin LGD oraz średnia wartość obszaru LGD w latach 2020–2022

Jednostka terytorialna	2020	2021	2022
Imielno	793,16	864,76	830,00
Jędrzejów	1 354,50	1 465,21	1 454,01
Małogoszcz	1 647,08	1 786,33	2 005,50
Nagłowice	897,62	972,09	990,88
Oksa	662,41	784,15	776,16
Sędziszów	1 457,84	1 630,31	1 663,51
Słupia	951,12	1 046,33	1 074,40
Sobków	1 144,51	1 219,40	1 240,49
Wodzisław	1 019,51	1 093,19	1 120,85
LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF”	**1 103,08**	**1 206,86**	**1 239,53**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów

1.6. Walory przyrodnicze i krajobrazowe

Według podziału fizyczno-geograficznego, opracowanego przez Jerzego Kondrackiego, obszar LGD (powiat jędrzejowski) leży w obrębie megaregionu Pozaalpejska Europa Środkowa, prowincji Wyżyny Polskie, podprowincji Wyżyna Małopolska, dwóch makroregionów Wyżyna Przedborska i Niecka Nidziańska oraz w granicach sześciu mezoregionów: Niecka Włoszczowska, Pasmo Przedborsko-Małogoskie, Płaskowyż Jędrzejowski, Garb Wodzisławski, Dolina Nidy i Wyżyna Miechowska. Geologicznie obszar jest pochodzenia jurajskiego. Obszar odznacza się dużą spójnością przyrodniczą, która wynika ze zbliżonych bądź tożsamych uwarunkowań poszczególnych elementów środowiska.

Zgodnie z danymi Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody prowadzonego przez Generalną Dyrekcję Ochrony Środowiska, na obszarze objętym LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF” znajdują się następujące formy ochrony przyrody i krajobrazu[14]:

- rezerwat przyrody „Gaj” (Gmina Jędrzejów);
- rezerwat przyrody „Milechowy” (Gmina Małogoszcz);
- Nadnidziański Park Krajobrazowy (Gmina Imielno);
- Chęcińsko-Kielecki Park Krajobrazowy (Gmina Małogoszcz);
- Miechowsko-Działoszycki Obszar Chronionego Krajobrazu (gminy: Imielno, Sędziszów, Słupia);
- Nadnidziański Obszar Chronionego Krajobrazu (Gmina Imielno);
- Włoszczowsko-Jędrzejowski Obszar Chronionego Krajobrazu (gminy: Imielno, Jędrzejów, Małogoszcz, Nagłowice, Gmina Oksa);
- Konecko-Łopuszański Obszar Chronionego Krajobrazu (Gmina Małogoszcz);
- Chęcińsko-Kielecki Obszar Chronionego Krajobrazu (Gmina Małogoszcz);
- Obszar Chronionego Krajobrazu Wyżyny Miechowskiej (Gmina Sędziszów);
- Obszar Natura 2000 „Ostoja Nidziańska” (Gmina Imielno);
- Obszar Natura 2000 „Ostoja Sobkowsko-Korytnicka (Gmina Imielno);
- Obszar Natura 2000 „Dolina Nidy” (Gmina Jędrzejów);
- Obszar Natura 2000 „Ostoja Gaj” (Gmina Jędrzejów);

[14] Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody, Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, *crfop.gdos.gov.pl*

- Obszar Natura 2000 „Dolina Białej Nidy” (gminy: Jędrzejów, Małogoszcz, Nagłowice, Oksa);
- Obszar Natura 2000 „Wzgórza Chęcińsko-Kieleckie” (Gmina Małogoszcz);
- Obszar Natura 2000 „Dolina Górnej Mierzawy” (Gmina Sędziszów);
- Obszar Natura 2000 „Dolina Górnej Pilicy” (Gmina Słupia);
- 75 pomników przyrody (4 w Gminie Imielno, 11 w Gminie Jędrzejów, 4 w Gminie Małogoszcz, 7 w Gminie Nagłowice, 11 w Gminie Oksa, 5 w Gminie Sędziszów, 33 w Gminie Słupia);
- 8 użytków ekologicznych (3 w Gminie Jędrzejów, 3 w Gminie Nagłowice, 2 w Gminie Słupia).

Przez teren LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF” przebiegają również korytarze ekologiczne, czyli obszary umożliwiające migrację roślin, zwierząt i grzybów. Korytarze te są ważnym elementem sieci Natura 2000, gdyż umożliwiają przemieszczanie się organizmów między siedliskami.

Wskaźnik *formy ochrony przyrody na obszarze LSR*: obszar LGD osiąga wartość 4, ponieważ łącznie na terenie 100% (9 z 9) gmin obszaru LGD występują formy ochrony przyrody takie jak obszary Natura 2000, obszary chronionego krajobrazu, rezerwaty przyrody[15].

Rozpatrując kwestię środowiska naturalnego, warto zwrócić uwagę na jakość powietrza. Diagnoza w zakresie przekroczenia standardów jakości powietrza przeprowadzona została na podstawie corocznie opracowywanych raportów przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska oraz Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Kielcach, dotyczących oceny jakości powietrza w województwie świętokrzyskim. W opracowaniu pn. *Roczna ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim – raport wojewódzki za rok 2021* oceny jakości powietrza wykonywane są w odniesieniu do obszaru danej strefy. W województwie świętokrzyskim wydzielono dwie strefy: miasto Kielce i strefa świętokrzyska. Gminy obszaru LGD zakwalifikowane są do strefy świętokrzyskiej.

Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza w województwie świętokrzyskim jest emisja antropogeniczna pochodząca z sektora komunalno-bytowego (emisja powierzchniowa), mniejszy udział stanowią emisje z transportu (emisja liniowa) oraz z działalności przemysłowej (emisja punktowa). Głównymi lokalnymi źródłami zanieczyszczeń są kominy domów ogrzewanych indywidualnie oraz transport samochodowy, który wpływa na stężenia zanieczyszczeń zwłaszcza na obszarach bezpośrednio sąsiadujących z drogami o dużym natężeniu ruchu. W 2021 r. na obszarze gmin LGD wystąpiły przekroczenia poziomów dopuszczalnych: dobowego poziomu pyłu zawieszonego PM10 (Gmina Jędrzejów) oraz fazy II dla pyłu zawieszonego PM2,5 (Gmina Jędrzejów), poziomu docelowego B(a)P w pyle zawieszonym PM10 (gminy: Jędrzejów, Sędziszów, Sobków, Małogoszcz), poziomu celu długoterminowego ozonu pod kątem ochrony zdrowia (cały obszar) oraz pod kątem ochrony roślin (cały obszar).

W trakcie konsultacji społecznych w sprawie opracowania LSR oraz w badaniach ankietowych mieszkańcy wskazywali przyjazne środowisko naturalne, walory przyrodnicze i krajobraz, jako potencjały, na których powinien się oprzeć rozwój obszaru. W ankiecie planistycznej wskazywali „ochronę środowiska” (36% odpowiedzi) jako jeden z perspektywicznych kierunków rozwoju obszaru. Podczas spotkań warsztatowych często jako problem była wymieniana również niedostateczna wiedza mieszkańców na temat działań proekologicznych. Zagrożenia można upatrywać się w zmianach klimatycznych dotyczących powodzi czy suszy oraz zanieczyszczeniu środowiska naturalnego, a przeszkodą – głównie przy budowaniu nowej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, mogą być przepisy prawne związane z prawem budowlanym i dokumentami regulującymi ochronę środowiska. W aspekcie tym bardzo istotna jest edukacja ekologiczna, która buduje społeczeństwo oparte o zasady zrównoważonego rozwoju i skupia się ona na zdobywaniu wiedzy na temat zagadnień środowiskowych i poznawaniu powiązań między społeczeństwem, środowiskiem i gospodarką.

[15] Zgodnie z załącznikiem nr 5 do Regulaminu konkursu na wybór LSR *Kryteria wyboru LSR*, kryterium 5.8.

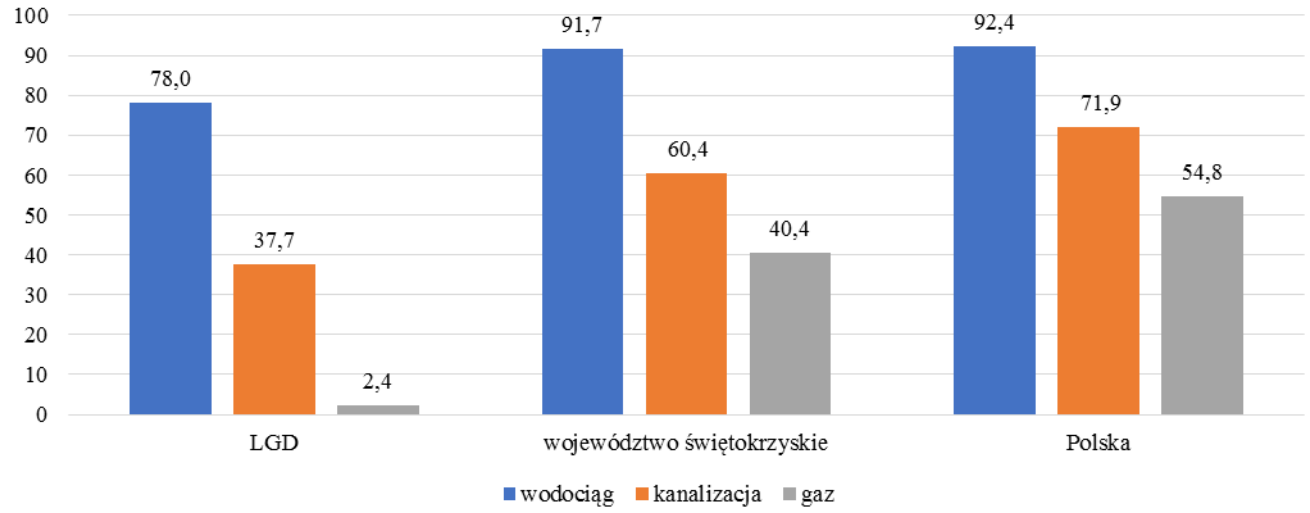
1.7. Przestrzeń, infrastruktura i dostęp do usług

W kontekście przestrzeni istotny jest poziom wykorzystania instrumentów planowania przestrzeni. Bada się go m.in. poprzez wskaźnik *udział powierzchni gminy objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni gminy ogółem (%).* Wysoki stopień pokrycia powierzchni gminy MPZP świadczy o świadomym podejściu lokalnych władz do planowania przestrzeni. Gmina Imielno nie posiada obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w Gminie Jędrzejów pokrycie powierzchni takimi planami wynosi tylko 1,8%. Gminy pokryte w całości lub w bardzo wysokim stopniu planami miejscowymi to: Nagłowice (100,0%), Słupia (99,8%), Małogoszcz (99,7%), Sędziszów (98,6%), Oksa (97,7%)[16]. Brak lub niski stopień pokrycia powierzchni objętej MPZP nie sprzyja koncentracji zabudowy, a rozproszona zabudowa to większe koszty inwestycji i eksploatacji infrastruktury.

Jakość i dostęp do infrastruktury to elementy podstawowe takie jak infrastruktura techniczna: wodociągowa, kanalizacyjna, gazowa itp. Na wykresie 13 zobrazowano graficznie *udział % korzystających z instalacji w ogóle ludności* średnio na obszarze LGD, województwie świętokrzyskim oraz w Polsce w 2021 r.

Tam, gdzie nie istnieje sieć kanalizacyjna, funkcjonują bezodpływowe szamba lub przydomowe oczyszczalnie ścieków. Te drugie są tańsze w eksploatacji i przede wszystkim zdecydowanie bardziej przyjazne środowisku. Na obszarze LGD najwięcej przydomowych oczyszczalni ścieków (stan na 31 grudnia 2021 r.) funkcjonowało w Gminie Imielno (575 szt.) i Gminie Oksa (557 szt.)[17].

Wykres 13 Udział % korzystających z instalacji w ogóle ludności na obszarze LGD, w województwie świętokrzyskim oraz w Polsce w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Średni udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w wydatkach ogółem jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład LGD łącznie w latach 2016–2021 wyniósł 8,7%. Wynik ten jest wyższy od średniej dla Polski (8,1%) oraz województwa świętokrzyskiego (7,6%). Należy przy tym zauważyć, że wysoka wartość tego wskaźnika wynika głównie z wysokich wydatków w tych latach na obszarze Gminy Sędziszów (16,3%), Gminy Wodzisław (11,8%) i Gminy Słupia (10,9%), które stanowczo podnoszą średnią dla całego obszaru LGD. Najniższy udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w wydatkach ogółem w tym okresie zanotowano w gminach: Oksa (3,8%) i Sobków (4,0%)[18].

[16] Dane GUS za 2021 r.
[17] Dane GUS za 2020 r.
[18] Dane GUS.

O polityce społecznej oraz dostępie do wysokiej jakości usług publicznych może świadczyć odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach. Na terenie całego obszaru LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" usługi opieki nad dziećmi do lat 3 świadczone są w Jędrzejowie (2 żłobki), Sędziszowie (1 żłobek) i Małogoszczu (1 żłobek)[19].

O wysokiej jakości usług publicznych świadczy m.in. dostępność opieki przedszkolnej na obszarze danej gminy. Celem wychowania przedszkolnego jest wspieranie całościowego rozwoju dziecka, które powinno być realizowane przez proces opieki, wychowania i nauczania. Dostępność wysokiej jakości opieki przedszkolnej na danym terenie jest jednym z czynników umożliwiających aktywność zawodową rodzicom, dlatego ważne jest nie tylko, aby przedszkola istniały, ale żeby funkcjonowały co najmniej przez 8 godzin dziennie. W tabeli 13 przedstawiono wartości wskaźników *udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat* oraz *liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego* w latach 2016–2021.

Tabela 13 Udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat oraz liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Udział % dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat						Liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Imielno	54	56	63	68	68	70	147	133	134	147	156	136
Jędrzejów	84	89	96	97	92	96	132	107	101	101	95	83
Małogoszcz	68	72	81	82	72	79	68	68	64	64	72	74
Nagłowice	58	65	72	61	62	63	77	68	62	61	67	70
Oksa	62	66	79	71	62	62	67	61	52	52	58	66
Sędziszów	77	80	75	81	76	79	73	72	74	71	76	72
Słupia	63	58	66	70	68	73	113	135	130	142	130	119
Sobków	67	71	73	63	60	69	61	57	53	51	57	57
Wodzisław	63	64	69	76	79	89	188	196	187	198	185	177
LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF"	**72**	**75**	**80**	**81**	**76**	**81**	**61**	**57**	**53**	**51**	**57**	**57**
województwo świętokrzyskie	77	80	84	85	84	88	79	74	73	72	75	75
Polska	81	85	87	88	87	90	86	83	80	80	83	82

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując dostęp do infrastruktury i usług publicznych, nie sposób pominąć kwestię oferty usług związanych z kulturą, sportem i rekreacją. Mieszkańcy obszaru wchodzącego w skład Lokalnej Grupy Działania mają dostęp do 25 bibliotek i filii, które znajdują się w każdej z gmin członkowskich, z czego najwięcej w gminach Małogoszcz i Sędziszów – po 4. W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców średnia ilość bibliotek i filii na terenie LGD jest wyższa (3,0) niż średnio w województwie świętokrzyskim (2,1) i Polsce (2,0)[20]. Na obszarze zlokalizowane są domy i ośrodki kultury, kluby lub świetlice wiejskie.

Średni udział wydatków z budżetów gmin z obszaru LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem w 2021 r. wyniósł 2,9% i był wyższy od średniej w województwie świętokrzyskim (2,6%) oraz równy średniej krajowej. Biorąc pod uwagę sumę wartości tego wskaźnika w latach 2016–2021, najwyższy udział wydatków na kulturę i dziedzictwo narodowe charakteryzuje gminy: Nagłowice (3,6%) i Sędziszów (3,2%), najniższy natomiast wystąpił w gminach Imielno i Oksa (po 0,8%).

[19] Dane GUS za 2021 r.
[20] Dane GUS za 2021 r.

Dostępność usług publicznych należy rozważyć także w kontekście ochrony zdrowia. W każdej z gmin funkcjonują przychodnie zdrowia. Na ogół przychodnie świadczą szeroki katalog usług, takich jak udzielanie porad lekarskich (w tym specjalistycznych) i stomatologicznych, wykonywanie drobnych zabiegów, usług rehabilitacyjnych. Wskaźnik *porady lekarskie na 100 mieszkańców* określa poziom dostępności usług medycznych. Średnio na obszarze LGD w 2021 r. wyniósł on 436 porad, co stanowiło wartość niższą od średniej dla województwa świętokrzyskiego (448) i Polski (450). Najwyższą wartość tego wskaźnika na obszarze zanotowano dla Gminy Sobków (598) – była ona znacznie wyższa od ww. średnich. Najniższy wskaźnik charakteryzował Gminę Słupia (327).

W zakresie dostępności, poza usługami należy zwrócić uwagę również na infrastrukturę. Mieszkańcy obszaru na spotkaniach wskazywali na potrzebę rozwoju tzw. małej infrastruktury, która służyłaby rekreacji mieszkańców i zwiększała nie tylko estetykę i funkcjonalność przestrzeni, ale przede wszystkim wspierałaby rozwój oferty spędzania czasu wolnego. W ostatnich latach bardzo dobre efekty przynosiły przedsięwzięcia związane z modernizacją infrastruktury, które realizowano we wszystkich gminach. Na obszarze w wielu przestrzeniach i obiektach użyteczności nadal występują bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych i osób o obniżonym poziomie sprawności. Dostępność wiąże się z możliwością korzystania z usług, infrastruktury, ale też dotyczy dostępności rynku pracy czy dostępności oferty spędzania czasu wolnego. W zakresie dostępności istotny jest rozwój cyfryzacji z jednoczesnym kształceniem ludzi w celu zapobiegania wykluczeniu cyfrowemu. Analizy dostępności cyfrowej w zakresie dostępu do Internetu opisano w podrozdziale 1.12 *Innowacyjność i współpraca*.

1.8. Dziedzictwo kulturowe, tożsamość i potencjał turystyczny

Obszar jest spójny pod względem kulturowym. Świadczy o tym fakt, że w społeczności lokalnej funkcjonuje pojęcie „ziemi jędrzejowskiej”. Wynika ono nie tylko z podziału administracyjnego, ale także z wielowiekowych uwarunkowań historycznych.

W pierwszych stuleciach państwa polskiego (XI–XII w.) region jędrzejowski (obecny powiat jędrzejowski, a więc cały obszar LGD) wchodził w skład Ziemi Krakowskiej (południowa jego część należała do kasztelanii żarnowieckiej), Ziemi Sandomierskiej (północna część nad górnym biegiem rzeki Nidy należała do kasztelanii małogoskiej) oraz do Ziemi Wiślickiej (okolice Sobkowa i Korytnicy). W czasie rozbicia dzielnicowego region jędrzejowski wchodził w skład dzielnicy krakowsko-sandomierskiej. W XVI w. znaczna część regionu znalazła się w obrębie województwa krakowskiego. Region jędrzejowski nie stanowił jeszcze wtedy samodzielnej jednostki administracyjnej i należał w częściach do powiatów: lelowskiego, chęcińskiego, a przede wszystkim ksiąskiego. Po rozbiorach wchodził w obręb powiatów: kieleckiego, stopnickiego i miechowskiego. Na początku XIX w., tj. od 1807 r., już jako samodzielna jednostka administracyjna włączony został do Departamentu Krakowskiego i obejmował wtedy znacznie większe terytorium niż powiat obecny. Od 1815 r. powiat ten położony w obwodzie kieleckim należał do utworzonego województwa krakowskiego. W 1837 r. ukazem carskim przemianowano dotychczasowe województwa na gubernie, obwody zmieniono na powiaty, a powiaty na okręgi. W wyniku tych zmian województwo krakowskie przekształcono na gubernię kielecką, obwód kielecki na powiat kielecki, a z kolei powiat jędrzejowski na okręg jędrzejowski. Od tego czasu Jędrzejów przestał być miastem powiatowym. Gubernię kielecką (a w jej zasięgu okręg jędrzejowski) wcielono w 1843 r. do nowo utworzonej z województwa sandomierskiego guberni radomskiej. W wyniku kolejnych zmian administracyjnych w Królestwie Polskim w 1867 r. utworzono znów powiat jędrzejowski i włączono go do guberni kieleckiej, do której należał aż do 1915 r. W okresie międzywojennym 1918–1939 wchodził w skład województwa kieleckiego. Po wyzwoleniu (1945 r.), kilka wsi z południowej części powiatu przyłączono do powiatu pińczowskiego, a niektóre wsie z powiatu włoszczowskiego przyłączono do powiatu jędrzejowskiego.

Ziemia Jędrzejowska ma piękną i bogatą tradycję, ściśle związaną z historią Polski. Z ziemią tą łączą się nierozerwalnie tak znamienite postacie historyczne, jak: Wincenty Kadłubek, Mikołaj Rej, Jan Chryzostom Pasek, Stanisław Konarski, Tadeusz Kościuszko, Stanisław Ludwik de Laveaux i wiele innych.

Na terenie LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" znajduje się wiele cennych zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych Narodowego Instytutu Dziedzictwa, w tym między innymi[21]:

1. Gmina Imielno:
   - zespół dworski z drugiej połowy XIX w. w Grudzynach,
   - kościół parafialny pw. św. Mikołaja wraz z dzwonnicą w Imielnie,
   - kościół parafialny pw. św. św. Piotra i Pawła w Mierzwinie,
   - cmentarz wojenny z I wojny światowej w Motkowicach,
   - zespół dworski w Motkowicach,
   - zespół dworski w Opatkowicach Murowanych,
   - park z drugiej połowy XIX w. w Stawach;
2. Gmina Jędrzejów:
   - zespól dworski w miejscowości Brus,
   - park dworski w Jasionnej,
   - układ urbanistyczny (śródmieście miasta) w Jędrzejowie,
   - kościół parafialny pw. Świętej Trójcy w Jędrzejowie,
   - zespół klasztorny cystersów (kościół pw. Wniebowzięcia NMP i św. Wojciecha, klasztor, dzwonnica, brama klasztorna, mur z basztami, ogród) w Jędrzejowie,
   - cmentarz z I wojny światowej w Jędrzejowie,
   - domy: Rynek 1, Rynek 7, Rynek 8, Rynek 22 w Jędrzejowie,
   - Jędrzejowska Kolej Dojazdowa, wąskotorowa (torowisko z obiektami inżynierskimi na odcinku Jędrzejów – Umianowice – Pińczów i Umianowice – Sędziejowice, budynki stacyjne, budynki zaplecza technicznego na stacji Jędrzejów Osobowy Wąskotorowy),
   - park dworski Lasków,
   - drewniany kościół parafialny pw. św. Szczepana w Mnichowie,
   - park dworski w miejscowości Zagaje;
3. Gmina Małogoszcz:
   - kościół parafialny pw. Narodzenia NMP oraz dzwonnica w Kozłowie,
   - zespół dworski w Lasochowie,
   - folwark z pierwszej połowy XIX w. w Leśnicy,
   - zespół kościoła parafialnego pw. Wniebowzięcia NMP w Małogoszczu,
   - kościół cmentarny w Małogoszczu,
   - cmentarz żydowski w Małogoszczu,
   - park w Mieronicach Małogoskich,
   - drewniany kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła w Rembieszycach,
   - kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych w Złotnikach;
4. Gmina Nagłowice:
   - kościół parafialny pw. św. św. Jakuba i Marcina, a także teren dawnego cmentarza przy kościele, ogrodzenie z bramami i schodami w miejscowości Cierno-Żabieniec,
   - park dworski w Żabieńcu,
   - zespół dworski w miejscowości Deszno,
   - zespół dworski w Jaronowicach,
   - zespół dworski w Nagłowicach,
   - drewniany kościół parafialny pw. św. Stanisława w Rakoszynie,
   - park dworski w Rakoszynie,
   - park dworski z sadem w Ślęcinie,
   - park dworski w Trzcińcu;
5. Gmina Oksa:
   - zespół willowy w Lipnie,

[21] Narodowy Instytut Dziedzictwa, *nid.pl/zasoby/rejestr-zabytkow-zasoby*, stan na dzień 30 czerwca 2022 r.

- kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i św. Mikołaja w Oksie (wzniesiony jako zbór),
- park dworski w Rzeszówku,
- kościół parafialny pw. św. Andrzeja wraz z dzwonnicą w Węgleszynie,
- park w miejscowości Zakrzów;

6. Gmina Sędziszów:
   - kościół parafialny pw. św. Prokopa wraz z drewnianą dzwonnicą w Krzcięcicach,
   - zespół dworski w Krzęcicach,
   - zespół dworski i folwarczny w Krzelowie,
   - zespół dworski w Łowini,
   - park w Mstyczowie,
   - zespół pałacowy w Pawłowicach,
   - park w miejscowości Piołunka,
   - kościół parafialny pw. św. św. Piotra i Apostoła i dwie dzwonnice w Sędziszowie,
   - zespół dworski w Sędziszowie,
   - kościół parafialny pw. św. Marcina w Tarnawie;
7. Gmina Słupia:
   - zespół kościoła parafialnego pw. Nawiedzenia NMP w Obiechowie,
   - zespół pałacowy w Raszkowie,
   - park pałacowy w Różnicy,
   - park dworski w Sieńsku,
   - kościół parafialny pw. Świętej Trójcy w Słupi,
   - zespół pałacowy w Słupi,
   - park w miejscowości Sprowa,
   - „Kopiec Kosynierów” – zbiorowa mogiła poległych w bitwie pod Szczekocinami w miejscowości Wywła,
   - „Kopiec Prusaków” – zbiorowa mogiła poległych w bitwie pod Szczekocinami w miejscowości Wywła;
8. Gmina Sobków:
   - zespół dworski w brzegach,
   - drewniany kościół parafialny pw. Świętego Krzyża w Chomentowie,
   - kościół parafialny pw. św. Floriana w Korytnicy,
   - park dworski w Nowych Kotlicach,
   - park w Lipie,
   - kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP w Mokrsku Dolnym,
   - cmentarz parafialny i kaplica w Mokrsku Dolnym,
   - zespół dworski w Mokrsku Dolnym,
   - ruiny zamku z otaczającym terenem w Mokrsku Górnym,
   - kościół parafialny pw. św. Stanisława, a także dzwonnica i cmentarz żydowski w Sobkowie,
   - zespół fortalicji w Sobkowie;
9. Gmina Wodzisław:
   - założenie krajobrazowe w Klemencicach,
   - zespół pałacowy w Lubczy,
   - kościół parafialny pw. św. Jakuba, a także drewniana dzwonnica w Mieronicach Wodzisławskich,
   - kościół parafialny pw. św. Andrzeja w Nawarzycach,
   - park dworski Nawarzyce-Leśne,
   - zespół dworski w Niegosławicach,
   - kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła Piotrkowice-Zarzecze,
   - park folwarczny Piotrkowice-Zarzecze,

- park dworski w Strzeszkowicach,
- kościół parafialny pw. św. Marcina w Wodzisławiu wraz z dzwonnicą,
- synagoga w Wodzisławiu,
- zespól pałacowy Brzezie w Wodzisławiu.

Zabytki obszaru są bez wątpienia jego atutem i stanowią atrakcje turystyczne. Występują tutaj liczne zabytkowe kościoły i zespoły dworskie. Innymi atrakcjami są między innymi: Archiopactwo Cystersów w Jędrzejowie (najstarszy klasztor cysterski w Polsce), Muzeum im. Przypkowskich w Jędrzejowie, Świętokrzyska Kolejka Dojazdowa „Ciuchcia Ekspres Ponidzie" czy Dworek Mikołaja Reja w Nagłowicach.

Muzeum im. Przypkowskich w Jędrzejowie specjalizuje się głównie w prezentacji zegarów słonecznych i przyrządów astronomicznych. Powstało ono w oparciu o prywatną kolekcję lekarza z Jędrzejowa Feliksa Przypkowskiego, który od 1895 roku gromadził zabytkowe zegary słoneczne, a także literaturę i inne materiały poświęcone gnomonice, następnie znacząco rozbudowaną przez jego syna Tadeusza Przypkowskiego. Historia rodziny Przypkowskich sięga głęboko w czasy średniowiecza, a jej herb Radwan, obecnie znak Muzeum, należy do najstarszych polskich znaków rodowych. W 1962 roku rodzina Przypkowskich przekazała swoje zbiory Państwu. Powstało wówczas Państwowe Muzeum im. Przypkowskich w Jędrzejowie, zaś utworzenie poszczególnych działów tego muzeum zostało podyktowane różnorodnymi zainteresowaniami Przypkowskich. Zasadniczy dział stanowi kolekcja zegarów słonecznych (wśród których są reprezentowane niemal wszystkie typy tych instrumentów, używanych od XV wieku do czasów najnowszych) oraz przyborów astronomicznych, gnomonicznych i wszelkich przyrządów służących do pomiaru czasu, jak klepsydry, zegary ogniowe czy ciekawsze typy zegarów mechanicznych. Wynikiem bibliofilskich zainteresowań Przypkowskich jest biblioteka starodruków, licząca około 600 tomów. Przy bibliotece znalazł miejsce dział negatywów, liczący ok. 20 000 pozycji, który gromadzi zabytkowe klisze, głównie autorstwa Feliksa i Tadeusza Przypkowskich. Jednym z największych liczbowo działów Muzeum jest kolekcja grafiki i ekslibrisu. Dział artystyczno-historyczny gromadzi rzemiosło artystyczne oraz dokumenty i przedmioty o randze historycznej, głównie dotyczące historii miasta i regionu. Szczególną pozycję zajmują liczące ok. 2.000 eksponatów zbiory związane z działalnością Legionów Polskich. Dział gastronomii posiada zbiory dawnych naczyń, rondli, kociołków, samowarów, wszelkiego rodzaju przyborów kuchennych i stołowych, a także duży zespół menu rozmaitych przyjęć i bankietów oraz kart restauracji i zakładów gastronomicznych[22].

Świętokrzyska Kolejka Dojazdowa „Ciuchcia Ekspres Ponidzie" przebiega przez turystyczno-krajobrazowe tereny Ponidzia. Historia powstania Kolei Jędrzejowskiej sięga I wojny światowej. Ze względu na brak w tym regionie dróg bitych, podstawowym zadaniem kolei był przewóz towarów i pasażerów pomiędzy wioskami i miastami. Sukcesywnie, w miarę spadku zapotrzebowania na przewozy pasażerskie i towarowe, następowało zawieszanie kursowania pociągów pasażerskich oraz ograniczenie ruchu towarowego, by z dniem 1 lutego 1993 roku zawiesić ruch całkowicie. Ostatni pociąg pasażerski został zlikwidowany w 1997 r. Z myślą o turystach pragnących rekreacji i wypoczynku w przepięknym nadnidziańskim krajobrazie, utworzono specjalny wąskotorowy pociąg turystyczny "Ciuchcia Express Ponidzie". Aktualnie (2022 r.) Kolejka kursuje na 18 kilometrowej trasie: Jędrzejów–Jasionna–Jędrzejów. Pierwszy polski parowóz wąskotorowy Tx26-422 został specjalnie zbudowany dla Pińczowskiej Kolei Wąskotorowej (obecnie w Muzeum Kolei Wąskotorowej w Wenecji)[23].

Dworek Mikołaja Reja w Nagłowicach jest miejscem poświęconym osobie renesansowego poety i prozaika Mikołaja Reja. Placówka mieści się w wybudowanym w latach 1798–1800 klasycystycznym dworku Walewskich, otoczonym parkiem w stylu angielskim. Samo muzeum zostało utworzone w 1969 roku z okazji 400-lecia śmierci pisarza. Początkowo działało ono w formie Izby Pamięci, obecny kształt uzyskało po renowacji dworku w 1988 roku. Jego zbiory ukazują związki Mikołaja Reja z Nagłowicami oraz jego życie i dorobek. Mikołaj Rej związany był także z Gminą Oksa – w XVI w. ufundował on dawny zbór kalwiński (ukończony przez jego syna Andrzeja w 1570 r.), obecnie Kościół Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny i świętego Mikołaja w Oksie.

[22] Oficjalny portal internetowy Jędrzejowa, *umjedrzejow.pl/pl/nasze_miasto/zabytki/art1.html*, inf. z dnia 27.09.2022 r.
[23] jw.

Operacje związane z dziedzictwem kulturowym były istotnym elementem logiki interwencji w *Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" na lata 2016–2022.* Tego typu operacje sprzyjały równocześnie wzrostowi atrakcyjności turystycznej obszaru. Z myślą o przyciąganiu osób spoza obszaru LGD przeprowadzono modernizację muzeum w Jędrzejowie. Warto wymienić tu także rozwój kompleksu rekreacyjnego „Sielsko na Wygodzie". Organizacje pozarządowe chętnie i ambitnie podeszły do składania wniosków i realizacji wybranych zadań mających na celu rozwój dziedzictwa kulturowego. Szczególnie aktywnie korzystały z nich Koła Gospodyń Wiejskich i Ochotnicze Straże Pożarne. W konsekwencji udało się także zorganizować szereg interesujących wydarzeń, w tym jubileuszów, pikników czy festynów. Warto podkreślić, że w ramach operacji prowadzonych przez LGD dofinansowano zabytki czy przeprowadzono remonty przydrożnych kapliczek, ale też dokonano zakupów strojów i instrumentów dla zespołów ludowych i młodzieżowych orkiestr. Wydano szereg publikacji (m.in. tomik poezji mieszkanki obszaru LGD) oraz doposażono stowarzyszenia w niezbędne sprzęty. Zorganizowano również konferencję oraz festiwal zespołów ludowych, a jedna z operacji dotyczyła przygotowania filmu o lokalnym dziedzictwie. Wsparto także badania naukowe, których wyniki stały się podstawą monografii wydanej później przez starostwo powiatowe, a dodatkowo utworzono stronę internetową parafii dysponującej zabytkowym kościołem.

Analiza mocnych i słabych stron obszaru wypracowana przez mieszkańców podczas konsultacji społecznych na etapie opracowania LSR oraz wyniki z ankiet wskazują, iż kluczowymi mocnymi stronami obszaru są: „ciekawa historia i dziedzictwo kulturowe obszaru, w tym cenne zabytki i tradycje regionu" (63% odpowiedzi). Zdaniem mieszkańców „wzrost świadomości obywatelskiej, w tym poczucia tożsamości i identyfikacji z miejscem zamieszkania" (39% odpowiedzi) jest największą szansą dla rozwoju regionu. Najistotniejszym produktem wdrażania LSR powinny być działania dające możliwości zagospodarowania czasu wolnego mieszkańców przy wykorzystaniu potencjałów jakimi są dziedzictwo kulturowe, historia obszaru oraz zabytki. Stanowią one fundament do rozwoju mentalnego lokalnej społeczności i turystów, kultywowania tradycji i korzystania z kultury. Efektem podejmowanych działań będzie również zwiększenie integracji międzypokoleniowej oraz oferty kulturalnej na obszarze.

1.9. Rolnictwo, rynek rolny, obszary po PGR

O spójności obszaru LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" pod względem ekonomicznym świadczy ilość gospodarstw rolnych o podobnej strukturze. W tabeli 14 przedstawiono dane z 2020 r. dotyczące udziału gospodarstw rolnych w powierzchni poszczególnych jednostek ogółem oraz udziału gospodarstw w gospodarstwach rolnych ogółem ze względu na wielkość.

Tabela 14 Struktura gospodarstw rolnych w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w 2020 r.

Jednostka terytorialna	Udział gospodarstw rolnych w powierzchni ogółem	Udział gospodarstw w gospodarstwach rolnych ogółem ze względu na wielkość			
		1–5 ha	5–10 ha	10–15 ha	15 ha i więcej
Imielno	73,3	15,8	25,8	16,4	41,4
Jędrzejów	70,1	21,1	23,3	13,0	42,2
Małogoszcz	57,2	28,6	29,5	11,7	30,1
Nagłowice	60,1	19,9	27,4	14,5	37,5
Oksa	69,1	21,3	30,7	15,0	32,9
Sędziszów	58,9	25,1	22,0	12,2	40,5
Słupia	76,9	9,8	20,7	17,6	51,8
Sobków	55,1	22,6	28,2	11,7	37,3
Wodzisław	78,1	10,5	18,0	14,9	56,2
LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF"	**66,5**	**19,0**	**24,2**	**14,0**	**42,5**
województwo świętokrzyskie	49,7	29,8	26,7	12,0	31,1

Polska	53,3	13,1	14,4	10,8	61,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2012 roku rozpoczął się wieloletni projekt badawczy pn. Monitoring Rozwoju Obszarów Wiejskich (MROW) finansowany przez Fundację Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej[24]. Celem projektu jest stała obserwacja zmian społeczno-gospodarczych dokonujących się na obszarach wiejskich w Polsce. W wyniku zastosowania procedur statystycznych, wykorzystujących przyjęty schemat analizy, zdefiniowano typy gmin podobnych pod względem struktury rozwoju, a więc charakteryzujących się podobną kombinacją ocen dla jedenastu składowych definiujących operacyjnie rozwój obszarów wiejskich. Przyjęta metoda pozwoliła wydzielić 7 typów gmin, które w MROW stały się przedmiotem analizy. Zgodnie z przyjętą metodologią, gminy LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" zostały zakwalifikowane jako następujące typy:

- *dominacja rolnictwa tradycyjnego* – gminy: Imielno, Nagłowice, Słupia, Wodzisław;
- *przewaga funkcji rolniczej, pośrednie* – gminy: Jędrzejów, Małogoszcz, Oksa, Sędziszów, Sobków.

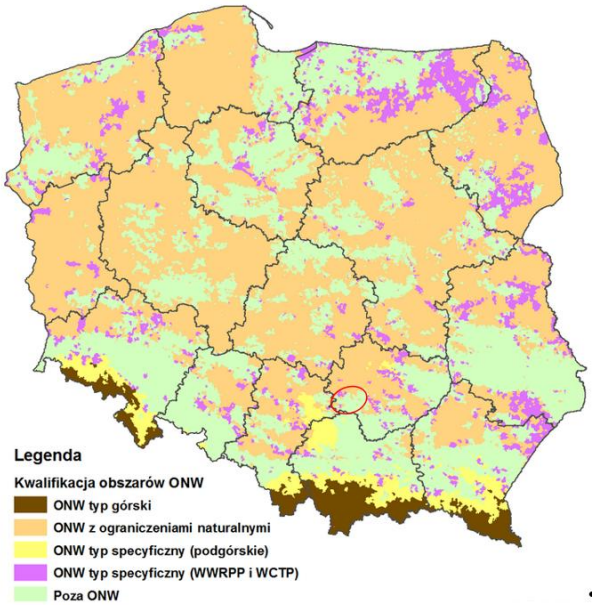
Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej została zwaloryzowana przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach w latach 70. XX w. Wskaźnik Waloryzacji Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej (WWRPP) pozwala na ilościową i przestrzenną ocenę czynników naturalnych, decydujących o potencjalnej wydajności plonów na poziomie lokalnym. WWRPP jest wskaźnikiem złożonym, przyjmującym wartość maksymalną 120. Średnia wartość wskaźnika dla województwa świętokrzyskiego wynosi 69,3 punktów przy średniej dla kraju 66,6 punktu. Jakość przestrzeni rolniczej jest jednak zróżnicowana przestrzennie. Wartość wskaźnika dla terenów powiatu jędrzejowskiego mieści się w przedziale 40–60 punktów, a więc poniżej średniej krajowej i wojewódzkiej.

Obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW) to tereny, na których produkcja rolnicza jest utrudniona ze względu na warunki naturalne (mapa 2).

Zdecydowana większość obszaru LGD została zakwalifikowana jako tereny poza ONW. Gmina Imielno to w większości tereny poza ONW (brak utrudnień dla produkcji rolniczej) i tylko 3 obręby zakwalifikowano do ONW z ograniczeniami naturalnymi (strefa 1 i 2). ONW specyficzne występuje w obrębie miejscowości Borszowice i Motkowice. Zdecydowana większość Gminy Jędrzejów to tereny poza ONW. Połowa obrębów Miasta Jędrzejów to ONW z ograniczeniami naturalnymi (strefy 1 i 2). Obręby Chwaścice i Wólka zakwalifikowano do ONW specyficznych. Miasto Małogoszcz to obszar ONW z ograniczeniami naturalnymi (nizinne strefa 2), podobnie jak cały obszar wiejski Gminy Małogoszcz (strefy 1 i 2). Gmina Nagłowice to niemal w całości obszar poza ONW (4 obręby w strefie 1 ONW z naturalnymi ograniczeniami). Gmina Oksa w całości zakwalifikowana została do ONW z ograniczeniami naturalnymi (nizinne strefa 1 i 2). Gmina Sędziszów wraz z częścią miejską to przede wszystkim obszary poza ONW, występują też jednak obszary ONW z ograniczeniami naturalnymi (7 obrębów) i ONW specyficzne (2 obręby: Krzelów i Szałas). Gmina Słupia to przede wszystkim obszary poza ONW, ale też w ponad 40% obrębów ONW z naturalnymi ograniczeniami (nizinne strefa 1). Występuje tutaj również obszar ONW specyficzne strefa 2 w obrębie Dąbrowica. Gmina Sobków to w większości ONW z ograniczeniami naturalnymi (strefy 1 i 2), w części tereny poza ONW i jeden obręb (Nowe Kotlice) w obszarze ONW specyficzne strefa 1. Gmina Wodzisław to w całości obszar poza ONW, z wyjątkiem obrębu Września (ONW z naturalnymi ograniczeniami strefa 1 nizinna) oraz obrębu Wola Lubecka (ONW specyficzne strefa 1).

[24] Strona internetowa Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, *irwirpan.waw.pl/index.php/offer/show/538/badania/monitoring-rozwoju-obszarow-wiejskich/badania/monitoring-rozwoju-obszarow-wiejskich*

Mapa 2 Sumaryczna mapa obszarów ONW w Polsce

Źródło: strona internetowa Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa Państwowy Instytut Badawczy, onw.iung.pulawy.pl/mapa

1.10. Produkty lokalne

Dobry stan środowiska naturalnego oraz walory naturalne sprzyjają rozwojowi turystyki, w tym przede wszystkim turystyki pieszej, konnej, rowerowej oraz ekoturystyki. Żadna z gmin obszaru nie jest jednak rozpoznawalna pod względem turystycznym i nie posiada unikatowego produktu turystycznego. Znaczącym problemem jest słaba promocja miejscowych zasobów dziedzictwa naturalnego oraz kulturowego, a także słabo rozwinięta infrastruktura okołoturystyczna.

Obszar też nie charakteryzuje się wypromowanymi produktami lokalnymi wyróżniającymi się na tle regionu, jednak pomimo braku specyficznych i rozpoznawalnych na większą skalę produktów, wytwarzane są tutaj produkty tradycyjne, w tym te wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi z Województwa Świętokrzyskiego. Są to[25]:

- Jędrzejowski twarożek śmietankowy (wpisany na Listę Produktów Tradycyjnych w dniu 27 lipca 2010 r. w kategorii produkty mleczne). Jędrzejowski twarożek śmietankowy ma słodki, lekko kwaśny, aromatyczny, delikatny smak. Twarożek śmietankowy polecany jest do wypieku serników, sporządzania deserów oraz innych potraw np.: naleśników lub pierogów.
- Karp z Oksy (wpisany na Listę Produktów Tradycyjnych w dniu 17 listopada 2009 r. w kategorii produkty rybołówstwa). Miejscowy karp wywodzi się z rasy karpia galicyjskiego. Powstał w drodze wieloletniej selekcji i krzyżowania materiału miejscowego z karpiami linii węgierskiej i francuskiej. Właściwie prowadzona hodowla oraz czyste środowisko, w tym również wody, z których słynie dolina Białej Nidy, doprowadziły do powstania karpia z Oksy. Dzięki walorom smakowym tego karpia, cieszy się on dużą popularnością wśród konsumentów, zwłaszcza w okresie Bożego Narodzenia.
- Masło jędrzejowskie (wpisany na Listę Produktów Tradycyjnych w dniu 8 czerwca 2011 r. w kategorii oleje i tłuszcze). Do produkcji masła jędrzejowskiego używa się śmietanki uzyskanej z mleka skupowanego od okolicznych rolników. Zużycie śmietanki na jedną osełkę o wadze około 0,35 kg wynosi w przybliżeniu 1 litr, w zależności od procentu tłuszczu. Masło jędrzejowskie nie zawiera konserwantów, barwników i innych tłuszczy roślinnych i zwierzęcych. Wytwarzane jest do dziś według dawnej receptury, a zmianom uległy jedynie niektóre elementy produkcji, niemające jednak wpływu na smak i jakość produktu finalnego.

[25] Strona internetowa Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego, Lista produktów tradycyjnych, *swietokrzyskie.pro/urzedy/lista-produktow-tradycyjnych*, stan na dzień 28.04.2023 r. – 96 produktów.

- Słupiański siekaniec dworski (wpisany na Listę Produktów Tradycyjnych w dniu 21 stycznia 2011 r. w kategorii gotowe dania i potrawy). Siekaniec jest soczysty z lekką goryczką pochodzący od prażonej kaszy gryczanej. Według relacji mieszkańców Słupi, potrawa ta wywodzi się ze słupskiego dworu i sporządzana jest według skrzętnie zapisanych przepisów przekazywanych z pokolenia na pokolenie.

Obszar LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" to miejsce organizacji imprez kulturalnych i rozrywkowych związanych z lokalną tradycją historyczną, kulturalną i folklorystyczną, jak również współzawodnictwem sportowym. Wydarzenia tego typu mają na celu integrować mieszkańców obszaru LGD, przyciągać turystów i promować lokalne dziedzictwo.

Potencjałem tego terenu są też obiekty dziedzictwa kulturowego, formy ochrony przyrody, potrawy lokalnej kuchni. Gospodarstwa agroturystyczne zapewniają całodzienne wyżywienie oparte na własnych produktach: miodzie, ekologicznych wędlinach, przetworach owocowych, warzywnych, mlecznych, grzybach i rybach. Obszar odznacza się również istniejącymi lokalnymi produktami, otrzymywanymi tradycyjnymi metodami upraw i przetwórstwa rolno-spożywczego, a także wielowiekowym dziedzictwem kulturowym, o którym świadczy m.in. duża liczba obiektów zabytkowych.

Ważne jest, aby wykorzystać ten potencjał do dalszego rozwoju agroturystyki na obszarze LGD poprzez tworzenie odpowiednich warunków do rozwoju działalności gospodarczej. Uzupełnieniem gospodarstw agroturystycznych może być prowadzenie zagrody edukacyjnej na rzecz edukacji poprzez organizowanie warsztatów w swoim gospodarstwie rolnym.

Obszar LSR charakteryzuje się terenami sprzyjającymi prowadzeniu działalności agroturystycznej oraz związanej z wypoczynkiem i rekreacją oraz niewykorzystanym w pełni potencjałem zasobów ludzkich. Zapotrzebowanie na tego typu działania związane jest z zainteresowaniem mieszkańców do rozwoju swoich gospodarstw rolnych, co licznie podkreślano podczas spotkań z mieszkańcami na etapie opracowania LSR. W badaniu ankietowym przeprowadzonym wśród mieszkańców LGD na etapie opracowania LSR na pytanie o największe potencjały obszaru, na których powinien się oprzeć jego rozwój najczęściej wymieniano: rolnictwo, w tym również ekologiczne, wytwarzanie produktów lokalnych oraz rozwój agroturystyki. Ponadto w ramach przeprowadzonego na etapie opracowania LSR naboru fiszek projektowych, wpłynęły liczne propozycje projektów związane z rozwojem gospodarstw rolnych, szczególnie agroturystyki.

1.11. Edukacja

W zakresie szkolnictwa podstawowego, na obszarze LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" zlokalizowane są:

- na terenie Gminy Imielno trzy publiczne placówki szkolne – w Imielnie, Mierzwinie i Motkowicach;
- na terenie Gminy Jędrzejów dwanaście publicznych placówek szkolnych (10 samodzielnych szkół podstawowych i 2 w zespołach placówek oświatowych) – cztery w Jędrzejowie, po jednej w Jesionnie, Mnichowie, Łysakowie, Podchojnach, Potoku Wielkim, Prząsławiu, Rakowie i Skroniowie;
- na terenie Gminy Małogoszcz pięć publicznych placówek szkolnych – w Małogoszczu, Złotnikach, Kozłowie, Żarczycach Dużych, Rembieszycach;
- na terenie Gminy Nagłowice dwie publiczne samorządowe placówki szkolne – w Nagłowicach i Warzynie Pierwszym;
- na terenie Gminy Oksa dwie publiczne placówki szkolne – w Oksie i Węgleszynie;
- na terenie Gminy Sędziszów trzy publiczne placówki szkolne prowadzone przez gminę i trzy prowadzone przez Fundację „Z Uśmiechem" – dwie w Sędziszowie, po jednej w Pawłowicach, Tarnawie, Krzęcicach i Mstyczowie;
- na terenie Gminy Słupia dwie publiczne placówki szkolne – w Słupi i Obiechowie;
- na terenie Gminy Sobków osiem publicznych placówek szkolnych – w Sokołowie Dolnym, Sobkowie, Miąsowej, Lipie, Chomentowie, Korytnicy, Brzegach, Morsku Dolnym;

– na terenie Gminy Wodzisław sześć publicznych placówek szkolnych, w tym trzy prowadzone przez gminę i trzy prowadzone przez stowarzyszenia – w Brześciu, Lubczy, Wodzisławiu, Mierzawie, Niegosławicach i Piotrkowicach[26]:

W tabeli 15 przedstawiony został *współczynnik skolaryzacji brutto* oraz *liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców.* Współczynnik skolaryzacji jest miarą powszechności nauczania, tj. służy do oceny aktywności edukacyjnej ludności.

Tabela 15 Współczynnik skolaryzacji brutto oraz liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Współczynnik skolaryzacji brutto						Liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Imielno	92	90	86	85	85	87	56	64	70	72	74	74
Jędrzejów	100	99	101	99	100	99	61	73	84	84	85	84
Małogoszcz	90	91	89	92	91	93	62	74	81	82	82	83
Nagłowice	93	88	84	85	84	83	64	71	79	78	77	75
Oksa	92	93	93	93	92	87	59	71	81	79	79	78
Sędziszów	93	92	92	92	92	94	55	63	73	74	77	79
Słupia	101	99	102	101	95	94	55	65	74	75	75	78
Sobków	99	94	98	98	97	91	61	70	83	87	89	89
Wodzisław	91	88	88	88	88	94	49	59	67	67	71	72
LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF”	**95**	**93**	**92**	**92**	**91**	**91**	**59**	**69**	**79**	**80**	**81**	**81**
województwo świętokrzyskie	95	94	94	93	94	93	54	63	72	73	74	75
Polska	97	95	95	95	96	96	60	69	79	80	81	82

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ze względu na to, że w Polsce nauka w szkołach podstawowych jest obowiązkowa, współczynnik skolaryzacji osiąga dość wysokie wartości, ponieważ wszystkie dzieci w wieku szkolnym powinny być objęte nauką. Wartość wskaźnika poniżej 100% nie oznacza, że dzieci nie uczęszczają do szkół w ogóle, ale może wynikać z faktu, że kształcą się w szkołach zlokalizowanych na obszarze innych jednostek terytorialnych lub też kształcą się za granicą. W drugą stronę – współczynnik powyżej 100% oznacza, że do szkół na terenie gminy uczęszczają osoby zameldowane poza nią (najczęściej z gmin sąsiednich) i jest to charakterystyczne dla miast, ale może też oznaczać, że w tych szkołach uczą się osoby, które przekroczyły wiek nominalnie przypisany temu poziomowi edukacji. Im niższy współczynnik skolaryzacji, tym mniej dzieci, które w danej gminie powinny realizować obowiązek szkolny. Można założyć, że jeśli dzieci z danej gminy nie uczęszczają w niej do szkoły, to istnieje duże prawdopodobieństwo, że w ogóle fizycznie ich tam nie ma, a co za tym idzie – nie ma też rodziców (wyjazd
za granicę, praca i nauka w większych ośrodkach miejskich).

Jakość szkolnictwa w poszczególnych gminach obrazują średnie wyniki z egzaminów w klasie 8 szkoły podstawowej, które są zakończeniem tego etapu nauczania. Po reformie szkolnictwa, w wyniku której zlikwidowano gimnazja, pierwszy egzamin ósmoklasisty odbył się w 2019 r. Według najaktualniejszych danych, najlepsze wyniki z egzaminu w roku 2022 osiągnęli uczniowie szkół w Oksie w zakresie języka angielskiego (66,2%) i matematyki (66,2%) oraz w Sędziszowie w zakresie języka polskiego (58,9%).

W tabeli 16 przedstawiono średnie wyniki z egzaminów ósmoklasisty w poszczególnych gminach LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF” w porównaniu do średniej wojewódzkiej i krajowej w latach 2019–2022 w ramach

[26] Na podstawie raportów o stanie poszczególnych gmin za 2021 r.

trzech podstawowych przedmiotów, tj. język polski, język angielski, matematyka (kolorem zielonym wpisano dwa najlepsze wyniki w danym roku z danego przedmiotu wśród gmin obszaru LGD).

Tabela 16 Wyniki egzaminu ósmoklasisty w poszczególnych gminach LGD w porównaniu do województwa i kraju w latach 2019–2022

Jednostka terytorialna	Język polski				Matematyka				Język angielski			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
Imielno	59,8	55,9	66,9	51,2	56,5	38,4	52,7	51,1	53,0	38,6	68,7	56,9
Jędrzejów	61,9	57,8	56,2	58,1	42,2	45,4	45,7	58,9	58,7	54,4	61,7	63,6
Małogoszcz	62,8	55,5	55,6	52,4	40,6	43,3	46,7	45,6	53,6	48,8	64,5	56,4
Nagłowice	58,1	56,8	55,4	55,4	38,7	35,6	32,4	46,3	48,2	44,4	52,6	50,9
Oksa	60,6	55,3	47,1	56,3	52,2	46,1	42,0	66,2	69,0	43,9	59,6	66,2
Sędziszów	61,0	58,0	55,1	58,9	43,0	41,2	39,3	46,9	54,5	46,4	53,0	54,8
Słupia	60,0	58,2	64,2	54,0	30,4	41,5	38,5	43,4	48,3	46,4	64,2	50,0
Sobków	60,6	54,7	61,4	54,6	49,5	46,7	52,9	61,3	55,9	45,5	62,4	61,5
Wodzisław	62,7	58,9	57,8	53,2	42,4	46,1	45,9	51,9	50,3	45,1	59,8	53,6
województwo świętokrzyskie	63,5	58,5	59,1	59,4	44,1	45,8	47,0	57,1	56,9	52,4	64,5	65,1
Polska[27]	63,0	59,0	60,0	60,0	45,0	46,0	47,0	57,0	59,0	54,0	66,0	67,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Edukacji i Nauki (mapa.wyniki.edu.pl/MapaEgzaminow)

Poza nauką na poziomie podstawowym, na obszarze LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" mieszkańcy mają dostęp do kształcenia na szczeblu średnim. Powiat jędrzejowski jest organem prowadzącym dla następujących placówek oświatowych szkolnictwa średniego: Zespół Szkół Nr 1 im. ks. Stanisława Konarskiego w Jędrzejowie (II Liceum Ogólnokształcące, Technikum nr 1, Szkoła Policealna nr 3), Zespół Szkół Nr 2 im. gen. Stefana Roweckiego "Grota" w Jędrzejowie (Technikum nr 2, Branżowa Szkoła I Stopnia, Branżowa Szkoła II Stopnia, Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych, Centrum Kształcenia Zawodowego), I Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Reja w Jędrzejowie, Zespół Szkół w Sędziszowie (Technikum, Branżowa Szkoła I Stopnia), Zespół Szkół w Wodzisławiu (Liceum Ogólnokształcące im. Marii Konopnickiej, Szkoła Policealna, Szkolne Schronisko Młodzieżowe, Internat) oraz Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Macieja Rataja w Krzelowie (Technikum, Branżowa Szkoła I Stopnia, Centrum Kształcenia Zawodowego, Szkolne Schronisko Młodzieżowe, Internat). Ponadto na obszarze funkcjonują prowadzone przez gminy: Liceum Ogólnokształcące im. Bohaterów Powstania Styczniowego w Małogoszczu i Liceum Ogólnokształcące w Sędziszowie.

1.12. Innowacyjność i współpraca

Elementem bazowym oceniającym innowacyjność regionu jest ilość podjętych działań w kierunku rozwoju nowoczesnych technologii, infrastruktury, sfery badania i rozwój (B+R) oraz społeczeństwa informacyjnego. Każde z wymienionych działań mogło być w ostatnich latach realizowane z dofinansowaniem w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój (POIR) na lata 2014–2020. We wskazanym okresie na terenie województwa świętokrzyskiego podpisano umowy/wydano decyzje o dofinansowaniu 214 projektów ze wsparciem w ramach ww. programu. Wśród gmin obszaru LGD podpisano 12 umów w ramach tego programu: Gmina Sędziszów (5), Gmina Jędrzejów (3), Gmina Sobków (3) i Gmina Wodzisław (1)[28]. Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw w 2020 roku w województwie świętokrzyskim wynosił 25,8% – był to wzrost w stosunku do 2016 r. o 15,4 pp., jednak nadal wynik w 2020 r. był niższy od średniej w Polsce – 31,2% (dane GUS).

Innowacyjność ma znaczący wpływ na rozwój gospodarki. Innowacyjna gospodarka jest istotnym instrumentem kształtowania wysokiej jakości życia mieszkańców oraz wzmacniania konkurencyjności regionu.

[27] Dane dla kraju dostępne w wartościach zaokrąglonych do liczb całkowitych.
[28] Dane GUS, stan na dzień 31 grudnia 2021 r.

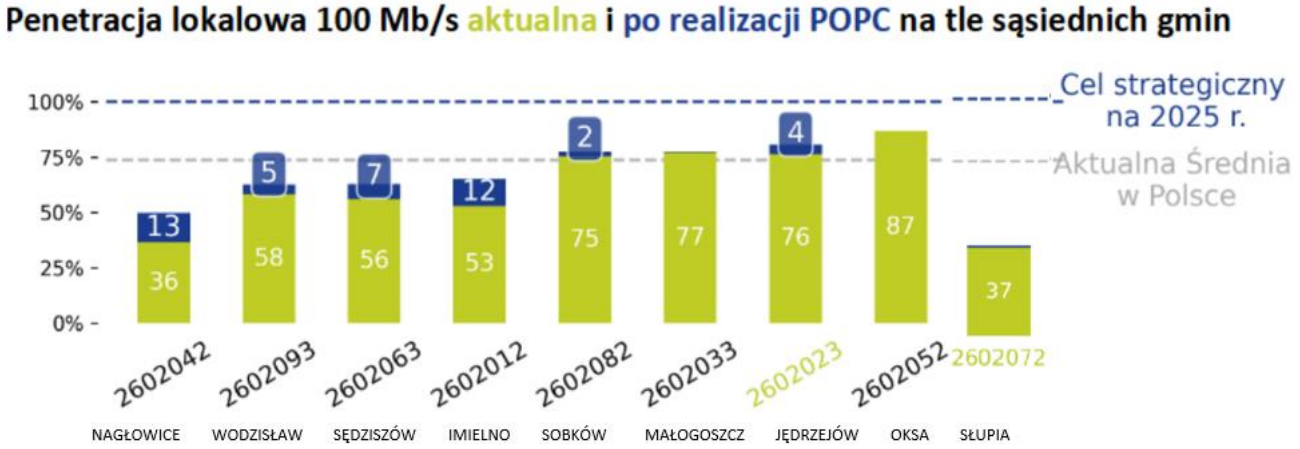
W czerwcu 2021 r. Komisja Europejska opublikowała *Europejski Ranking Innowacyjności 2021*, który pokazuje, że wyniki Krajów Europy w zakresie innowacji poprawiają się w całej Unii Europejskiej. Od 2014 r. wyniki w zakresie innowacji wzrosły średnio o 12,5%. Zgodnie z ww. opracowaniem województwo świętokrzyskie znalazło się na 225. pozycji w rankingu 240 regionów Unii Europejskiej – niżej wśród regionów Polski znalazł się tylko „Mazowiecki Regionalny" (województwo mazowieckie bez Warszawy), natomiast najwyższą pozycję w kraju objął „Warszawski stołeczny" (137. miejsce w rankingu).

Dla województwa świętokrzyskiego opracowana została i przyjęta przez Zarząd Województwa Świętokrzyskiego *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Świętokrzyskiego 2030+,* opierająca się na idei tzw. inteligentnych specjalizacji. Są to obszary aktywności gospodarczej, które mają potencjał, aby sprzyjać wzrostowi gospodarczemu opartemu na innowacjach, przedsiębiorczości i konkurencyjności. W województwie świętokrzyskim inteligentnymi specjalizacjami są: przemysł metalowo-odlewniczy, nowoczesne rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze, zasobooszczędne budownictwo, turystyka zdrowotna, technologie informacyjno-komunikacyjne, branża targowo-kongresowa oraz zrównoważony rozwój energetyczny.

W *Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" na lata 2016–2022* przyjęto jako definicję innowacyjności: „Innowacja to wdrożenie nowego lub znacząco udoskonalonego produktu (wyrobu lub usługi) lub procesu, nowej metody marketingowej lub nowej metody organizacyjnej w praktyce gospodarczej, organizacji miejsca pracy lub stosunkach z otoczeniem. Przyjęto, że minimalnym wymogiem zaistnienia innowacji jest, aby produkt, proces, metoda marketingowa lub metoda organizacyjna były nowe (lub znacząco udoskonalone) dla firmy. Zalicza się tu produkty, procesy i metody, które dana firma opracowała jako pierwsza, oraz te, które zostały przyswojone od innych firm lub podmiotów".

W kontekście innowacyjności i warunków do jej rozwoju warto przeanalizować kwestię cyfryzacji, w tym dostępu do wysokiej jakości Internetu. Zgodnie z danymi Urzędu Komunikacji Elektronicznej, aktualna[29] penetracja lokalowa 100 Mb/s[30] dla gmin obszaru LGD jest najwyższa w Gminie Oksa (87%), Gminie Małogoszcz (77%), Gminie Jędrzejów (76%) i Gminie Sobków (75%) – wartości te są wyższe od średniej aktualnej w Polsce. Najgorsza sytuacja w tym kontekście występuje w Gminie Nagłowice (36%) i Gminie Słupia (37%).

Wykres 14 Penetracja lokalowa 100 Mb/s aktualna i planowana po realizacji Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa (2014–2020) w poszczególnych gminach z obszaru LGD

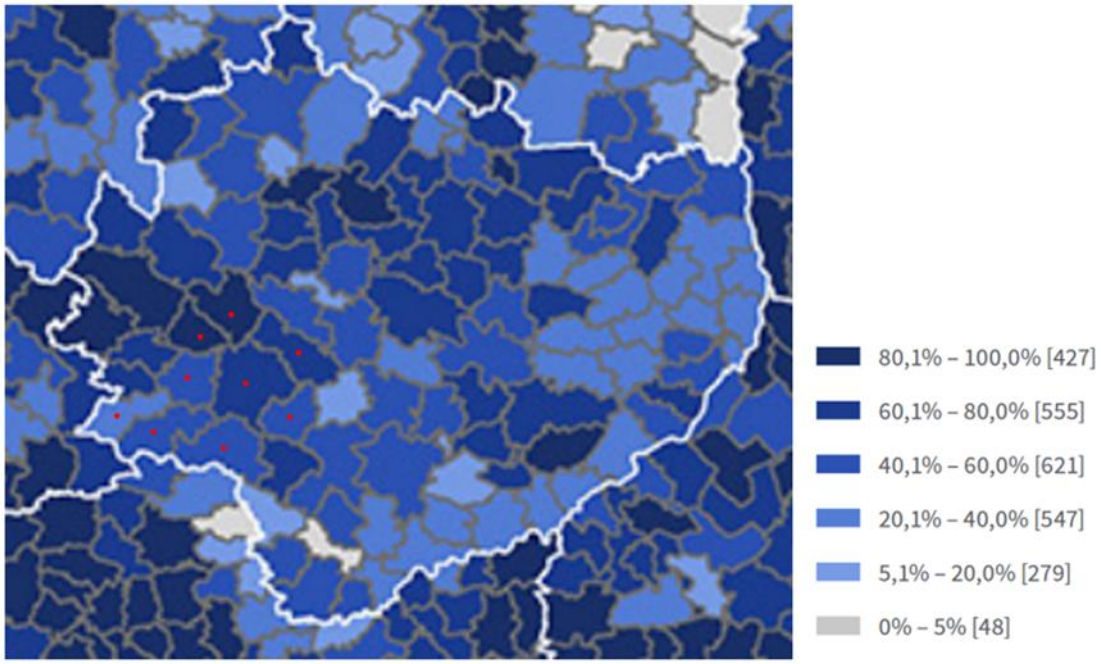
Źródło: Urząd Komunikacji Elektronicznej, Atlas szerokopasmowego dostępu do Internetu, mapbook.uke.gov.pl/areas

Biorąc pod uwagę penetrację budynkową zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s, sytuacja na obszarze jest stosunkowo dobra. Dwie z gmin obszaru (Małogoszcz i Oksa) osiągają wartości w najwyższym przedziale penetracji budynkowej (80,1–100,0%), natomiast najgorsza sytuacja w tym kontekście występuje w Gminie Słupia (przedział 5,1–20,0%) – mapa 3.

[29] inf. z dn. 15.09.2022 r.

[30] Penetracja lokalowa to stosunek liczby wszystkich lokali mieszkalnych w budynkach w zasięgu sieci min. 100 Mb/s (budynek, w którym operatorzy deklarują możliwość świadczenia danych usług) do ogólnej liczby lokali mieszkalnych na analizowanym obszarze. Należy wyjaśnić, że na potrzeby monitorowania postępów realizacji celów Europejskiej Agendy Cyfrowej gospodarstwo domowe utożsamiane jest z lokalem mieszkalnym.

Mapa 3 Penetracja budynkowa zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s – fragment mapy dla województwa świętokrzyskiego

Źródło: Urząd Komunikacji Elektronicznej, *Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2021 roku, s. 115*

Podczas prac nad strategią mieszkańcy zwracali uwagę na korzyści płynące z rozwoju cyfryzacji szczególnie w zakresie nauki oraz pracy zdalnej, a także sprzedaży usług przez Internet. Jednak jak podkreślano nie wszyscy przedsiębiorcy oraz mieszkańcy zdaja sobie sprawę z tych korzyści, nie mają wiedzy jak sprzedawać usługi przez Internet, mogą również obawiać się zagrożeń z niego płynących. Dlatego uczestnicy spotkań podkreślali, iż istotne jest podjęcie działań ukierunkowanych na cyfryzację obszaru oraz zwiększenie świadomości mieszkańców zarówno w zakresie korzyści jakie płyną wykorzystywania cyfryzacji w nauce oraz usługach, jak i unikania zagrożeń związanych z cyberprzestępczością. Te działania według mieszkańców należy też kierować do seniorów, gdyż często to właśnie oni są narażeni na zagrożenia internetowe oraz na wykluczenie cyfrowe.

Lokalna Grupa Działania „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" w ramach poprzedniej LSR zrealizowała projekt współpracy ŚWiAT (*Świętokrzyska Wspólna i Aktywna Turystyka*). Projekt przyczynił się do rozwoju oferty i produktu dla turystyki aktywnej, bazującej i wykorzystującej w sposób zintegrowany różnorodne zasoby i walory. Dzięki temu m.in. wyznaczono szlak rowerowy, odnowiono i uporządkowano szlak turystyczny, utworzono miejsca wypoczynku, oznakowano rzekę Nidę i wydano przewodniki. Działania w ramach projektu były też istotne z punktu widzenia dziedzictwa kulturowego, czego dowodem jest choćby zakup systemów ekspozycji we wspomnianym Muzeum im. Przypkowskich w Jędrzejowie.

Ponadto członkowie LGD posiadają niezbędne doświadczenie oraz w realizacji projektów w partnerstwie z wykorzystaniem zarówno środków w ramach PROW (LEADER), jak i innych źródeł zewnętrznych, m.in. „Języki obce – równe szanse na rynku pracy dla osób po 50 roku życia" w ramach RPO WŚ 2014–2020, „Jesień w kolorze słońca" w ramach RPO WŚ na lata 2014–2020.

Działalność Lokalnej Grupy Działania wpływa na poprawę komunikacji i poziomu współpracy pomiędzy mieszkańcami obszaru. Podkreślić należy fakt, iż we wszystkich projektach grantowych w poprzedniej LSR jednym z kryteriów było lokalne partnerstwo. W konsekwencji większość stowarzyszeń ubiegających się o dofinansowanie włączyło do działań inne stowarzyszenia i mieszkańców. Projekty partnerskie stanowią dobrą formę kooperacji LGD i wpływają pozytywnie na rozwój umiejętności współdziałania w realizowaniu istotnych celów. Wydaje się niezbędne, aby w przyszłości w dalszym ciągu zwracać uwagę na ten aspekt, a także starać się do realizowania projektów dobierać solidnych i sprawdzonych partnerów. Również sami pracownicy Biura LGD oraz Członkowie dostrzegają wiele korzyści płynących z realizacji takich projektów. Dlatego uznano, iż w celu zwiększenia możliwości rozwoju mieszkańców oraz podmiotów z obszaru LGD należy kontynuować projekty

partnerskie, do których realizacji będzie zachęcała LGD oraz będzie stwarzała warunki do realizacji tych projektów dzieląc się swoim doświadczeniem z osobami, które będą chciały podjąć się realizacji takich operacji.

1.13. Zasada równości szans i niedyskryminacji

LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" poważnie podchodzi do kwestii przestrzegania zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami lub ludzi młodych oraz zasady równości kobiet i mężczyzn. W poprzedniej LSR określono grupę defaworyzowaną, do której zaliczono osoby do 35. roku życia, seniorów – osoby w wieku 60+ oraz osoby bezrobotne. Wybór ten był wynikiem przeprowadzonej diagnozy. Na wybór grup defaworyzowanych bezpośredni wpływ miał fakt, iż jednym z głównych problemów obszaru określono dynamicznie starzejące się społeczeństwo. Dane Głównego Urzędu Statystycznego potwierdzają, iż w ostatnich latach problem ten się pogłębiał. W obecnej LSR planuje się aktywizację osób młodych (do 25. roku życia), a także aktywizację osób starszych, co ściśle związane jest z wnioskami z przeprowadzonej diagnozy. Jako grupę osób w niekorzystnej sytuacji, dla której przewidziano szczególne wsparcie, wskazano kobiety, ponieważ mają one nierówny w stosunku do mężczyzn dostęp do rynku pracy (zgodnie z diagnozą udział kobiet w osobach bezrobotnych ogółem znacznie przekracza udział mężczyzn). Podczas wdrażania LSR upowszechniane i wdrażane będą rozwiązania innowacyjne, w tym cyfrowe, usuwające bariery rozwojowe wsi.

1.14. Zagrożenie trwałą marginalizacją

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) to podstawowy dokument strategiczny polityki regionalnej państwa. Dokument przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorządy: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030. Istotną częścią dokumentu jest Załącznik 1. *Lista gmin zagrożonych trwałą marginalizacją: programowanie 2021–2027*. Obszary zagrożone trwałą marginalizacją to zróżnicowane przestrzennie pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i funkcji gospodarczych skupiska gmin wiejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie małych miast, w których nastąpiła kumulacja negatywnych zjawisk społecznych i ekonomicznych.

Wśród gmin z obszaru LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" na powyższej liście znalazły się cztery gminy: Imielno, Nagłowice, Oksa i Słupia. Są to jedyne gminy określone jako zagrożone trwałą marginalizacją w całym powiecie jędrzejowskim. Na poziomie regionalnym, w *Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+,* wyznaczone w KSRR 2030 obszary zagrożone trwałą marginalizacją na terenie województwa świętokrzyskiego określono jako jeden z obszarów strategicznej interwencji: *OSI Obszary zagrożone trwałą marginalizacją*.

Wskaźnik *zagrożenie trwałą marginalizacją na obszarze LSR* za 2020 r.: obszar LGD osiąga 4 pkt[31].

2. Analiza SWOT

Analiza SWOT to jedno z najpopularniejszych i najskuteczniejszych narzędzi analitycznych wykorzystywanych we wszystkich obszarach planowania strategicznego. Jej nazwa pochodzi od akronimów angielskich słów ***S**trengths* (mocne strony), ***W**eaknesses* (słabe strony), ***O**pportunities* (szanse) i ***T**hreats* (zagrożenia). Polega ona na zidentyfikowaniu wymienionych wyżej czterech grup czynników, dzięki czemu można je odpowiednio wykorzystać w procesie zaplanowanego rozwoju lub zniwelować skutki ich negatywnego wpływu. Dzięki tej metodzie można również pogrupować czynniki na pozytywne (mocne strony i szanse) oraz negatywne (słabe strony i zagrożenia). Często dzieli się je również na czynniki wewnętrzne (opisujące mocne i słabe strony danej jednostki) oraz czynniki zewnętrzne (czyli szanse i zagrożenia wynikające z jej mikro- i makrootoczenia). Czynniki wewnętrzne (mocne i słabe strony) są zależne m.in. od władz lokalnych i lokalnej społeczności, natomiast czynniki zewnętrzne (szanse i zagrożenia) należące do otoczenia bliższego i dalszego są niezależne od władz danej jednostki, a także jej mieszkańców.

[31] Zgodnie z załącznikiem nr 5 do Regulaminu konkursu na wybór LSR *Kryteria wyboru LSR*, kryterium 5.1.

Analiza SWOT dla obszaru LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF” (tabela 18) została przeprowadzona w oparciu o dostępne dane uzyskane podczas prac nad diagnozą obszaru, w tym dane GUS, a przede wszystkim z wykorzystaniem zróżnicowanych metod partycypacji społecznej. W analizie starano się uwzględnić możliwie najwięcej rekomendacji, uwag i opinii lokalnej społeczności, będącej przedstawicielami wszystkich trzech sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego oraz mieszkańców.

Tabela 17 Schemat analizy SWOT

S	*Strengths*	Silne strony, atuty, zalety	ZASOBY
W	*Weaknesses*	Słabe strony, słabości, wady	
O	*Opportunities*	Szanse, możliwości, okazje	OTOCZENIE
T	*Threats*	Zagrożenia, trudności	

Źródło: opracowanie własne

Tabela 18 Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1. Stosunkowo dobra kondycja już istniejących przedsiębiorstw.	1. Cztery gminy obszaru wyznaczone są na poziomie krajowym jako gminy zagrożone trwałą marginalizacją.
2. Bogata tradycja ściśle związana z historią Polski.	2. Systematyczny spadek liczby ludności spowodowany ujemnym przyrostem naturalnym oraz ujemnym saldem migracji.
3. Wiele cennych zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych Narodowego Instytutu Dziedzictwa, w tym szczególnie kościoły i zespoły dworskie.	3. Stosunkowo szybko starzejące się społeczeństwo i wysokie wskaźniki obciążenia demograficznego.
4. Ciekawe i rozpoznawalne atrakcje turystyczne, m.in. Archiopactwo Cystersów w Jędrzejowie, Muzeum im. Przypkowskich w Jędrzejowie, Świętokrzyska Kolejka Dojazdowa „Ciuchcia Ekspres Ponidzie”, spływy kajakowe Nidą czy Dworek Mikołaja Reja w Nagłowicach.	4. Niekorzystna struktura piramidy wieku i płci.
5. Istniejące lokalne produkty.	5. Niska przedsiębiorczość mieszkańców – niekorzystne wskaźniki gospodarcze.
6. Walory przyrodnicze i krajobrazowe – obszar w znacznej części pokryty formami ochrony przyrody i ochrony krajobrazu.	6. Pogłębiające się zjawisko bezrobocia długotrwałego.
7. Korzystne położenie i rozwinięta infrastruktura drogowa – dostęp do Kielc i Krakowa.	7. Bardzo wysoki udział bezrobotnych kobiet w osobach bezrobotnych ogółem.
8. Aktywność mieszkańców w organizacjach pozarządowych.	8. Słaba sytuacja finansowa większości samorządów obszaru LGD.
9. Stosunkowo dobre warunki do rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego.	9. Wysoki udział gospodarstw i osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej oraz rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne.
-	10. Niewystarczający dostęp do opieki nad dziećmi do lat 3 oraz opieki przedszkolnej.
-	11. Stosunkowo niski udział % korzystających z instalacji w ogóle ludności.
-	12. Braki w dostosowaniu infrastruktury i usług do zmian demograficznych

SZANSE	ZAGROŻENIA
1. Członkostwo Polski w Unii Europejskiej.	1. Zmiany klimatu.
2. Cyfryzacja życia codziennego.	2. Emigracja mieszkańców Polski.
3. Wzrost świadomości obywatelskiej, w tym poczucia tożsamości i identyfikacji z miejscem zamieszkania.	3. Depopulacja mieszkańców województwa świętokrzyskiego.
4. Wzrost średniej długości życia.	4. Konsekwencje społeczne i gospodarcze związane z występowaniem pandemii COVID-19, wojny w Ukrainie i ewentualnych innych nieprzewidzianych wydarzeń.
5. Moda na migracje z większych miast na wieś.	5. Wykluczenie cyfrowe.
-	6. Wzrost kosztów życia mieszkańców obszaru.
-	7. Duża atrakcyjność turystyczna innych regionów.
-	8. Niski poziom innowacyjności województwa i kraju.

Źródło: opracowanie własne

Wnioski z analizy SWOT

Obszar LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" posiada ukierunkowaną tożsamość lokalną mieszkańców, wynikającą ze wspólnej historii, tradycji i dziedzictwa kulturowego. Charakterystyczne wydarzenia historyczne, liczne zabytki oraz sławne postacie kojarzone z tym rejonem sprawiają, że jest on spójną jednostką pod względem tożsamości lokalnej. Biorąc pod uwagę inne aspekty funkcjonowania, można wskazać mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia, które w największym stopniu determinują zakres podejmowanych działań.

Aktualna sytuacja demograficzna kształtuje się na tym terenie niekorzystnie, ponieważ systematycznie maleje liczba mieszkańców, co spowodowane jest ujemnym przyrostem naturalnym i ujemnym, pogłębiającym się saldem migracji. Rozwój tej sytuacji w połączeniu z depopulacją województwa świętokrzyskiego i niekorzystną strukturą piramidy wieku i płci oraz szybkim tempem wzrostu wskaźników obciążenia demograficznego może bardzo negatywnie wpłynąć na rozwój tego obszaru. Istotne jest zatem dążenie do dostosowania usług do zmian demograficznych, ale też zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej. Szansą jest również cyfryzacja życia codziennego – zapewnienie mieszkańcom szerokopasmowego Internetu, który umożliwi naukę i pracę zdalną. W obecnych czasach szybki Internet i ucyfrowienie życia codziennego mogą stać się jednym z decydujących czynników
o pozostaniu/powrocie do danego miejsca. Na jakość życia, pracy i przebywania w danym miejscu duży wpływ ma jakość środowiska i czyste powietrze. Zagrożenia wynikające z zanieczyszczeń środowiska poprzez niską emisję można niwelować. Należy zwiększać świadomość ekologiczną wśród mieszkańców.

W kontekście zmian demograficznych, szczególnie starzejącego się społeczeństwa, bardzo ważny jest rozwój usług społecznych dla osób starszych, zapewnienie im opieki, ale też stworzenie warunków do jak najdłuższej aktywności. Należy zwrócić uwagę, że rosnący popyt na usługi dla seniorów może być szansą na rozwój rynku pracy w tym zakresie.

Lokalny rynek pracy nie jest dobrze oceniany przez mieszkańców. Duża ich część dojeżdża do pracy do Kielc, Krakowa i Aglomeracji Śląskiej, szczególnie zauważalne jest to np. w Gminie Sędziszów, skąd mieszkańcy mają dobry dojazd drogą, ale też koleją. Coraz częściej osoby, które dojeżdżały do pracy, decydują się na wyprowadzkę bliżej miejsca pracy. W znacznej części obszaru mieszkańcy wyjeżdżają do pracy za granicę kraju. Pomimo rosnących wskaźników gospodarczych, poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszaru nadal jest niezadawalający. Ważne, aby kształtować postawy przedsiębiorczości od najmłodszych lat, wspierać tę przedsiębiorczość i stwarzać warunki do jej rozwoju. Należy podjąć działania niwelujące niekorzystną sytuację

gospodarczą, ponieważ prowadzić ona będzie do dalszego obniżania się dochodów gospodarstw domowych oraz rosnącej liczby emigracji w celach zarobkowych. Bezrobocie jest również najczęstszą przyczyną wykluczenia społecznego i ubożenia, które zmusza do korzystania z pomocy społecznej, a na terenie LGD, pomimo że bezrobocie nie jest bardzo wysokie, to następuje pogłębienie zjawiska bezrobocia długotrwałego. Wśród osób bezrobotnych znacznie przeważają kobiety.

Zdecydowanym atutem obszaru są jego walory przyrodnicze i krajobrazowe, w tym rzeka Nida i liczne formy ochrony przyrody i krajobrazu. Są to potencjały do rozwoju rekreacji, turystyki, ale też kreowania miejsca spokojnego i zdrowego do zamieszkania. Duże znaczenie w tym zakresie mają także korzystne położenie obszaru oraz stosunkowo dobrze rozwinięta infrastruktura komunikacyjna, choć w niektórych jego miejscach występują braki w dostępie do odpowiedniej komunikacji publicznej. W kontekście wykorzystania zasobów przyrodniczych do rozwoju obszaru należy podejmować działania z zakresu podnoszenia wiedzy i świadomości ekologicznej mieszkańców.

3. Wnioski z diagnozy

Na podstawie danych statystycznych, opinii mieszkańców wyrażonych w ankietach oraz spotkań z nimi określono problemy oraz potencjały, które w największym stopniu oddziałują bądź mogą oddziaływać na obszar LGD. Słabe strony oraz zagrożenia powinny być pokonywane przez mocne strony oraz szanse rozwoju, które stoją przed obszarem. Na ich podstawie zostały wysunięte wnioski na temat obszaru LGD, które ukazują również potrzeby mieszkańców.

Niewątpliwie przy określaniu potrzeb rozwojowych obszaru należy szczególną uwagę zwrócić na strukturę wieku. Obszar LGD odnotowuje spadek liczby ludności, ujemny przyrost naturalny w całym analizowanym okresie, a dodatkowo na przestrzeni lat 2016–2021 odnotowano znaczny jego spadek. Ponadto dane demograficzne wskazują, iż społeczeństwo stopniowo się starzeje. Udział najstarszych grup ludności wzrósł w badanym okresie, przy jednoczesnym spadku udziału ludności w wieku produkcyjnym. Na obszarze odnotowuje się ujemne saldo migracji. Ponadto średnia wartość wskaźnika *pozwoleń wydanych na budowę i zgłoszenie budowy z projektem budowlanym w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców* dla LGD w 2021 r. (31) była niższa niż średnia dla województwa świętokrzyskiego (32) i Polski (35). Oznacza to, że ludzie nie chętnie inwestują w dany obszar jako miejsce zamieszkania. Ważne, aby podejmować działania w celu odwrócenia negatywnego trendu pogłębiania się niekorzystnej sytuacji w tym zakresie. Podkreśla się przy tym konieczność odpowiedzi na problemy starzenia się społeczeństwa i zaniku usług publicznych. Bardzo ważnym jej aspektem jest wrażliwość terytorialna, dająca możliwość dostosowania podejmowanych w jej ramach przedsięwzięć do lokalnych uwarunkowań.

Obszar cechuje niski poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców oraz niewystarczająca ilość atrakcyjnych miejsc pracy, co również potwierdzali sami mieszkańcy na spotkaniach. Z analizowanych w tym zakresie danych wynika, iż w kwestii przedsiębiorczości mieszkańców na obszarze LGD należy podjąć działania wpływające na jej rozwój. Na podstawie zobrazowanych w Diagnozie danych należy stwierdzić, że pomimo corocznie niższych wartości analizowanych wskaźników dla LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" w stosunku do województwa świętokrzyskiego i Polski, tempo ich wzrostu jest znacznie wyższe, co stanowi pozytywne zjawisko, na które z pewnością miała wpływ realizacja Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność, w której jednym z celów szczegółowych było *1.1. Zwiększenie aktywności ekonomicznej mieszkańców obszaru LGD*. Ponadto w ciągu ostatnich lat obserwuje się systematyczny spadek bezrobocia. Jednocześnie jednak następuje wzrost zjawiska bezrobocia długotrwałego. Ponadto wśród bezrobotnych na obszarze przeważają kobiety. Dlatego należy zwrócić szczególną uwagę na przedsiębiorczość, przeznaczając określone środki na tworzenie i rozwój przedsiębiorstw, mają one bowiem wpływ na rynek pracy, aktywizację zawodową ludności, wyzwalanie inicjatyw indywidualnych i społecznych, budowanie dobrych relacji osobistych i biznesowych, podejmowanie przedsięwzięć innowacyjnych, a w rezultacie na rozwój lokalny. W szczególności należy podejmować działania polegające na zwiększeniu kompetencji kobiet, szczególnie w zakresie rozwoju umiejętności cyfrowych i pracy zdalnej oraz ich integrację, co ułatwi ich powrót na rynek pracy. Odpowiednie szkolenia oraz zwiększenie możliwości do rozwoju wpłynie pozytywnie na pobudzenie przedsiębiorczości wśród kobiet oraz zwiększy ich możliwości w kierunku prowadzenia swoich działalności gospodarczych.

W planowaniu działań na przyszłe lata należy także wziąć pod uwagę dzieci w wieku żłobkowym i przedszkolnym i zadbać o zwiększenie możliwości opieki nad nimi. Biorąc pod uwagę wysoki poziom bezrobocia wśród kobiet, którego jedną z przyczyn jest niewystarczająca opieka instytucjonalna nad małymi dziećmi, działania w tym kierunku wydają się być słuszne. Zapewnienie opieki małym dzieciom pozwoli kobietom, które są w niekorzystnej sytuacji, na podejmowanie pracy.

Biorąc pod uwagę strukturę wieku i zachodzące zmiany, należy ukierunkować działania tak, aby zapewnić mieszkańcom odpowiednie warunki do życia na obszarze. Przede wszystkim przy doborze przedsięwzięć należy zwrócić uwagę na osoby młode, które zamieszkują obszar. Skierowanie działań na zapewnienie im warunków do rozwoju może przyczynić się do zachęcenia ich do pozostania na obszarze bądź powrotu w miejsce zamieszkania po zdobyciu wykształcenia. Dlatego część z działań należy ukierunkować na rozszerzenie oferty spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, ale przede wszystkim należy zapewnić młodym mieszkańcom możliwość poszerzania swojej wiedzy oraz rozwoju pasji i talentów w miejscu, w którym żyją, bez konieczności wyjeżdżania do większych miast. Przedsięwzięcia skierowane do dzieci i młodzieży pozwolą im również na większą integrację i zbudowanie tożsamości lokalnej, szczególnie poprzez zwiększenie oferty zagród edukacyjnych na obszarze. Działania ukierunkowane na dzieci i młodzież poprzez zapewnienie im opieki, rozwój ich pasji i talentów oraz wyrównanie szans edukacyjnych mogą przyczynić się również do zwiększenia zainteresowania obszarem jako miejscem do życia dla osób, które chcą żyć na wsi, ale mieć dostęp do usług na takim samym poziomie jak w miastach, szczególnie w zakresie edukacji dzieci. Działania będą też ukierunkowane na zwiększenie świadomości obywatelskiej młodzieży oraz aktywności w życiu lokalnej społeczności.

Aktywność lokalnej społeczności i liczba efektywnie działających formalnych grup mieszkańców stopniowo rosła na przestrzeni analizowanych lat, o czym świadczy korzystna liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w porównaniu do średniej dla województwa i kraju. Potencjał ten należy przekuć w działania wpływające na ich rozwój poprzez ogłaszanie konkursów kierowanych do trzeciego sektora. LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" jest organizacją rozpoznawalną i identyfikowaną już jako organizacja wspomagająca rozwój lokalny. Wartością dodaną działalności LGD są ściślejsze relacje między poszczególnymi aktorami wpływającymi na rozwój lokalny – trzema sektorami będącymi członkami LGD. Chcą oni współpracować i podejmować decyzje o kierunkach rozwoju lokalnego.

Na rozwój obszaru ma również wpływ mocny kapitał społeczny i zaangażowanie mieszkańców w życie swoich społeczności. Dlatego bardzo ważne będzie skierowanie działań integrujących i wzmacniających tożsamość lokalną oraz kreujących lokalnych liderów życia społecznego i publicznego. Zaangażowana i kreatywna społeczność oraz aktywni liderzy działający na tym obszarze są szansą na wzrost popularności oddolnych inicjatyw, odpowiedzialności społecznej i tworzenia wielosektorowych partnerstw. Szczególne znaczenie dla rozwoju obszaru będą miały innowacyjne inicjatywy oddolne, gdzie mieszkańcy będą twórcami i kreatorami zmian w lokalnej społeczności. Inicjatywy oddolne powinny być wspierane zarówno przez LGD jak i lokalne samorządy, tak aby wykorzystać pomysłowość i innowacyjność mieszkańców, którzy będą już nie tylko partycypować w podejmowaniu decyzji o obszarze, ale również zaczną sami go zmieniać. Zwiększenie integracji między społecznością lokalną przyczyni się także do współpracy zarówno organizacji pozarządowych jak i nieformalnych grup mieszkańców z innymi społecznościami w kraju i za granicą, co wpłynie na promocję tradycji i kultury regionu poza granicami LGD, województwa oraz kraju, a także pozwoli na poznanie innych regionów oraz na wymianę dobrych praktyk.

Istotną rolę pod względem rozwoju obszaru odgrywa środowisko przyrodnicze. W celu ochrony środowiska i ograniczania niskiej emisji, koniczne będzie wdrażanie działań mających na celu szanowanie i racjonalne wykorzystywanie zasobów środowiskowych, a także udostępnianie ich mieszkańcom i przyjezdnym. Uświadamianie społeczeństwa w zakresie korzystania z technologii oszczędnych energetycznie powinno być jednym z wielu zadań realizowanych przez LGD. Istotne jest też, aby edukować społeczeństwo szerzej w zakresie ekologii, a także świadomej konsumpcji. Tego typu działania są istotne nie tylko ze środowiskowego punktu widzenia, ale też konieczne ze względu na mieszkańców, którym należy zapewnić dostęp do podstawowej infrastruktury i usług.

Wszystkie powyższe działania powinny również być skierowane do seniorów, którzy stanowią liczną grupę w lokalnej społeczności. Przede wszystkim należy skierować do nich działania aktywizujące oraz włączające do

życia w społeczeństwie, tak aby jak najdłużej mogli brać aktywny udział w rozwoju gospodarczym obszaru oraz w życiu publicznym i społecznym. Działania należy także skierować na przedłużenie kariery zawodowej seniorów. Szczególny nacisk powinien być położony na edukację seniorów w zakresie cyfryzacji i zagrożeń z niej płynących, w czym mogą być pomocne zajęcia i spotkania międzypokoleniowe. Wartością dodaną tych spotkań będzie również pogłębienie integracji ze społecznością lokalną oraz wzmocnienie tożsamości lokalnej wśród młodych mieszkańców. Działania należy ukierunkować także na zwiększenie oferty spędzania czasu wolnego seniorów zarówno poprzez tworzenie klubów seniora, jak i różnego rodzaju zajęcia oraz promowanie zdrowego i aktywnego trybu życia. LGD powinno również promować rozwój wolontariatu oraz opieki nad osobami starszymi i dostosowanie usług lokalnych do ich potrzeb. Biorąc pod uwagę niską frekwencję seniorów zarówno w ankietach jak i na spotkaniach konsultacyjnych, działania powinny zostać skierowane na zwiększenie świadomości osób starszych na temat funkcjonowania LGD i włączenie ich do współdziałania na rzecz lokalnej społeczności. Dlatego sposób informowania seniorów o działaniach LGD powinien odbywać się zarówno cyfrowo jak i tradycyjnymi metodami poprzez rozwieszanie plakatów informacyjnych na terenie gmin oraz organizowanie spotkań przeznaczonych dla tej grupy odbiorców.

Atutem obszaru jest spójność pod względem kulturowym. Świadczy o tym fakt, że w społeczności lokalnej funkcjonuje pojęcie „ziemi jędrzejowskiej". Wynika ono nie tylko z podziału administracyjnego, ale także z wielowiekowych uwarunkowań historycznych. Specyfiką obszaru jest to, że występuje bardzo mocne przywiązanie do tradycji, które przetrwały i są nadal kultywowane. Analiza mocnych i słabych stron obszaru wypracowana przez mieszkańców podczas spotkań warsztatowych oraz wyniki z ankiet na potrzeby opracowania niniejszej Strategii wskazują, że powinny zostać wykorzystane potencjały jakimi są: ciekawa historia i dziedzictwo kulturowe obszaru, które stanowią fundament do działania na rzecz lokalnego rozwoju oraz tworzenia miejsc do wypoczynku i integracji.

Reasumując: rekomendacją dla LGD na najbliższe lata jest podjęcie szeregu działań pobudzających aktywność społeczną i gospodarczą mieszkańców, promujących zdrowy i aktywny styl życia oraz dbanie o środowisko naturalne, a także racjonalne wykorzystywanie przestrzeni. Ponadto zachęcanie mieszkańców do podejmowania wspólnych inicjatyw na rzecz włączenia społecznego seniorów oraz wsparcia kobiet, które są w niekorzystnej sytuacji, a także stworzenia odpowiednich warunków do rozwoju dzieci i ludzi młodych. Działania LGD przyczynią się do wzmocnienia pozycji obszaru i stworzenia wizerunku atrakcyjnego miejsca do zamieszkania i rozwoju. W najbliższych latach szczególny nacisk zostanie położony na zwiększenie aktywności lokalnej społeczności na rzecz polepszenia warunków do życia na obszarze poprzez animowanie mieszkańców do współpracy międzysektorowej. LGD przewiduje informowanie o swoich działaniach różnymi środkami komunikacji dostosowanymi do różnych grup wiekowych, aby dotrzeć do jak najszerszego grona odbiorców. Obszar LGD zapewniający szerokie wsparcie oraz tworzący przyjazną przestrzeń zatrzyma i przyciągnie najzdolniejszych i najbardziej przedsiębiorczych mieszkańców, co wpłynie na wzmocnienie jego pozycji oraz rozwój.

A. Kluczowe problemy i potrzeby:

- niewystarczająco dostosowana infrastruktura i usługi publiczne do zachodzących zmian demograficznych (szybko starzejące się społeczeństwo) oraz zmieniających się potrzeb;
- niedostateczna aktywność gospodarcza mieszkańców i mało atrakcyjny lokalny rynek pracy;
- niedostatecznie zagospodarowany potencjał kulturowy, przyrodniczy i turystyczny.

B. Kluczowe zasoby i potencjały:

- bogata historia i dziedzictwo kulturowe, w tym cenne zabytki,
- doświadczenie we współpracy wielosektorowej, w tym w ramach LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF";
- walory przyrodnicze i krajobrazowe;
- organizacje pozarządowe;
- produkty lokalne i rozpoznawalne produkty turystyczne.

4. Grupy docelowe

Szczegółowa diagnoza obszaru wypracowana na podstawie danych statystycznych oraz szeroko prowadzonych konsultacji społecznych, pozwala na określenie grup docelowych, które powinny być objęte wsparciem w ramach realizacji LSR. Na podstawie wszystkich danych zawartych w diagnozie można wyróżnić pięć grup docelowych.

LSR powinna realizować cele, które przede wszystkim będą służyły zaspokajaniu potrzeb lokalnej społeczności, w związku z tym pierwszą grupą docelową są wszyscy mieszkańcy obszaru LGD. Drugą grupą, jaką można wskazać, są przedsiębiorcy i osoby chcące rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej, ze względu na niższe niż średnie w województwie i Polsce wartości wskaźników dotyczących istniejących i nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych. Należy dążyć zarówno do poprawienia sytuacji poprzez wspieranie rozwoju przedsiębiorczości w kwestii powstawania nowych oraz rozwijania istniejących działalności gospodarczych, jak również w kwestii podnoszenia wiedzy i kompetencji mieszkańców. Wspieranie przedsiębiorców będzie wpływać na spadek bezrobocia (wskaźniki dotyczące bezrobocia długotrwałego są niekorzystne), a co za tym idzie na podniesienie jakości życia, co według mieszkańców powinno być najistotniejszym efektem wdrażania LSR. Trzecią grupą, jaką można wskazać na podstawie przeprowadzonych analiz, są członkowie organizacji pozarządowych oraz działacze społeczni, w tym animatorzy lokalni. Czwartą grupę docelową stanowią osoby do 25. roku życia (w tym studenci), ze względu na odpływ szczególnie młodych i wykształconych osób do większych aglomeracji miejskich oraz ich brak zaangażowania w sprawy lokalne, w tym pogłębiający się brak poczucia tożsamości lokalnej. W badaniu ankietowym na etapie planistycznym ankietowani wskazali na pierwszym miejscu młodzież (74% odpowiedzi) jako grupę, do której powinny być skierowane działania w ramach LSR.

Piątą grupę docelową stanowią seniorzy. W ramach wdrażania LSR nastąpi ich aktywizacja. Jak wynika z diagnozy, obszar objęty LSR charakteryzuje się zjawiskiem starzejącego się społeczeństwa. Osoby starsze często wykazują chęć aktywności, pragną się integrować, ale brakuje im nierzadko środków. Udział najstarszych grup ludności znacznie wzrósł w badanym okresie, przy jednoczesnym spadku udziału ludności w wieku produkcyjnym. Udział osób w wieku poprodukcyjnym wzrósł w 2021 r. w stosunku do 2016 r. aż o 3,1 pp. i osiągnął wartość wyższą niż średnia krajowa. Z drugiej strony, biorąc pod uwagę stopniowe wyludnianie się obszaru i niską przedsiębiorczość mieszkańców, w tym w wieku produkcyjnym, warto pochylić się nad grupą osób młodych – do 25. roku życia.

Na dalszych etapach prac, w wyniku wszystkich zaplanowanych spotkań, wyłoniona została grupa osób w niekorzystnej sytuacji – osoby w niekorzystnej sytuacji, które wymagają szczególnego wsparcia. Grupę taką na obszarze LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" stanowią kobiety, ze względu na znacznie wyższy ich udział wśród bezrobotnych – w 2021 r. 64,1% osób bezrobotnych na obszarze LGD stanowiły kobiety, to znacznie więcej niż średnio w województwie i kraju. Oceniono, że brak im doświadczenia zawodowego, powinny one rozszerzyć swoje kwalifikacje. Dla nich zaplanowano wsparcie w zakresie programów edukacyjnych w postaci szkoleń aktywizujących zawodowo, które zwiększą szanse kobiet na znalezienie zatrudnienia i otworzą możliwość uruchomienia własnej działalności gospodarczej. Wyniki ankiety planistycznej na potrzeby opracowania założeń do LSR wykazały, że istnieje potrzeba włączenia kobiet. Na pytanie o to, do jakiej grupy osób powinny być skierowane działania w ramach wdrażania LSR, ankietowani wskazali odpowiedzi: „rodzice chętni do powrotu na rynek pracy" (14%) oraz „kobiety" (9%), suma obu wskazanych odpowiedzi stanowi drugi wybór ankietowanych w kwestii grup docelowych (najwięcej odpowiedzi uzyskała „młodzież (do 25. roku życia" – 74%). Odpowiedzi te zostały zsumowane ponieważ to właśnie kobiety częściej zostają w domu, aby opiekować się dziećmi. Kolejną przyczyną jest relatywnie gorsza sytuacja ekonomiczna kobiet, objawiająca się otrzymywaniem niższego wynagrodzenia przez kobiety niż przez mężczyzn za tę samą pracę. Konsekwencją tego są decyzje ekonomiczne utrwalające stereotypowe postrzeganie roli kobiety w rodzinie. Niezbędne jest stworzenie warunków do zwiększenia dostępności miejsc pracy jak i podwyższenia zarobków. Dlatego też w LSR przewiduje się działania zmierzające do poprawy sytuacji w zakresie aktywizacji zawodowej kobiet.

V. SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA

Zgodnie ze specyfiką podejścia RLKS, LSR ma charakter zintegrowany. Zintegrowane podejście dla przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach jej wdrażania dotyczy dwóch aspektów. Pierwszy z nich odnosi się do zintegrowania celu i przedsięwzięć zaplanowanych w ramach LSR, zapewniających spójne i kompleksowe rozwiązanie zidentyfikowanych problemów i zaspokajanie zgłaszanych potrzeb przy wykorzystaniu istniejących zasobów, zachowując przy tym odpowiednią kolejność realizacji przedsięwzięć oraz współpracę różnych podmiotów. Drugie podejście związane jest z zapewnieniem zgodności celu LSR z innymi dokumentami planistycznymi / strategiami, w szczególności strategiami rozwoju województwa/województw, regionalnymi strategiami / programami regionalnymi lub tematycznymi czy strategiami ponadlokalnymi i terytorialnymi (ZIT/IIT) dotyczącymi obszaru działania LGD. Lokalna Strategia Rozwoju w odpowiedzi na zidentyfikowane problemy obszaru określa cel, który uwzględniają kontekst innych dokumentów strategicznych na szczeblu lokalnym, a także dokumentów wyższego szczebla. Planowane w ramach ich realizacji konkretne przedsięwzięcia są spójne oraz powiązane ze sobą i wzajemnie się uzupełniają. Tworzą logiczne związki i wzajemnie na siebie oddziałują. W ramach zaplanowanego w LSR celu, zawarto kompleksowe podejście do rozwiązania kluczowych problemów i potrzeb, jakimi są: niewystarczająco dostosowana infrastruktura i usługi publiczne do zachodzących zmian demograficznych (szybko starzejące się społeczeństwo), niedostateczna aktywność gospodarcza mieszkańców i mało atrakcyjny lokalny rynek pracy oraz niedostatecznie zagospodarowany potencjał kulturowy, przyrodniczy i turystyczny. Cel ten realizowany będzie przez przedsięwzięcia, w ramach których zostaną zaspokojone potrzeby mieszkańców zgłoszone podczas konsultacji społecznych oraz w ankietach, które koncentrowały się na: niskiej przedsiębiorczości mieszkańców, niezadowoleniu z lokalnego rynku pracy, niskich zarobkach, nieatrakcyjnej ofercie spędzania czasu wolnego, zanikaniu więzi społecznych oraz lokalnej tożsamości, a także niskiej aktywności społecznej osób młodych. Realizacja przedsięwzięć przyczyni się do większej integracji mieszkańców oraz zwiększy ich aktywność w zakresie podejmowania działań na rzecz poprawy jakości życia na obszarze, co przełoży się również na aktywizację gospodarczą w oparciu o lokalne zasoby. Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia będą również mocno oddziaływać na osoby w niekorzystnej sytuacji (kobiety) oraz na ludzi młodych i seniorów. W realizację przedsięwzięć będą zaangażowane różne podmioty, zarówno organizacje pozarządowe, podmioty z sektora gospodarczego, indywidualni mieszkańcy, a także jednostki samorządowe, co dodatkowo wzmocni integrację obszaru. Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w ramach LSR będą wpływać na osiągnięcie wskaźników rezultatu Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej, a zapewnienie ich realizacji będzie się odbywać poprzez kryteria dostępu oraz kryteria punktowe przyznawane wnioskodawcom w trakcie oceny operacji.

Zgodność celu LSR w odniesieniu do dokumentów strategicznych przedstawiono w tabeli 19.

Tabela 19 Zgodność celu LSR z innymi dokumentami strategicznymi

Lp.	Nazwa dokumentu strategicznego / planistycznego	Cel LSR ***Podniesienie kompetencji społecznych i aktywizacja mieszkańców***
1.	*Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+*[32] (SRWŚ 2030+)	Wizja rozwoju regionu: *ŚWIĘTOKRZYSKIE W 2030 ROKU TO AMBITNY REGION O ATRAKCYJNYM WIZERUNKU:* – *wnoszący coraz większy wkład w rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy Polski i Europy,* – *szanujący i dbający o swoje dziedzictwo kulturowe i środowisko naturalne,* – *będący dobrym miejscem do życia, pracy i rozwoju.* W SRWŚ 2030+ przyjęto trzy cele odnoszące się do obszarów: gospodarka, środowisko, demografia oraz czwarty cel horyzontalny: Cel 1: *Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie*; Cel 2: *Przyjazny dla środowiska i czysty region*; Cel 3: *Wspólnota i bezpieczna przestrzeń, które łączą ludzi*; Cel 4: *Sprawne zarządzanie regionem*.

[32] Załącznik do uchwały nr XXX/406/21 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 29 marca 2021 r.

		Wszystkie zaplanowane do realizacji w ramach LSR przedsięwzięcia wpisują się bezpośrednio lub pośrednio w ww. cele. Najmocniej skorelowanym z założeniami LSR celem SRWŚ 2030+ jest cel 3 *Wspólnota i bezpieczna przestrzeń, które łączą ludzi,* który w swoich celach operacyjnych odnosi się do silnego kapitału społecznego w regionie, powszechnie dostępnych wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych w środowisku lokalnym oraz wzmocnienia spójności przestrzennej i społecznej regionu. Cel LSR *Podniesienie kompetencji społecznych i aktywizacja mieszkańców* odnosi się właśnie do kapitału społecznego, tak jak jeden z celów szczegółowych strategii regionalnej. W LSR przewidziano działania, które przyczynią się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców, poprawy warunków dla zwiększenia aktywności społecznej mieszkańców i rozwoju instytucji kultury – są to efekty wprost powiązane z kierunkami działań SRWŚ 2030+ określonymi dla celu operacyjnego 3.1. *Silny kapitał społeczny w regionie*. LGD przewidziała w ramach wdrażania LSR wsparcie na podejmowanie i rozwój działalności gospodarczej, animowanie do realizacji projektów partnerskich, premiowanie innowacyjnych rozwiązań i wspieranie uczenia się przez całe życie, co z kolei powiązane jest z celem 1 SRWŚ 2030+ *Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie.* W ramach realizacji LSR premiowane będą m.in. operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko, co wpłynie pozytywnie na ograniczenie wpływu i skutków oddziaływania człowieka na środowisko. Jest to podejście wpisujące się w cel operacyjny 2.2 SRWŚ 2030+ *Adaptacja do zmian klimatu i zwalczanie skutków zagrożeń naturalnych.* Sama idea podejścia LEADER oraz zaplanowane w LSR przedsięwzięcia, w tym operacja własna, która polegać będzie na kojarzeniu partnerów i animowaniu do realizacji projektów w partnerstwie, są czynnikami pozwalającymi stwierdzić, że cel LSR jest spójny również z celem 4 SRWŚ 2030+ *Sprawne zarządzanie regionem.* W SRWŚ 2030+ wskazano instrumenty instytucjonalne. Określono, że jednym z instrumentów, które przyczynią się do wzmacniania współpracy i partnerstwa JST na rzecz realizacji wspólnych działań, jest Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).
2.	*Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego*[33] (PZPWŚ)	W *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego* przedstawiono misję, która brzmi: *Wzmocnienie spójności terytorialnej regionu oraz konkurencyjności jego struktur funkcjonalnych drogą poprawy dostępności komunikacyjnej, zwiększenia wpływu miast na sąsiadujące obszary wiejskie, a także ułatwienia dostępu społeczeństwa do rynków pracy i wyżej zorganizowanych usług*. W ramach PZPWŚ określono 7 celów zagospodarowania przestrzennego. Te, z którymi najbardziej powiązane są założenia LSR to: cel 1. *Wzrost konkurencyjności i innowacyjności przestrzeni gospodarczej województwa, w tym szczególnie miast z myślą o wykorzystaniu lokalnych potencjałów rozwoju i dostosowaniu tej przestrzeni do rozwoju gospodarki opartej na wiedzy*, cel 3. *Tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi zasobów ludzkich oraz integracji rynków pracy*, cel 4. *Ochrona i racjonalne zagospodarowanie zasobów przyrodniczych i dóbr kultury, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju* oraz cel 6 *Wzmocnienie odporności struktur przestrzennych na zagrożenia oraz poprawa bezpieczeństwa publicznego*. LSR nastawiona jest na wdrażanie rozwiązań innowacyjnych (operacje dedykowane innowacyjnym rozwiązaniom i premiowanie innowacyjnych rozwiązań). Ponadto, wszelkie zaplanowanie działania będą wykorzystywać lokalne potencjały rozwoju. W ramach realizacji LSR premiowane będą m.in. operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko, co wpłynie

[33] Załącznik nr 1 do uchwały nr XLVII/833/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 22 września 2014 r.

		pozytywnie na ograniczenie wpływu i skutków oddziaływania człowieka na środowisko.
3.	*Strategia Rozwoju Powiatu Jędrzejowskiego na lata 2021–2027*[34]	Wszystkie gminy objęte LSR wchodzą w skład Powiatu Jędrzejowskiego. Wizja Strategii: *Powiat Jędrzejowski dynamicznie czyni postępy, w myśl zasad zrównoważonego rozwoju. Ludność Powiatu ma dostęp do miejsc pracy, edukacji, opieki zdrowotnej, kultury i wypoczynku oraz zapewnione czyste środowisko i poczucie bezpieczeństwa. Gospodarka Powiatu, lokalny kapitał społeczny i coraz wyższy poziom usług społecznych gwarantują rozwój Powiatu*. W ramach Strategii określono cele strategiczne i odpowiadające im cele operacyjne realizowane przez samorząd Powiatu Jędrzejowskiego, w największym stopniu z celem LSR korelują: Cel 1: *Ochrona środowiska przyrodniczego oraz dziedzictwa kulturowego Powiatu Jędrzejowskiego* (w LSR premiowane będą m.in operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko, ponadto przedsięwzięcia określone w LSR ukierunkowane są na rozwój rekreacji i oferty spędzania czasu wolnego, przewidziano również operacje, w których premiowane będzie wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego); Cel 2: *Ochrona zdrowia, włączenie społeczne, porządek publiczny i bezpieczeństwo obywateli* (w LSR planuje się operacje zapewniające rozwój kompetencji społecznych mieszkańców, włączenie społeczne oraz integrację mieszkańców); Cel 3: *Wsparcie edukacji i rynku pracy.* (przedsięwzięcia określone w LSR ukierunkowane są na rozwój przedsiębiorczości oraz kompetencji społecznych mieszkańców, przewidziano również operacje ukierunkowane na kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego).

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów podanych w tabeli

Oprócz wskazanej powyżej zgodności celu LSR z innymi dokumentami planistycznymi / strategiami, należy również zwrócić uwagę na zgodność LSR z celami określonymi w programach, z których będzie ona finansowana lub w ramach których możliwe jest wsparcie LGD w realizacji przedsięwzięć wynikających z LSR. Analizę spójności przedstawiono w tabeli 20. Przedsięwzięcia zaplanowane w LSR będą głównie finansowane ze środków PS WPR na lata 2023–2027 w ramach EFRROW. Drugim źródłem finansowania z jakiego mogą być realizowane przedsięwzięcia to Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027. Program przewiduje możliwość finansowania przedsięwzięć w ramach priorytetu 6 *Fundusze Europejskie dla wspólnot lokalnych.*

Tabela 20 Zgodność LSR z celami programów, z których będzie ona finansowana

Lp.	Nazwa programu	Opis spójności z celami LSR
1.	*Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* (PS WPR 2023–2027)	*Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* jest następcą *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020*. PS WPR zakłada wspieranie zrównoważonego rozwój polskich gospodarstw, sektora przetwórstwa i poprawę warunków życia i pracy w małych miejscowościach wiejskich. Jedną ze wskazanych w PS WPR interwencji jest właśnie LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność. Cel LSR wpisuje się w ukierunkowanie interwencji na *budowanie lokalnej tożsamości bazującej na aktywizacji społecznej i przy wykorzystaniu miejscowych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności wiejskich, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych*. Zgodnie z zapisami PS WPR: *oczekuje się od LGD ukierunkowania na rozwój obszaru w oparciu o przedsiębiorczość z jednoczesnym poszanowaniem warunków przyrodniczych (biogospodarka, GOZ) i dziedzictwa i kulturowego oraz szczególnej wrażliwości na wymiar społeczny rozwoju lokalnego. Mając na uwadze rolę LGD we wspieraniu włączenia społecznego szczególny nacisk*

[34] Załącznik do uchwały nr XXXII/234/2021 Rady Powiatu w Jędrzejowie z dnia 29 grudnia 2021 r.

		zostanie położony na potrzeby zdiagnozowanych na obszarach objętych LSR grup osób w niekorzystnej sytuacji – w ramach realizacji LSR wspierana będzie przedsiębiorczość, zarówno ta gospodarcza jak i społeczna, poszanowane będą warunki przyrodnicze, premiowane będą operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko, przewidziano operacje, w których premiowane będzie wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego, a ponadto cała LSR ukierunkowana jest właśnie na wymiar społeczny, w tym integracje, włączenie społeczne, w tym szczególnie osób w niekorzystnej sytuacji. Wskazana w LSR grupa osób w niekorzystnej sytuacji – kobiety, jest zgodna z katalogiem takich grup wskazanym w PS WPR. *Z uwagi natomiast na specyfikę metody LEADER wymaga się, iż LSR zarówno na etapie jej przygotowania jak i wdrażania zakładały maksymalne zastosowanie podejścia partnerskiego* – cały proces opracowania LSR oparty był na partnerstwie, zarówno w odniesieniu do partnerów skupionych w LGD, jak i z innymi partnerami z obszaru. Na etapie wdrażania zaplanowano działania zwiększające aktywność członków i ich zaangażowanie w realizację LSR, a także operacje polegające na kojarzeniu partnerów i animowaniu do realizacji projektów w partnerstwie. Zgodnie z zalecaniem (*dużą wagę przywiązuje się do innowacyjności projektowanych rozwiązań*), w LSR określono też mechanizmy mające zwiększyć poziom innowacyjności na obszarze, m.in. operację związaną z innowacyjnymi inicjatywami oddolnymi. Poza operacją dedykowaną, we wszystkich przedsięwzięciach będzie premiowana innowacyjność. Zaplanowane operacje będą realizować co najmniej 7 z 9 celów interwencji PS WPR, tj. 1. *Rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki*; 2. *Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia lub rozwijania*; 4. *Poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności;* 6. *Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej*; 7. *Kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych*; 8. *Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji*. 9. *Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi*.
2.	*Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027* (FEŚ)	W FEŚ zostało określonych 12 priorytetów. Ten, w który bezpośrednio wpisują się założenia LSR to priorytet 6 *Fundusze Europejskie dla wspólnot lokalnych*. W województwie świętokrzyskim, w ramach programu regionalnego na obszarach wiejskich w formule instrumentu terytorialnego Rozwój Lokalny Kierowany Społeczność (RLKS), będą realizowane działania wynikające z Lokalnych Strategii Rozwoju. Instrument ten będzie zastosowany w ramach celu szczegółowego 5.2. *Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie*. Jego zastosowanie pozwoli zaktywizować społeczności lokalne uwzględniając lokalne potrzeby, co przyczyni się do podejmowania działań rozwojowych. Ze wsparcia będą mogły skorzystać wszystkie LGD działające na terenie woj. świętokrzyskiego, odpowiedzialne za przeprowadzenie procedury wyboru projektów wpisujących się w LSR. Wsparcie obejmie w szczególności: • *odnawialne źródła energii,* • *przestrzeń publiczną, likwidację barier architektonicznych,*

		• *infrastrukturę edukacyjną, turystyczną i kulturalną*. LGD planuje realizować projekt grantowy ze środków FEŚ w zakresie przedsięwzięcia 1.8 *Mała architektura turystyczna*, co wpisuje się w zakres *infrastruktura edukacyjna, turystyczna i kulturalna.*

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów podanych w tabeli

LGD może również ubiegać się o fundusze na realizację przedsięwzięć w ramach innych programów oraz podejmować działania informacyjne na obszarze o możliwości finansowania przedsięwzięć z innych źródeł zewnętrznych, zarówno w ramach środków europejskich, jak i krajowych, czy w ramach Funduszy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Funduszy Norweskich. Ponadto wybrane operacje w ramach Celu 1. *Zbudowanie oferty możliwości rozwoju i zagospodarowania czasu wolnego mieszkańców* może być realizowane przez LGD oraz inne podmioty i partnerów szczególnie z takich źródeł finansowania (poza źródłami bezpośrednimi wskazanymi w tabeli 20, jak:

- *Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027* w ramach priorytetu VII *Kultura* Cel szczegółowy 4.6 *Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych*. W zakres finansowania z tego programu wpisują się w szczególności operacje określone w LSR odnoszące się do ogólnodostępnej infrastruktury publicznej (1.1), (1.6) i (1.7);
- *Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027*. W zakres finansowania z tego programu wpisują się w szczególności operacje określone w LSR odnoszące się do włączenia społecznego seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji (1.2) i (1.4) czy do kształtowania świadomości obywatelskiej, wzmacniania programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego (1.9, 1.10, 1.11, 1.12, 1.13);
- *Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027* w ramach priorytetu 9 *Usługi społeczne i zdrowotne*. W zakres finansowania z tego programu wpisują się w szczególności operacje określone w LSR odnoszące się do włączenia społecznego seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji (2,4);
- inne.

Wykorzystanie różnych źródeł finansowania pozwoli na osiągnięcie lepszych efektów w realizacji zaplanowanych przedsięwzięć poprzez koordynację działań w ramach kilku programów. Niewątpliwie dywersyfikacja źródeł finansowania wywoła większy wpływ na obszar niż skorzystanie tylko z jednego programu. Wspieranie rozwoju kompetencji społecznych i gospodarczych będzie realizowane przez szereg zaplanowanych działań, które dotykają różnych zdiagnozowanych problemów, wzajemnie się uzupełniają i w sposób synergiczny wpłyną na osiągnięcie założonego w LSR celu jakim jest: *Podniesienie kompetencji społecznych i aktywizacja mieszkańców.*

Cel LSR oraz planowane w ramach jego realizacji konkretne przedsięwzięcia są spójne, powiązane ze sobą i wzajemnie się uzupełniają. Tworzą logiczne związki i wzajemnie na siebie oddziałują, dając spójny efekt. Już na etapie formułowania Strategii, założeniem było zaangażowanie różnych grup i zapoczątkowanie procesu budowania partnerstwa międzysektorowego i międzybranżowego. Konsultacje z mieszkańcami odbywały się w formie otwartych spotkań, dzięki czemu przedstawiciele różnych środowisk zyskali szansę na prezentację swoich uwag, opinii, ale również na zapoznanie się z postulatami i potrzebami innych grup społecznych. Wielokrotnie podczas spotkań rozwijała się dyskusja na temat problemów i potrzeb lokalnej społeczności. To one stanowiły podstawę do sformułowania założeń Strategii. Kluczową kwestią dla niniejszej wielofunduszowej LSR jest zachowanie komplementarności wsparcia z różnych funduszy przy realizacji jednofunduszowych projektów. Komplementarność starano się uzyskać już na etapie programowania tj. przy tworzeniu LSR i poszukiwaniu spójności z innymi programami operacyjnymi. LSR będzie osiągać korzyści w wyniku działań innych podmiotów, które będą komplementarne wobec LSR – przyczynią się do osiągnięcia efektu synergii, efekty realizacji LSR będą dzięki nim bardziej widoczne i wzmocnione. Nowo zakładane przez mieszkańców czy rozwijane działalności gospodarcze w zakresie usług sportu, rekreacji i spędzania czasu wolnego, tworzone przez samorządy przestrzenie rekreacyjne i infrastruktura, organizowane wydarzenia i zajęcia przez organizacje pozarządowe i oddolne inicjatywy mieszkańców – bez względu na to z jakich środków będą realizowane, przyczynią się do osiągnięcia celów LSR i wzmocnią oddziaływanie efektów uzyskanych przez wdrożenie LSR.

Cel LSR *Podniesienie kompetencji społecznych i aktywizacja mieszkańców*, wpłynie na rozwój gospodarczy regionu poprzez wspieranie rozwoju działalności gospodarczych (1.6, 1.7) oraz zaspokoi potrzebę mieszkańców związaną ze zwiększeniem oferty spędzania czasu wolnego i rekreacji, a także przyczyni się do dostępności atrakcji turystycznych. Jednym z kryteriów premiujących będzie kryterium o brzmieniu: „specyfika działalności umożliwia jej świadczenie tylko na obszarze LGD" – ma to na celu ograniczenie przypadków, kiedy

wsparcie udzielone jest na realizację usług mobilnych, czy zakup mobilnego sprzętu, które ostatecznie świadczone/używane są poza obszarem i nie stanowią żadnej wartości dodanej dla mieszkańców. Ważne, aby rozwijane działalności miały na celu wzrost jakości i dostępności usług dla lokalnej społeczności oraz dla turystów odwiedzających region. Ponadto premiowane będą operacje, w których Wnioskodawcą jest kobieta – ma to związek ze wsparciem określonej grupy osób w niekorzystnej sytuacji (na podstawie analizy określono, że są to kobiety). Co więcej, dokonano skoncentrowania wsparcia dotyczącego wspierania przedsiębiorczości, w celu jak najlepszego wykorzystania posiadanych zasobów finansowych. W związku z tym, w oparciu o lokalne zasoby oraz zgłaszane potrzeby i zdiagnozowane problemy, wsparcie przeznaczone będzie na gospodarkę czasu wolnego, a więc wszelkie działalności, które mają na celu wzrost dostępności i jakości usług dla lokalnej społeczności w zakresie oferty kulturalnej, rekreacji, sportu, spędzania czasu wolnego, w tym samorozwoju, rozwoju pasji i talentów mieszkańców. Przykładowo mogą to być siłownie, niepubliczne szkoły muzyczne, usługi w zakresie zajęć plastycznych, tanecznych, sportowych, robotyka, oferta kulturalna, restauracje itp.

W ramach LSR określono przedsięwzięcia, które będą realizowane przez różne podmioty, z wykorzystaniem różnych metod wdrażania. Są one kompatybilne, a ponadto bezpośrednio wpływają na osiągnięcie celu LSR, który odnosi się do wzmocnienia zasobu jakim jest kapitał ludzki na obszarze poprzez jego aktywizację, ale też do zapewnienia lokalnej społeczności możliwości rozwoju, dostępu do usług, atrakcyjnych przestrzeni publicznych i wsparcia osób w niekorzystnej sytuacji. Działania zaplanowane do realizacji będą wspierały mieszkańców w celu stworzenia obszaru silnego społecznie, a co za tym idzie również gospodarczo, gdzie mieszkańcy będą mieli zapewnione usługi na wysokim poziomie, co zachęci ich do większej aktywności oraz ciągłego ulepszania miejsca, w którym żyją. Przedsięwzięcia wzajemnie się uzupełniają dając efekt synergii, umożliwiający realizację celu. Realizacja każdego pojedynczego przedsięwzięcia wpływa na drugie, a działania zaplanowane na kolejne lata wzajemnie się uzupełniają przynosząc większe korzyści niż realizacja pojedynczego działania.

Poniżej wykazano wartość dodaną podejścia LEADER w realizacji LSR:

- **Korzyści planowane do osiągnięcia**

Dzięki realizacji założeń Strategii planowane jest zwiększenie zainteresowania oraz realizacji projektów w partnerstwie. Wdrażanie LSR opierać się będzie przede wszystkim na partnerstwie w ramach LGD oraz partnerstwie LGD z innymi podmiotami zarówno z obszaru objętego LSR (szczególnie władzami lokalnymi), jak i spoza obszaru, co w rezultacie spowoduje, iż bliska współpraca międzysektorowa oraz z innymi obszarami nie będzie tylko punktowa tylko stanie się długofalowa i będzie w przyszłości standardem. Aktywizacja lokalnych społeczności, w tym szczególnie osób młodych, przyczyni się do wzrostu poczucia tożsamości lokalnej oraz lepszej integracji społeczności. Objęcie szczególnym wsparciem kobiet zmniejszy nierówności w możliwościach rozwoju oraz zniweluje wykluczenie społeczne tych osób. Ponadto wartością dodaną będzie zwiększenie innowacyjnych inicjatyw na rzecz łączenia pokoleń poprzez wdrażanie rozwiązań cyfrowych sprzyjających włączeniu/integracji rozwijaniu więzi międzypokoleniowej za pomocą współdziałania oraz skupiających się na pilotażach rozwiązań zmieniających sposób funkcjonowania społeczności lokalnej. Działania te odnoszą się przede wszystkim do sfery edukacji, wolontariatu, rekreacji/turystyki i kultury. Różnorodne metody wdrażania przedsięwzięć przyczynią się również do rozwoju społecznego, w tym wzrostu potencjału członków lokalnych społeczności. Oddolny charakter LSR, w tym szeroki udział społeczności zarówno na etapie jego tworzenia, jak i na etapie wdrażania, przyczyni się do maksymalnego dopasowania założeń dokumentu i wdrażanych operacji do lokalnych potrzeb. Partnerskie i oddolne podejście będzie prowadzić do integracji członków społeczności, aktywizacji do udziału w życiu społecznym, poczucia sprawczości, co w dalszej kolejności sprzyjać będzie dojrzałości obywatelskiej, podejmowaniu własnych inicjatyw, samostanowienia, a także kontroli społecznej nad działaniami władz. Nie bez znaczenia jest także właśnie brak dominacji sektora publicznego. Ważnym aspektem jest to, że LSR będzie wdrażana na spójnym obszarze, a przedsięwzięcia realizowane będą poza obszarem jednostek administracyjnych gmin. Istotne we wszystkich powyższych działaniach jest ich wpływ na budowanie zaufania poprzez zapraszanie do współpracy wszystkich grup i mieszkańców, nawet dotąd nieobecnych, zarówno tych o dużym potencjale, jak i deficytach.

- **Uzasadnienie wyboru zakresów wsparcia**

W oddolnym procesie tworzenia LSR dokonano wyboru następujących zakresów wsparcia:

- rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki,
- rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych;
- poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej,
- poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności,
- kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych,
- włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji;
- ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi.

Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości wynika z jednej strony z nadal niekorzystnych wskaźników sytuacji gospodarczej na obszarze, ale z drugiej też z dużego dotychczasowego zainteresowaniem takim wsparciem i pozytywnymi efektami jego wdrażania. W ramach wsparcia w zakresie rozwoju przedsiębiorczości przewiduje się projekty związane z tworzeniem lub rozwijaniem gospodarstw agroturystycznych. Uzupełnieniem gospodarstw agroturystycznych może być prowadzenie zagrody edukacyjnej. Wspierane będą działalności z zakresu gospodarki czasu wolnego, dodatkowo większe szanse będą miały operacje realizowane przez kobiety (grupa osób w niekorzystnej sytuacji) oraz takie, których specyfika pozwoli na świadczenie usług tylko na obszarze LGD (wzrost dostępności usług dla lokalnej społeczności). Ponadto w zakresie włączenia społecznego i aktywizacji społecznej, szczególny nacisk zostanie położony na potrzeby seniorów (osoby, które ukończyły 60. rok życia) i ludzi młodych (do 25. roku życia). Mieszkańcy obszaru zdają sobie sprawę, że są świadkami coraz szybszych zmian, nie tylko klimatycznych, ale także społecznych, technicznych i technologicznych. Rolą lokalnych społeczności będzie partnerskie i oddolne wdrażanie Strategii, w tym poprzez inicjatywy innowacyjne. Szczególną uwagę zwrócono na ~~poprzez~~ wdrażanie innowacyjnych rozwiązań angażujących i pobudzających do współpracy międzypokoleniowej oraz sprzyjających włączeniu i integracji. Zgodnie z oczekiwaniami mieszkańców zaplanowano realizację projektów w zakresie poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej, która nie tylko poprawiłaby estetykę i funkcjonalność przestrzeni publicznych, ale też wsparłaby rozwój miejsc rekreacji i spędzania czasu wolnego. Ze względu na niewykorzystany potencjał organizacji pozarządowych i niewielką aktywność mieszkańców w takich organizacjach, zaplanowano wsparcie organizacji i ich członków, szczególnie w zakresie wzmacniania programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego. Wszystkie zakresy będą się wzajemnie uzupełniać, a realizowane operacje wywołają efekt kuli śnieżnej. Wsparcie dla przedsiębiorców będzie skoncentrowane tylko na te branże, które są związane z tworzeniem możliwości rekreacji, budowaniem oferty spędzania czasu wolnego dla mieszkańców i będą komplementarne w stosunku do tworzonej małej infrastruktury publicznej. Organizacje pozarządowe i ich członkowie będą nie tylko beneficjentami, ale i odbiorcami wsparcia. Będą miały możliwość rozwoju i jednocześnie będą mogły realizować projekty dla lokalnej społeczności.

- **Uzasadnienie wyboru dostępnych źródeł finansowania**

LSR będzie wdrażana przede wszystkim za pomocą środków PS WPR na lata 2023–2027 w ramach EFRROW oraz środków programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027* (FEŚ) w ramach EFRR (cel szczegółowy 5.2). Niniejsza Strategia jest tzw. Strategią wielofunduszową – RLKS na poziomie programu regionalnego wdrażany jest w formule bezpośredniej. LGD oraz inne podmioty z obszaru LSR będą mogły realizować projekty również w ramach programu regionalnego spoza ww. celów szczegółowych. Różnorodność źródeł finansowania umożliwi działanie w sposób wszechstronny, kompleksowy, a tym samym efektywniejszy niż w przypadku korzystania z jednego funduszu, dlatego też przewiduje się finansowanie LSR z innych źródeł, takich jak: środki krajowe, *Program Operacyjny Polska Wschodnia 2021–2027, Krajowy Plan Odbudowy, Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027, Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027* i inne.

- **Uzasadnienie przyjętego sposobu wdrażania LSR**

W celu opracowania LSR, która nie tylko będzie odpowiedzią na potrzeby lokalnej społeczności, ale też przyniesie wymierne efekty, podjęto trud wyspecjalizowania się w konkretnych obszarach. Dlatego podjęto decyzję o określeniu tylko jednego, konkretnego celu. Odpowiednie ukierunkowanie się na wybrane obszary wzmocni efekt synergii i będzie wzmacniać wartość dodaną zastosowanego podejścia LEADER w rozwoju obszaru. Ukierunkowanie to pozwoli też na skonkretyzowanie oczekiwanych rezultatów i osiągniecie założonych celów przy planowanym budżecie w określonym czasie. Rozwój obszaru objętego LSR ukierunkowany będzie przede wszystkim na pobudzeniu przedsiębiorczości mieszkańców w oparciu o zasoby lokalne poprzez tworzenie oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i rekreacji (lepszy dostęp do ogólnodostępnej infrastruktury, wsparcie innowacyjnych inicjatyw i projekty w zakresie budowania tożsamości lokalnej) oraz rozwój kompetencji społecznych mieszkańców (kojarzenie partnerów i animowanie do realizacji projektów w partnerstwie). Podjęte w tym kierunku działania przełożą się na poprawę sytuacji osób w niekorzystnej sytuacji, poprawę warunków bytowych i minimalizację ryzyka ubóstwa. Uzupełnieniem działań z zakresu tożsamości lokalnej będą operacje realizowane z zakresu włączenia społecznego oraz edukacji pozaformalnej.

LSR wdrażana będzie przez różne podmioty, w tym samą LGD w ramach projektów własnych. Stowarzyszenie ma duże doświadczenie w zakresie wdrażania LSR, realizowania projektów, w tym partnerskich i animowania lokalnej społeczności. Zaplanowano również harmonizację następujących po sobie naborów wniosków. Pierwszymi przedsięwzięciami będą te związane z powstaniem ogólnodostępnej infrastruktury publicznej i zwiększeniem oferty czasu wolnego dla mieszkańców i turystów (1.1, 1.6, 1.7, 1.8[35]) oraz związane z zachowaniem dziedzictwa kulturowego, kulinarnego przyrodniczego i historycznego (1.5). Następnie zrealizowane będą operacje podnoszące kompetencje zawodowe kobiet oraz wspierające ich rozwój zawodowy (1.12, 1.13 i 1.14). Równolegle wdrażane będą operacje, w których istotne będzie wykorzystanie infrastruktury do zwiększenia możliwości rozwoju mieszkańców. Będą to: projekty grantowe w zakresie budowania postaw przedsiębiorczych u osób młodych, kojarzenia partnerów i animujące do realizacji projektów w partnerstwie, włączenia społecznego oraz podnoszenia kompetencji w zakresie cyfryzacji (1.2, 1.3, 1.4, 1.9, 1.10, 1.11).

- **Uzasadnienie doboru dostępnych metod wdrażania operacji w ramach LSR**

Operacje zaplanowane do finansowania w ramach LSR realizowane będą przez beneficjentów reprezentujących wszystkie sektory życia społeczno-gospodarczego obszaru LGD. Różnorodność zaplanowanych metod wdrażania operacji, tj. wsparcie finansowe poprzez przyznawanie dotacji, projekty grantowe, operacje własne, organizacja szkoleń, warsztatów, prowadzenie doradztwa, promowanie dobrych praktyk, operacje realizowane przez Wnioskodawców innych niż LGD, ma na celu upodmiotowienie i usamodzielnienie społeczności lokalnych. Przy wyborze operacji punktowana będzie realizacja w partnerstwie z partnerami z obszaru LSR oraz spoza obszaru zarówno w kraju jak i za granicą, co przyczyni się do zwiększenia współpracy mieszkańców i innych podmiotów oraz do osiągnięcia lepszych efektów realizowanych operacji, szczególnie w zakresie promocji lokalnych produktów i obszaru. Zawiązywanie partnerstw będzie służyć poznawaniu dobrych praktyk, nawiązaniu trwalszej współpracy w celu wymiany doświadczeń i wymiana wiedzy. Wybrane metody wdrażania LSR wpłyną na wzmocnienie potencjałów obszaru i są odpowiedzią na zgłaszane potrzeby społeczności. LGD planuje w pierwszej kolejności zrealizować operacje poprawiające dostęp do infrastruktury publicznej oraz zwiększające atrakcyjność turystyczną terenu, następnie będą realizowane operacje wykorzystujące powstałą infrastrukturę do zwiększenia integracji mieszkańców oraz możliwości samorozwoju, w tym wśród osób młodych i seniorów, w tym celu najpierw będą realizowane operacje własne na rzecz kształtowania liderów, a następnie grantowe, które pozwolą liderom rozwijać obszar. Podobnie będzie w przypadku osób w niekorzystnej sytuacji, najpierw będzie realizowana operacja własna w zakresie zwiększenia kompetencji, a następnie operacja dająca możliwości rozwoju działalności przez kobiety. Zaplanowane w LSR przedsięwzięcia są spójne, powiązane ze sobą oraz wzajemnie się uzupełniają. Zastosowane są w nich różne metody i różny może być stopień ich oddziaływania, jednak przyczyniać się będą do kompleksowego niwelowania ważnych deficytów zgłaszanych przez mieszkańców obszaru LSR.

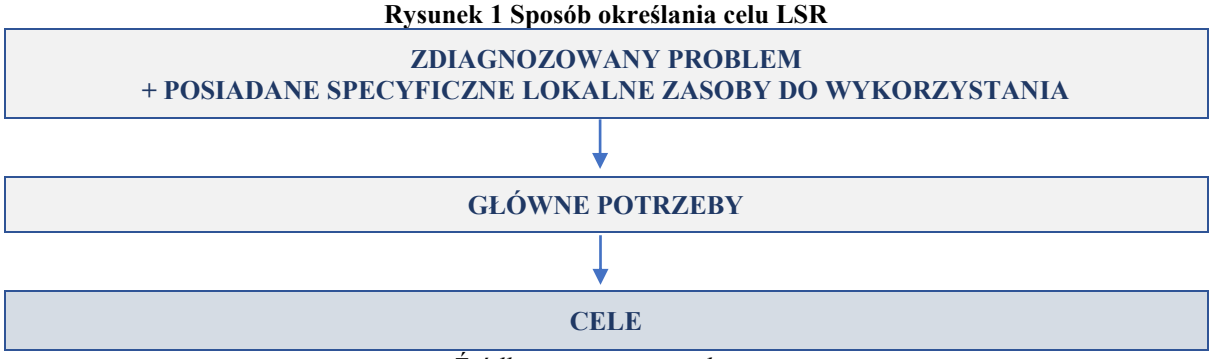
[35] Termin realizacji operacji planowanych do wsparcia w ramach środków FEŚ zależy od terminu naboru wniosków ustalonego przez Instytucję Zarządzającą programem regionalnym.

VI. CELE I WSKAŹNIKI

Wynikiem przeprowadzonej diagnozy opartej o analizę danych ilościowych, badania jakościowe oraz wniosków płynących z analizy SWOT, sporządzonych na pierwszym etapie prac nad LSR jest wyznaczenie celów realizacji LSR. Osiągniecie tych celów przyczyni się do ograniczenia słabych stron obszaru, poprzez wykorzystanie zdiagnozowanych potencjałów, czego efektem będzie zniwelowanie wskazanych problemów i zaspokojenie zgłoszonych przez społeczność potrzeb. W niniejszym LSR określono jeden cel oparty o określone obszary tematyczne wynikające ze zdiagnozowanych potrzeb**.** Nie zawsze jedna potrzeba generuje jeden cel, czasami dopiero kilka potrzeb zgrupowanych w jeden cel daje możliwość kompleksowej realizacji tych potrzeb.

Na rysunku 1 przedstawiono sposób określania celu LSR.

Rysunek 1 Sposób określania celu LSR

Źródło: opracowanie własne

Zgodnie z powyższym schematem przyjęto następujący ciąg logiczny określenia celu LSR:

1) **Najistotniejsze zdiagnozowane problemy i potencjały:**

Obszar LGD jest obszarem charakteryzującym się spadkiem liczby mieszkańców i stosunkowo szybko starzejącym się społeczeństwem. Jednocześnie posiada kapitał społeczny oraz bogatą historię i dziedzictwo kulturowe. Potencjał organizacji pozarządowych nie jest odpowiednio wykorzystany, a dotychczasowa aktywizacja w zakresie przedsiębiorczości i aktywności mieszkańców wymaga kontynuacji. Zauważany przez mieszkańców jest brak atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego i możliwości rekreacji. Występują braki w przedsiębiorczości i innowacyjności. Problem stanowi ilość osób wymagająca wsparcia w ramach środowiskowej pomocy społecznej, a więc osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Na tej podstawie sformułowano główny „**ZDIAGNOZOWANY PROBLEM**” – *Niski poziom aktywności gospodarczej mieszkańców, słabe zaangażowanie w działalność społeczną, znaczący spadek liczby mieszkańców, niekorzystna struktura wieku mieszkańców, mało atrakcyjny rynek pracy* oraz główne „**POSIADANE SPECYFICZNE LOKALNE ZASOBY DO WYKORZYSTANIA**” – *Stosunkowo wysoka liczba i aktywność organizacji pozarządowych, korzystne położenie względem Kielc i Krakowa.*

2) **GŁÓWNE POTRZEBY:**
   1. Zwiększenie możliwości rekreacji i dostępu do atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego.
   2. Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych.
   3. Zwiększenie dostępu do kultury i efektywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego.
   4. Włączenie osób starszych i osób w niekorzystnej sytuacji.
   5. Aktywizacja osób młodych.

CEL LSR
Podniesienie kompetencji społecznych
i aktywizacja mieszkańców

Do celu LSR przypisano konkretne przedsięwzięcia, dla których wskazano sposób ich realizacji wraz z uzasadnieniem, źródła finansowania, a także określono adekwatne rezultaty i wskaźniki. W tabeli 21 przedstawiono powiązanie celu i przedsięwzięć ze zidentyfikowanymi podczas analizy obszaru problemami. Tabela zawiera również informację o charakterze danego przedsięwzięcia (inwestycyjny, nieinwestycyjny) budżecie, poziomie dofinansowania, maksymalnej i minimalnej kwocie, grupie docelowej i sposobie realizacji – stanowi ona poszerzoną wersję załącznika nr 1 do LSR. Opis celu i przedsięwzięć został również ujęty w Załączniku nr 1 do LSR pn. *Cele i przedsięwzięcia.* Do celu przypisano wskaźniki rezultatu (z katalogu obowiązkowych wskaźników, zawartych w części V Załącznika nr 3 do Regulaminu Konkursu na wybór LSR) natomiast do przedsięwzięć wskaźniki produktu. Dla ww. wskaźników określono również wartości planowane do osiągnięcia w poszczególnych latach realizacji LSR. Wskaźniki wraz z haromonogramem osiągania zostały przedstawione w Załączniku nr 2 do LSR pn. *Plan działania*, który jest spójny z Załącznikiem nr 4 do LSR pn. *Plan wykorzystania budżetu LSR.*

Pomiar wskaźników zawartych w załącznikach będzie odbywał się za pomocą prowadzonego monitoringu i ewaluacji (rozdz. X) zaś źródłem wiedzy o osiągniętych wskaźnikach będą sprawozdania beneficjentów, dane LGD oraz dane GUS.

Osiągnięcie wskaźników będzie świadczyło o realizacji zakładanych przedsięwzięć. Ponadto realizacja wskaźników przypisanych do przedsięwzięć przyczyni się do podniesienia świadomości mieszkańców w zakresie możliwości rozwoju działalności gospodarczych, tym samym wpłynie na rozwój przedsiębiorczości mieszkańców obszaru, co z kolei przełoży się m.in. na wzrost liczby miejsc pracy oraz wzrost dochodów mieszkańców. Ponadto realizacja wskaźników wpłynie na zwiększenie dostępności mieszkańców do oferty spędzania czasu wolnego, która będzie obejmowała zarówno ogólnodostępną infrastrukturę publiczną jak i wydarzenia kulturalne oraz sportowe. Kolejnym efektem realizacji wskaźników będzie zwiększenie innowacyjności obszaru, pogłębienia partnerstwa między różnymi podmiotami oraz zwiększenie integracji społecznej. Osiągniecie wskaźników przyczyni się również do rozszerzenia oferty wsparcia oraz podniesienia jakości oferowanych usług dla lokalnej społeczności w tym osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

W ramach Celu LSR *Podniesienie kompetencji społecznych i aktywizacja mieszkańców* samorządy (sektor publiczny) będą mogły stworzyć/zmodernizować ogólnodostępną, małą infrastrukturę publiczną służącą rekreacji, sportowi i zwiększaniu możliwości spędzania czasu wolnego (np. place zabaw, siłownie plenerowe, skateparki, parki do parkoura, street workout parki, parki linowe, piaskownice, miejskie i wiejskie tereny rekreacyjne o połączonych formach rekreacji, ścieżki edukacyjne, remonty, przebudowy, itp.). Mieszkańcy, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, organizacje pozarządowe, mikro i małe przedsiębiorstwa, jednostki sektora finansów publicznych (sektor społeczny, publiczny i gospodarczy) będą, w ramach udzielonych grantów, realizować projekty (w tym w partnerstwie ~~partnerskie~~ i/lub innowacyjne), polegające na włączeniu seniorów, których celem będzie integracja, wzmocnienie i umożliwienie aktywności społecznej tej grupy mieszkańców, wzrostu możliwości spędzania czasu wolnego, samorozwoju i rekreacji oraz przedłużenia różnorodnej aktywności. Jak również poprzez tworzenie miejsc kulturalno-integracyjnych poprzez inwestycje w infrastrukturę publiczną (np. altany, place zabaw, skwerki z ławkami, modernizację świetlic, sal rekreacyjnych itp.). W ramach tego przedsięwzięcia mikro i małe przedsiębiorstwa (sektor gospodarczy), w tym szczególnie prowadzone przez kobiety (osoby w niekorzystnej sytuacji), będą mogły ubiegać się o wsparcie na podejmowanie działalności – tylko konkretne rodzaje działalności gospodarczej, w zakresie zgodnym z celem LSR. Dokonano skoncentrowania w celu jak najlepszego wykorzystania posiadanych zasobów finansowych. W związku z tym, w oparciu o lokalne zasoby oraz zgłaszane potrzeby i zdiagnozowane problemy, wsparcie przeznaczone będzie na gospodarkę czasu wolnego, a więc wszelkie działalności, które mają na celu wzrost dostępności i jakości usług dla lokalnej społeczności oraz turystów w zakresie rekreacji, sportu, spędzania czasu wolnego, w tym samorozwoju, rozwoju pasji i talentów mieszkańców. Przykładowo mogą to być siłownie, niepubliczne szkoły muzyczne, usługi w zakresie zajęć plastycznych, tanecznych, sportowych, robotyka, oferta kulturalna, restauracje itp W ramach wsparcia w zakresie rozwoju przedsiębiorczości przewiduje się finansowanie kosztów szkoleniowych związanych ściśle z celem danej operacji, takich jak nabycie lub podwyższenie kwalifikacji, reorientacja zawodowa, koszty kursów specjalistycznych lub obejmujących wiedzę niezbędną do prowadzenia działalności gospodarczej np. podstawy księgowości. Przewiduje się również projekty grantowe, które będą skierowane do wszystkich mieszkańców LGD w zakresie zachowania dziedzictwa

kulturowego, kulinarnego, przyrodniczego i historycznego. Dodatkowo w ramach grantów i operacji własnych będzie możliwość zakupu wyposażenia i rzeczy niezbędnych do realizacji operacji, takich jak wyposażenie biurowe, rzeczy do prowadzenia zajęć, itp.

Ponadto planuje się zrealizować projekt własny kształtujący lokalnych liderów, którzy będą pobudzać do aktywności zarówno gospodarczej jak i społecznej mieszkańców. Kolejny projekt własny będzie przyczyniał się do budowania partnerskich relacji organizacji pozarządowych i grup nieformalnych. Przewidziano również projekty grantowe, które będą przyczyniały się do wprowadzenia innowacji na obszarze na rzecz łączenia się pokoleń poprzez wdrażanie rozwiązań cyfrowych sprzyjających włączeniu/integracji, np. poprzez upowszechnianie dobrych praktyk, wymianę wiedzy i doświadczenia, szczególnie w zakresie wdrażania innowacji, rozwiązań cyfrowych i dostępności. W ramach celu przewidziano również kolejny projekt własny mający na celu budowanie partnerskich relacji organizacji pozarządowych i grup nieformalnych w zakresie wykorzystania produktów lokalnych w rozwoju regionu, w tym do wdrażaniu innowacyjnych rozwiązań.

Zaplanowano również realizację operacji własnej, która pomoże kobietom w podniesieniu ich kompetencji szczególnie z zakresie cyfryzacji oraz wzmocni ich integrację i poczucie własnej wartości, a w rezultacie przyczyni się do zwiększenia ich aktywności gospodarczej i społecznej. Kolejną zaplanowaną operacją jest projekt, który da możliwość stworzenia zagrody edukacyjnej w gospodarstwie rolnym, które będzie mogło przyjmować dzieci i młodzież w ramach programów szkolnych i aktywności pozaszkolnej, realizując cele edukacyjne związane z produkcją roślinną, zwierzęcą, przetwórstwem, świadomością ekologiczną i konsumencką, dziedzictwem kultury materialnej wsi, tradycyjnymi zawodami, rękodziełem i twórczością ludową. Trzecią zaplanowaną operacją jest projekt, który pozwoli kobietom wykorzystać nabyte umiejętności i rozwinąć działalność w zakresie agroturystyki. Wszystkie projekty realizowane w ramach celu będą musiały być zgodne z zasadami horyzontalnymi.

Lokalna Strategia Rozwoju LGD Ziemia Jędrzejowska – GRYF to strategia wielofunduszowa, w związku z tym Cel LSR będzie finansowany z dwóch źródeł. Przedsięwzięcia 1.1–1.7 oraz 1.9–1.14 będą finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach *Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027*, natomiast przedsięwzięcie 1.8 będzie finansowane z *Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR)* w ramach programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027.*

Tabela 21 Przedsięwzięcia – powiązanie z analizą potrzeb, charakter, budżet, poziom dofinansowania, maks. i min. kwota, grupa docelowa i sposób realizacji (rozszerzona wersja analogicznej tabeli stanowiącej załącznik nr 1 do LSR

PROBLEM	*Niski poziom aktywności gospodarczej mieszkańców, znaczący spadek liczby mieszkańców, niekorzystna struktura wieku mieszkańców*
ZASÓB	*Stosunkowo wysoka liczba i aktywność organizacji pozarządowych, korzystne położenie względem Kielc i Krakowa*
CEL	**Podniesienie kompetencji społecznych i aktywizacja mieszkańców**

Zidentyfikowana przyczyna problemu	**Przedsięwzięcie**		**Możliwy zakres wsparcia**	**Zakres wsparcia z WPR / charakter**	**Poziom dofinansowania**	**Możliwy Wnioskodawca**	**Grupy docelowe**	**Sposób realizacji**	**Budżet w ramach WPR [euro]**
Braki w infrastrukturze publicznej	1.1	Rozbudowa oferty infrastruktury publicznej umożliwiającej rozwój pasji i talentów	Doposażenie obiektów kultury, budowa lub modernizacja obiektów infrastruktury publicznej	6. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej; inwestycyjny	do 75%	JSFP	Mieszkańcy	Konkurs - Projekty wnioskodawców innych niż LGD	€ 1 000 000
Niewystarczająca oferta rozwoju i zagospodarowania czasu wolnego	1.2	Rozwój pasji i talentów	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych, zakup wyposażenia	8. Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji; nieinwestycyjny lub inwestycyjny	do 100%	LGD	Mieszkańcy ze szczególnym uwzględnieniem osób do 25 roku życia	Projekt grantowy	€ 100 000
Niewystarczająca innowacyjność oferty zagospodarowania czasu wolnego	1.3	Rozwój oferty kulturalno - integracyjnej	~~Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych~~ Doposażenie obiektów kultury, budowa lub modernizacja obiektów infrastruktury publicznej	4. Poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności; ~~nieinwestycyjny lub~~ inwestycyjny	do 100%	Osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną (z wyjątkiem przedsiębiorstw)	Mieszkańcy	Konkurs – Projekt w partnerstwie wnioskodawców innych niż LGD	€ 135 000
Niewystarczająca oferta rozwoju i zagospodarowania czasu wolnego	1.4	Kultywowanie tradycji i korzystanie z kultury, w tym w nowoczesnych formach, np. cyfrowych	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych, zakup wyposażenia	8. Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji; nieinwestycyjny lub inwestycyjny	do 100%	LGD	Mieszkańcy ze szczególnym uwzględnieniem osób powyżej 60 roku życia	Projekt grantowy	€ 100 000

Niewystarczająca oferta rozwoju i zagospodarowania czasu wolnego	1.5	Zachowanie dziedzictwa lokalnego	Zachowanie dziedzictwa kulturowego, kulinarnego przyrodniczego i historycznego	9. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi; inwestycyjny lub nieinwestycyjny	do 100%	LGD	Mieszkańcy	Projekt grantowy	€ 250 000
Niewystarczająca komercyjna oferta rozwoju i zagospodarowania czasu wolnego	1.6	Zwiększenie oferty spędzania czasu wolnego, integracji i rozwoju dla lokalnej społeczności i turystów – podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej	Budowa, modernizacja, wyposażenie	1. Rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki – a. Podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne; inwestycyjny	do 65%; do 120 000 PLN	Mieszkańcy	Mieszkańcy, premiowanie kobiet	Konkurs - Projekty wnioskodawców innych niż LGD	€ 90 000
Niewystarczająca komercyjna oferta rozwoju i zagospodarowania czasu wolnego	1.7	Zwiększenie oferty spędzania czasu wolnego, integracji i rozwoju dla lokalnej społeczności i turystów – rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej	Budowa, modernizacja wyposażenie	1. Rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki – b. rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej; inwestycyjny	do 65%; do 150 000 PLN	Mikroprzedsiębiorstwo albo małe przedsiębiorstwo	Mieszkańcy, premiowanie kobiet	Konkurs - Projekty wnioskodawców innych niż LGD	€ 450 000
Niewystarczająca oferta rozwoju i zagospodarowania czasu wolnego	1.8	Mała architektura turystyczna (FEW EFRR)	Zgodnie z SZOP FEW	-	Zgodnie z SZOP FEW	Zgodnie z SZOP FEW	Mieszkańcy	Projekt grantowy	€ -
Niewystarczający poziom wiedzy i kompetencji mieszkańców	1.9	Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych, zakup wyposażenia	7. Kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmacnianie	do 100%	LGD i inne osoby prawne (z wyjątkiem przedsiębiorstw)	Mieszkańcy	Konkurs z udziałem operacji własnej	€ 35 000

				programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych; 8. Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji; nieinwestycyjny lub inwestycyjny					
Mała liczba innowacyjnych projektów angażujących i pobudzających do współpracy międzypokoleniowej	1.10	Innowacyjne inicjatyw na rzecz łączenia pokoleń, w tym cyfrowe	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych, zakup wyposażenia	7. Kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych; 8. Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji; nieinwestycyjny lub inwestycyjny	do 100%	LGD	Mieszkańcy	Projekt grantowy	€ 90 000

Mała liczba wspólnych inicjatyw kilku podmiotów	1.11	Budowanie partnerskich relacji organizacji pozarządowych i grup nieformalnych	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych,	7. Kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych; nieinwestycyjny lub inwestycyjny	do 100%	LGD i inne osoby prawne (z wyjątkiem przedsiębiorstw)	Mieszkańcy	Konkurs z udziałem operacji własnej	€ 70 000
Niska aktywność zawodowa kobiet	1.12	Rozwój osobisty – integracja, wzmacnianie aktywności, podniesienie umiejętności cyfrowych	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	8. Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji; nieinwestycyjny lub inwestycyjny	do 100%	LGD i inne osoby prawne (z wyjątkiem przedsiębiorstw)	Kobiety	Konkurs z udziałem operacji własnej	€ 60 000
Niska aktywność zawodowa kobiet	1.13	Tworzenie zagród edukacyjnych	Budowa, modernizacja wyposażenie	2. Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia: b. Zagroda edukacyjna; inwestycyjny	do 85%	Rolnik albo małżonek rolnika albo domownik z małego gospodarstwa rolnego	Mieszkańcy, premiowanie kobiet	Konkurs - Projekty wnioskodawców innych niż LGD	€ 30 000
Niska aktywność zawodowa kobiet	1.14	Rozwijanie zagród edukacyjnych	Budowa, modernizacja wyposażenie	2. Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie rozwijania: b. Zagroda edukacyjna; inwestycyjny	do 85%	Rolnik albo małżonek rolnika albo domownik z małego gospodarstwa rolnego	Mieszkańcy, premiowanie kobiet	Konkurs - Projekty wnioskodawców innych niż LGD	€ 30 000

Niska aktywność zawodowa kobiet	1.15	Gospodarstwa agroturystyczne	Budowa, modernizacja wyposażenie	2. Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia lub rozwijania - a. Gospodarstwo agroturystyczne; inwestycyjny	do 85%	Rolnik albo małżonek rolnika albo domownik z małego gospodarstwa rolnego	Mieszkańcy, premiowanie kobiet	Konkurs - Projekty wnioskodawców innych niż LGD	€ 60 000
									€ 2 500 000

Źródło: opracowanie własne

VII. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

Kryteria wyboru i oceny operacji zostaną ustalone przede wszystkim w takim zakresie, aby premiować przedsięwzięcia, które będą niwelować problemy wynikające z diagnozy obszaru i konsultacji społecznych oraz będą wpływać na osiąganie zamierzonych celów i wskaźników produktu oraz rezultatu. Opracowane kryteria będą ściśle powiązane z celem i grupami docelowymi, do których jest kierowane wsparcie, w zależności od rodzaju beneficjenta – z uwzględnieniem wyników diagnozy i analizy SWOT. Kryteria zostaną opracowane w sposób przejrzysty, mierzalny, pozwalający uniknąć sytuacji niepożądanych, polegających na subiektywnej ocenie, a przyznawanie punków odbywać się będzie w formie zero-jedynkowej.

Dla niektórych przedsięwzięć w LSR LGD ustanowi kryteria wyboru o charakterze dostępowym (zawężające możliwość uzyskania wsparcia), które pozwolą ukierunkować wsparcie na operacje najpełniej odpowiadające potrzebom obszaru LSR i najlepiej pasujące do zaplanowanych realizacji przedsięwzięć. W celu właściwego ukierunkowania pomocy, LGD zastosuje również kryteria wyboru premiujące. Niektóre z kryteriów premiujących będą zastosowane do wszystkich przedsięwzięć, inne do wybranych. Jednym z kryteriów wyboru będzie punktowanie operacji innowacyjnych w zakresie wspólnego działania zmierzającego do określonego celu i do wywołania zmiany w środowisku lokalnym, w tym przypadku na rzecz łączenia pokoleń poprzez wdrażanie rozwiązań cyfrowych, np. poprzez upowszechnianie dobrych praktyk, wymianę wiedzy i doświadczenia, szczególnie w zakresie wdrażania innowacji, rozwiązań cyfrowych i dostępności. Ulepszenie może dotyczyć wprowadzania innowacyjnych rozwiązań na rzecz budowania społeczeństwa informacyjnego poprzez edukację informatyczno-technologiczną seniorów (ograniczenie zjawiska wykluczenia cyfrowego) oraz upowszechnianie idei współpracy pomiędzy pokoleniami w celu wzajemnego przekazywania umiejętności (synergia elementów tradycyjnych ze społeczeństwem informatycznym).

Na potrzeby oceny innowacyjności określono, iż działania ukierunkowane na innowacje, to wprowadzenie na rynek (w tym przypadku obszar LGD) nowego lub udoskonalonego produktu, usługi lub procesu organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych. Dla przedsięwzięć związanych z rozwojem przedsiębiorczości, z racji charakteru operacji definicję tę uściślono i przyjęto, iż innowacja to wprowadzenie na rynek przez dane przedsiębiorstwo nowego towaru lub usługi, lub znaczące ulepszenie oferowanych uprzednio towarów lub usług w odniesieniu do ich charakterystyk lub przeznaczenia. Ulepszenie może dotyczyć charakterystyk technicznych, komponentów, materiałów, wbudowanego oprogramowania, bardziej przyjaznej obsługi przez użytkownika oraz innych cech funkcjonalnych. Preferowane będzie wdrażanie innowacji poprzez implementowanie zupełnie nowych na obszarze objętym LSR produktów, usług, procesów, technologii, metod organizacji lub nowych sposobów wykorzystania dostępnych zasobów.

LGD posiada procedury z uwzględnieniem obowiązujących przepisów prawnych i wytycznych dotyczących instrumentu RLKS oraz dokłada wszelkich starań, aby procedury oceny i wyboru operacji były niedyskryminujące, przejrzyste i niebudzące wątpliwości ze strony wnioskodawców, grantobiorców oraz wszelkich instytucji zaangażowanych w proces wdrażania Strategii. Jednocześnie należy podkreślić, że LGD zależy na wybraniu projektów, które w jak największej mierze pozwolą na osiągnięcie przyjętych w Strategii założeń i wskaźników, a ograniczone środki finansowe, będące podstawą ustalenia budżetu Strategii, nie pozwalają na sfinansowanie wszystkich pomysłów i inicjatyw zgłaszanych przez mieszkańców obszaru.

Dokumenty regulujące szczegółowe rozwiązania to: procedura wyboru i oceny operacji wraz z kryteriami, regulamin organu decyzyjnego, procedura ustalania kryteriów wyboru, procedura wyboru i oceny grantobiorców wraz z kryteriami wyboru grantobiorców i procedurą ustalania i zmiany kryteriów wyboru grantobiorców i operacji.

Dla komponentu Wdrażanie LSR przewiduje się, w szczególności, następujące warunki kwalifikowalności:

- powiązanie wnioskodawcy z obszarem objętym LSR,
- przyczynianie się do realizacji LSR:
  - weryfikowane poprzez osiągnięcie zakładanych wskaźników,

- rozumiane jako bezpośredni wpływ na realizację konkretnego przedsięwzięcia,
- legalność – zgodność projektu operacji z przepisami prawa,
- w przypadku działalności gospodarczej – uzasadnienie ekonomiczne (uproszczony biznesplan),
- w przypadku operacji dotyczących obiektów zabytkowych – zapewnienie, iż obiekt jest zabytkiem (np. wpisany do Rejestru zabytków lub ewidencji zabytków),
- w przypadku operacji w partnerstwie oraz projektów partnerskich:
  - udział co najmniej 2 podmiotów,
  - realizacja wspólnego przedsięwzięcia,
  - dokument potwierdzający wolę współpracy co najmniej 2 podmiotów,
- w przypadku operacji realizowanych w ramach poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej kwalifikowalne są operacje niekomercyjne, których koszty całkowite nie przekraczają 1 mln euro.

Wybór projektów do dofinansowania będzie odbywał się każdorazowo z zastosowaniem zasad horyzontalnych.

Wsparcie na podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przysługuje tylko raz w okresie realizacji Planu Strategicznego. W przypadku uzyskania wsparcia na podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej, wnioskodawca może ubiegać się o wsparcie na rozwijanie tych działalności nie wcześniej niż po upływie 2 lat od wypłaty płatności ostatecznej w ramach operacji realizowanej w ramach podejmowania/tworzenia tych działalności. Beneficjent realizujący operacje w zakresie inwestycji w infrastrukturę lub inwestycji produkcyjnych zobowiązuje się do zapewnienia trwałości inwestycji.

Operacja własna może być realizowana, gdy realizuje cele publiczne oraz niekomercyjne oraz jest niezbędna do osiągnięcia danego celu/przedsięwzięcia LSR. Koszty operacji własnych nie mogą stanowić więcej niż 20% budżetu komponentu Wdrażanie LSR. Wnioski o przyznanie pomocy na operacje własne zawierają opis znaczenia realizacji operacji dla LSR oraz uzasadnienie realizacji operacji przez LGD (m.in. wyjaśnienie dlaczego operacja ta nie może być zrealizowana przez inne podmioty).

Wsparcie udzielane jest w formie dotacji w postaci ryczałtu w zakresie:

1. podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne – do wysokości 150 tys. zł,
2. projektów grantowych do wysokości 500 tys. zł, przy czym wysokość pojedynczego grantu:
   - na przygotowanie projektu partnerskiego wynosi:
     - do 50 tys. w przypadku projektu partnerskiego z podmiotem z obszaru innej LSR z Polski,
   - w pozostałych zakresach zadań objętych grantami – ustalana będzie na bazie projektu budżetu (art. 83 ust. 1 lit. c oraz ust. 2 lit. b); maksymalna kwota zostanie określona w oparciu o dane historyczne.

W pozostałych przypadkach wdrażania LSR (w tym na operacje własne) wsparcie będzie miało formę dotacji w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych do wysokości 500 tys. zł. W przypadku Wdrażania LSR intensywność wsparcia będzie wynosiła:

- do 65% kosztów kwalifikowalnych, z wyłączeniem operacji realizowanych w ramach rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych,
- do 85% kosztów kwalifikowalnych w przypadku operacji realizowanych w ramach rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych,
- do 100% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku podmiotów innych niż jednostki sektora finansów publicznych,
- do 75% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku jednostek sektora finansów publicznych, z czego pomoc finansowa z EFRROW wynosi maksymalnie 55% kosztów kwalifikowalnych, a pozostałe 20% kosztów kwalifikowalnych ze środków budżetu państwa.

Operacje sektora finansów publicznych będą mogły być finansowane ze środków Planu Strategicznego w ramach niniejszej LSR do limitu 40% tych środków.

Przedsięwzięcia wskazane w LSR w zakresie finansowania z FEŚ wpisują się kryteria wyboru projektów ustanowionych dla programu regionalnego w odniesieniu do typu projektu i właściwego funduszu. LGD oświadcza, że projekty te będą wybierane zgodnie z zasadami i warunkami obowiązującymi dla EFS+ i EFRR, a także iż promowane będą projekty wpisujące się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus.

VIII. PLAN DZIAŁANIA

W ramach realizacji LSR zaplanowano ogłoszenie wniosków na realizację przedsięwzięć zawartych w matrycy – rozdział VI. Pierwsze nabory zostaną przeprowadzone w I półroczu 2024 roku, kolejne w latach 2025–2026. Tworząc Plan działania zadbano, aby realizowane przedsięwzięcia umożliwiły osiągnięcie celu LSR.

Wszystkie działania zaplanowano tak, aby w pierwszej kolejności zrealizowane zostały te, które oddziaływać będą na pozostałe. W pierwszej kolejności zrealizowane zostaną działania zwiększające atrakcyjność obszaru oraz promocyjne i edukacyjne, dalej te związane z wykorzystaniem zasobów oraz zagospodarowaniem czasu wolnego. Przedsięwzięcia związane z zakładaniem i rozwojem działalności gospodarczych podzielono tak, aby możliwie jak najlepiej wykorzystać środki oraz stworzyć możliwość skorzystania z dofinansowania jak największej liczbie beneficjentów.

Istotne w trakcie wdrażania LSR będzie zrealizowanie pierwszych operacji w ramach PS WPR do 30 czerwca 2026 roku, które pozwolą na wykorzystanie 40% budżetu, oraz realizację pozostałych działań tak, aby do 31 grudnia 2027 roku wykorzystać 80% kontraktacji budżetu. Również realizacja działań w ramach FEŚ została zaplanowana tak, aby pierwsze operacje zrealizować do końca grudnia 2026 roku.

Dokładny plan działania wraz z czasowym przedziałem osiągania wskaźników oraz planowanymi kwotami wsparcia przedstawiają Załącznik nr 2 do LSR pn. Plan działania dla LSR oraz Załącznik nr 4 do LSR pn. Plan wykorzystania budżetu LSR.

IX. PLAN FINANSOWY LSR

Działalność LGD finansowana będzie w ramach:

1) Funduszy EFSI stanowiących **bezpośrednie źródło finansowania** LSR jako budżetu LSR:
   a) Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach *Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027*;
   b) Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w ramach programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027*, cel szczegółowy 5.2. *Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie*.

2) Innych potencjalnych / **pośrednich źródeł finansowania** przedsięwzięć wynikających z LSR, w tym także EFSI w zakresie nie objętym RLKS, które nie stanowią źródła finansowania, o którym mowa w pkt. 1):
   a) Europejski Fundusz Społeczny Plus w ramach programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027*, w tym szczególnie cel szczegółowy 4.8 *Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji,* działanie 9.6 *Aktywna integracja społeczna i zawodowa*;
   b) *Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027* w ramach priorytetu VII *Kultura* Cel szczegółowy 4.6 *Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych;*
   c) *Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027* w ramach celu szczegółowego ESO4.7. *Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia*
   i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej (EFS+);
   d) Środki krajowe;
   e) Fundusze Norweskie i EOG (Europejski Obszar Gospodarczy).

Zadania finansowane z innych źródeł niż bezpośrednie, przyczynią się do realizacji celów określonych w ramach RLKS.

Przewidziane źródła finansowania oraz plan działania są w bezpośredni sposób powiązane z celami i przedsięwzięciami. Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia można będzie lepiej wdrażać na obszarze LSR dzięki alternatywnym źródłom dofinansowania, które pozwolą zrealizować większy zakres projektów. Wzięto pod uwagę te źródła finansowania, z których środki przeznaczane będą na operacje zgodnie z celem niniejszej LSR, a więc wszelkie te, które mogą przyczynić się do rozwoju kapitału społecznego mieszkańców, w tym podniesienia dostępności i atrakcyjności ogólnodostępnych przestrzeni, infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, turystycznej, kulturalnej i edukacyjnej oraz oferty przemysłu czasu wolnego i samorozwoju mieszkańców.

Zaplanowany do realizacji budżet został przedstawiony w Załączniku nr 3 do LSR pn. *Budżet LSR* oraz w Załączniku nr 4 do LSR pn. *Plan wykorzystania budżetu LSR*.

X. MONITORING I EWALUACJA

W celu poprawnego i efektywnego wdrażania założeń Strategii, niezbędne jest prowadzenie działań, które mają na celu weryfikację sposobu jej realizacji. W związku z tym niezbędne jest prowadzenie bieżącego monitoringu oraz przeprowadzanie badań ewaluacyjnych, które umożliwią w razie konieczności aktualizację dokumentu. Wszystkie podejmowane działania powinny być prowadzone w sposób zadowalający społeczność lokalną zamieszkującą obszar LGD.

1. Monitoring

Monitoring LSR prowadzony będzie na bieżąco przez pracowników Biura LGD.

Monitoring obejmuje:

a) zebranie danych na temat: wskaźników realizacji LSR, harmonogramu ogłaszanych konkursów, budżetu LGD, liczby osób odwiedzających stronę internetową;
b) ocenę zebranych informacji w stosunku do założonych wartości;
c) opracowanie Raportów z monitoringu Strategii w okresie rocznym, zawierających podsumowanie danych wraz z wygenerowanymi wnioskami dotyczącymi wpływu podejmowanych działań na realizację założeń Strategii.

Charakterystyka źródeł danych oraz sposobu pomiaru i oceny danych:

- Dane własne LGD – informacje gromadzone w toku normalnej działalności LGD, w szczególności w ramach obowiązkowej sprawozdawczości. Dane własne obejmują:
  - wskaźniki planu komunikacji,
  - dane ilościowe dotyczące doradztwa w Biurze,
  - dane gromadzone w trakcie naborów (m.in. terminy naborów, ilość złożonych wniosków, środki finansowe przypisane do naborów),
  - wskaźniki LSR, EFSI,
  - realizację budżetu LSR,
  - dane dotyczące pracy organów LGD,
  - informacje o szkoleniach dla pracowników Biura i członków organów LGD.

- Badania własne:
  - ankieta monitorująca dla beneficjentów i grantobiorców – badanie pozwoli na zbieranie istotnych informacji dotyczących postępu rzeczowo-finansowego. Pozwoli także pogłębić informacje uzyskane z wniosków o dofinansowanie operacji;
  - ankieta będzie wypełniana przez beneficjentów i grantobiorców w roku, w którym rozliczyli oni operację;
  - badanie ankietowe osób korzystających z doradztwa – badanie realizowane na bieżąco, w których jednostką analizy będą udzielone porady. O wypełnienie ankiety będą proszone osoby korzystające z doradztwa w Biurze LGD;
  - badanie ankietowe uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych lub szkoleń organizowanych przez LGD – realizowane w czasie każdego tego typu wydarzenia zorganizowanego przez LGD.

Istotną częścią monitoringu, która zasługuje na osobne omówienie, będzie monitoring realizacji projektów grantowych. LGD będzie ponosić bowiem szczególną odpowiedzialność za efekty przedsięwzięć realizowanych przez grantobiorców. Monitorowanie przedsięwzięć w ramach projektów grantowych powinno być przy tym traktowane nie jako kontrola, ale jako wsparcie dla osób je realizujących. W przypadku projektów grantowych zastosowany zostanie również monitoring operacyjny, polegający na osobistych kontaktach między pracownikami

LGD a osobami realizującymi granty. Pracownicy LGD będą stosować formularz kontaktu, w którym będą zapisywać uzyskane od grantobiorców informacje oraz odnotowywać przekazane im rekomendacje. Dopuszcza się możliwość kontaktu telefonicznego z grantobiorcami bądź osobiste spotkania w Biurze LGD lub w miejscu realizacji operacji. Pracownicy będą zobowiązani odwiedzić grantobiorców w miejscu realizacji przedsięwzięć w czasie realizowania przez nich operacji. Jeśli charakter realizowanego przedsięwzięcia będzie na to pozwalał. Zebrana będzie dokumentacja fotograficzna, która będzie dołączona do formularza kontaktu.

2. Ewaluacja

Ewaluacja LSR realizowana będzie w następujących etapach, które będą różniły się celami w zależności od etapu realizacji Strategii:

1. Ewaluacja on-going – corocznie w latach 2024–2029, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego.
2. Ewaluacja mid-term (śródokresowa) – w 2027 roku.
3. Ewaluacja ex-post (końcowa ewaluacja zewnętrzna).

Ewaluacja dotyczyć będzie: oceny działalności LGD, pracowników i funkcjonowania Biura, skuteczności aktywizacji społeczności lokalnej, harmonogramu rzeczowo-finansowego LSR, stopnia realizacji celów (wskaźników) oraz budżetu LSR.

Coroczna ewaluacja wewnętrzna prowadzona będzie w ramach warsztatów refleksyjnych w ramach ewaluacji on-going. Przeprowadzenie ewaluacji mid-term i ex-post zostanie powierzone wyspecjalizowanemu podmiotowi zewnętrznemu (niezależnym ekspertom). Decyzję w tym względzie podejmie Zarząd LGD na podstawie ofert przedstawionych przez potencjalnych wykonawców.

Raport z ewaluacji Strategii obejmuje przede wszystkim:

a) Ocenę funkcjonowania LGD, w tym: działalność Zarządu, działalność Komisji Rewizyjnej, sprawność przeprowadzania naborów, wizerunek LGD wśród mieszkańców obszaru, działalność informacyjną, oraz edukacyjną, procedury związane z wyborem przedsięwzięć oraz kompetencje pracowników, efektywność doradztwa w Biurze LGD, liczbę porad i charakter doradztwa w Biurze, częstotliwość, regularność i frekwencję spotkań organów LGD.
b) Ocenę realizacji planu działania.
c) Ocenę stopnia wdrażania celów LSR, w tym stopnia osiągnięcia wskaźników, stopnia wykorzystania funduszy, realizacji budżetu, realizacji działań skierowanych do grupy w niekorzystnej sytuacji.
d) Podsumowanie działalności LGD w badanym okresie, wnioski i rekomendacje.

Ewaluacja prowadzona będzie w oparciu o kryteria ewaluacji, tj.: trafności, efektywności i wydajności, skuteczności, trwałości, użyteczności. Źródła danych są tożsame ze źródłami dla monitoringu (dane własne, badania własne).

Zalecenia z kontroli, oceny, monitoringu i/lub ewaluacji mogą być podstawą do aktualizacji LSR, podobnie jak zmiana przepisów dotyczących LSR czy zmiana danych dotyczących LSR.

Aktualizacja Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność, może nastąpić w związku z:

- zmianą danych dotyczących obszaru LSR,
- zmianą przepisów dotyczących LSR,
- potrzebą zastosowania zaleceń z kontroli, oceny, monitoringu i/lub ewaluacji LSR/LGD,
- rocznymi wynikami ciągłego naboru propozycji projektów do realizacji.

Aktualizacja LSR może nastąpić na wniosek:

- Członków LGD,
- Lokalnych liderów,
- Dyrektora Biura LGD,

- Mieszkańców obszaru działania LGD.

Wnioski odpowiednio uzasadnione mogą być składane:

- pocztą lub osobiście do biura LGD,
- na spotkaniach konsultacyjnych
- pocztą elektroniczną

Po wstępnej weryfikacji złożonych wniosków Zarząd LGD przeprowadza wnikliwą analizę przedłożonych wniosków pod kątem zasadności i możliwości wdrożenia zmian w LSR. W przypadku braku możliwości wprowadzenia zmian, Zarząd jest zobowiązany przedstawić uzasadnienie, natomiast w przypadku pozytywnej opinii Zarząd zamieszcza projekt zmian w LSR na stronie internetowej LGD na co najmniej 14 dni.

Po zakończonych konsultacjach Zarząd podejmuje stosowną uchwałę.

Spis rysunków

Rysunek 1 Sposób określania celu LSR 68

Spis map

Mapa 1 Gminy objęte partnerstwem LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF” 10
Mapa 2 Sumaryczna mapa obszarów ONW w Polsce 46
Mapa 3 Penetracja budynkowa zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s – fragment mapy dla województwa świętokrzyskiego 51

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba ludności ogółem na obszarze LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF” w latach 2011–2021 23
Wykres 2 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na obszarze LGD w latach 2016–2021 23
Wykres 3 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na obszarze LGD w porównaniu do średniej dla województwa i kraju w 2021 r. 23
Wykres 4 Przyrost naturalny na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021 24
Wykres 5 Saldo migracji na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021 25
Wykres 6 Dynamika wzrostu wartości wskaźników gospodarczych obszaru LGD, województwa i kraju – wzrost procentowy w 2021 r. w stosunku do 2016 r. 28
Wykres 7 Liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r. 30
Wykres 8 Procentowy udział bezrobotnych według płci na obszarze LGD, w województwie i kraju w 2021 r. 31
Wykres 9 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem na obszarze LGD w latach 2016–2021 32
Wykres 10 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem na obszarze LGD, w województwie i kraju w 2021 r. 33
Wykres 11 Wskaźniki: rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem oraz udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na obszarze LGD w latach 2016–2021 34
Wykres 12 Wskaźniki: rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem oraz udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na obszarze LGD, w województwie i kraju w 2021 r. 34
Wykres 13 Udział % korzystających z instalacji w ogóle ludności na obszarze LGD, w województwie świętokrzyskim oraz w Polsce w 2021 r. 38
Wykres 14 Penetracja lokalowa 100 Mb/s aktualna i planowana po realizacji Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa (2014–2020) w poszczególnych gminach z obszaru LGD 50

Spis tabel

Tabela 1 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD 9
Tabela 2 Podstawowe dane o gminach z obszaru LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF” 10
Tabela 3 Zgłoszone w ramach naboru pomysły na realizację projektów w ramach LSR 15
Tabela 4 Ludność poszczególnych gmin LGD „Ziemia Jędrzejowska – GRYF” w 2020 r. 22
Tabela 5 Pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2018–2021 26
Tabela 6 Wskaźniki gospodarcze w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021 26

Tabela 7 Wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości dla obszaru LGD w porównaniu do województwa i kraju w roku 2016 i 2020 28
Tabela 8 Udział podmiotów gospodarczych według grup rodzajów działalności (PKD 2007) w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w 2021 r. 29
Tabela 9 Wskaźniki bezrobocia w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021 31
Tabela 10 Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego ogółem na 10 tys. mieszkańców w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021 33
Tabela 11 Dochody ogółem i dochody własne na 1 mieszkańca (zł) w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021 35
Tabela 12 Wskaźnik G (zł) dla poszczególnych gmin LGD oraz średnia wartość obszaru LGD w latach 2020–2022 36
Tabela 13 Udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat oraz liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021 39
Tabela 14 Struktura gospodarstw rolnych w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w 2020 r. 44
Tabela 15 Współczynnik skolaryzacji brutto oraz liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021 48
Tabela 16 Wyniki egzaminu ósmoklasisty w poszczególnych gminach LGD w porównaniu do województwa i kraju w latach 2019–2022 49
Tabela 17 Schemat analizy SWOT 53
Tabela 18 Analiza SWOT 53
Tabela 19 Zgodność celu LSR z innymi dokumentami strategicznymi 59
Tabela 20 Zgodność LSR z celami programów, z których będzie ona finansowana 61
Tabela 21 Przedsięwzięcia – powiązanie z analizą potrzeb, charakter, budżet, poziom dofinansowania, maks. i min. kwota, grupa docelowa i sposób realizacji (rozszerzona wersja analogicznej tabeli stanowiącej załącznik nr 1 do LSR 71

Wykaz wykorzystanej literatury:

1. *Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027* zatwierdzony przez komisję Europejską w dniu 31.08.2022 r.;
2. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej*;
3. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;*
4. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005;*
5. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności* (Dz. U. z 2022 r. poz. 943 z późn. zm.);
6. *Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach* (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261);
7. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020* (Dz. U. z 2022 r. poz. 2422 z późn. zm.);
8. *Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Ziemia Jędrzejowska – GRYF" na lata 2016–2022,* Jędrzejów 2015;
9. *Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego* (Dz.U. z 2022 r. poz. 2267);
10. *Strategia Rozwoju Powiatu Jędrzejowskiego na lata 2021–2030* – Załącznik do uchwały nr XXXII/234/2021 Rady Powiatu w Jędrzejowie z dnia 29 grudnia 2021 r.;
11. *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego* – Załącznik nr 1 do uchwały nr XLVII/833/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 22 września 2014 r.;
12. *Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+* – Załącznik do uchwały nr XXX/406/21 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 29 marca 2021 r.;
13. Urząd Komunikacji Elektronicznej, *Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2021 roku*;
14. *Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalna Grupa Działania „Ziemia Jędrzejowska – GRYF",* SOCJOMETR, Kraków 2022;
15. Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa 2000.

Załączniki do LSR

1. Cele i przedsięwzięcia
2. Plan działania
3. Budżet LSR
4. Plan wykorzystania budżetu

Załącznik nr 1 Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	**Przedsięwzięcia w ramach celu LSR** *Podniesienie kompetencji społecznych i aktywizacja mieszkańców*		**Grupy docelowe**	**Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, konkurs z udziałem operacji własnej, animacja itp.)**
€ 1 000 000	1.1	Rozbudowa oferty infrastruktury publicznej umożliwiającej rozwój pasji i talentów	Mieszkańcy	Konkurs - Projekty wnioskodawców innych niż LGD
€ 100 000	1.2	Rozwój pasji i talentów	Mieszkańcy ze szczególnym uwzględnieniem osób do 25 roku życia	Projekt grantowy
€ 135 000	1.3	Rozwój oferty kulturalno - integracyjnej	Mieszkańcy	Konkurs - Projekty w partnerstwie wnioskodawców innych niż LGD
€ 100 000	1.4	Kultywowanie tradycji i korzystanie z kultury, w tym w nowoczesnych formach, np. cyfrowych	Mieszkańcy ze szczególnym uwzględnieniem osób powyżej 60 roku życia	Projekt grantowy
€ 250 000	1.5	Zachowanie dziedzictwa lokalnego	Mieszkańcy	Projekt grantowy
€ 90 000	1.6	Zwiększenie oferty spędzania czasu wolnego, integracji i rozwoju dla lokalnej społeczności i turystów – podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej	Mieszkańcy, premiowanie kobiet	Konkurs - Projekty wnioskodawców innych niż LGD
€ 450 000	1.7	Zwiększenie oferty spędzania czasu wolnego, integracji i rozwoju dla lokalnej społeczności i turystów – rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej	Mieszkańcy, premiowanie kobiet	Konkurs - Projekty wnioskodawców innych niż LGD
€ 277 800	1.8	Mała architektura turystyczna (FEW EFRR)	Mieszkańcy	Projekt grantowy
€ 35 000	1.9	Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego	Mieszkańcy	Konkurs z udziałem operacji własnej
€ 90 000	1.10	Innowacyjne inicjatyw na rzecz łączenia pokoleń, w tym cyfrowe	Mieszkańcy	Projekt grantowy
€ 70 000	1.11	Budowanie partnerskich relacji organizacji pozarządowych i grup nieformalnych	Mieszkańcy	Konkurs z udziałem operacji własnej
€ 60 000	1.12	Rozwój osobisty - integracja, wzmacnianie aktywności, podniesienie umiejętności cyfrowych	Kobiety	Konkurs z udziałem operacji własnej
€ 30 000	1.13	Tworzenie zagród edukacyjnych	Mieszkańcy, premiowanie kobiet	Konkurs - Projekty wnioskodawców innych niż LGD
€ 30 000	1.14	Rozwijanie zagród edukacyjnych	Mieszkańcy, premiowanie kobiet	Konkurs - Projekty wnioskodawców innych niż LGD

€ 60 000	1.15	Gospodarstwa agroturystyczne	Mieszkańcy, premiowanie kobiet	Konkurs - Projekty wnioskodawców innych niż LGD

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik nr 2 Plan działania

CEL LSR *Podniesienie kompetencji społecznych i aktywizacja mieszkańców*		Lata	Do 31.12.2024		Do 31.12.2025		Do 31.12.2026		Do 31.12.2027		Do 31.12.2028		Do 31.12.2029		Program
		Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
1.1	Rozbudowa oferty infrastruktury publicznej umożliwiającej rozwój pasji i talentów	liczba powstałych lub zmodernizowanych lub doposażonych obiektów infrastruktury publicznej	0	0%	10	100%	10	100%	10	100%	10	100%	10	100%	PS WPR
1.2	Rozwój pasji i talentów	Liczba wspartych podmiotów	0	0%	10	100%	10	100%	10	100%	10	100%	10	100%	
1.3	Rozwój oferty kulturalno - integracyjnej	~~Liczba wydarzeń~~ Liczba powstałych lub zmodernizowanych lub doposażonych obiektów infrastruktury publicznej	0	0%	0	0%	0	0%	9	100%	9	100%	9	100%	
1.4	Kultywowanie tradycji i korzystanie z kultury, w tym w nowoczesnych formach, np. cyfrowych	Liczba wspartych podmiotów	0	0%	0	0%	10	100%	10	100%	10	100%	10	100%	
1.5	Zachowanie dziedzictwa lokalnego	Liczba wspartych podmiotów	0	0%	0	0%	20	100%	20	100%	20	100%	20	100%	
1.6	Zwiększenie oferty spędzania czasu wolnego, integracji i rozwoju dla lokalnej społeczności i turystów– podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej	Liczba operacji polegających na utworzeniu działalności gospodarczych	0	0%	0	0%	3	100%	3	100%	3	100%	3	100%	
1.7	Zwiększenie oferty spędzania czasu wolnego, integracji i rozwoju dla lokalnej społeczności i turystów – rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej	Liczba operacji polegających na rozwinięciu działalności gospodarczych	0	0%	0	0%	12	100%	12	100%	12	100%	12	100%	
1.8	Mała architektura turystyczna (FEW EFRR)	RCO077 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	0	0%	10	100%	10	100%	10	100%	10	100%	10	100%	FEW

1.9	Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego	Liczba wspartych podmiotów	0	0%	1	100%	1	100%	1	100%	1	100%	1	100%	
1.10	Innowacyjne inicjatyw na rzecz łączenia pokoleń, w tym cyfrowe	Liczba wspartych podmiotów	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	10	100%	10	100%	
1.11	Budowanie partnerskich relacji organizacji pozarządowych i grup nieformalnych	Liczba wydarzeń	0	0%	0	0%	0	0%	7	100%	7	100%	7	100%	
1.12	Rozwój osobisty – integracja, wzmacnianie aktywności, podniesienie umiejętności cyfrowych	Liczba wydarzeń	0	0%	0	0%	0	0%	1	100%	1	100%	1	100%	PS WPR
1.13	Tworzenie zagród edukacyjnych	Liczba operacji polegających na utworzeniu zagród edukacyjnych	0	0%	1	100%	1	100%	1	100%	1	100%	1	100%	
1.14	Rozwijanie zagród edukacyjnych	Liczba operacji polegających na rozwinięciu zagród edukacyjnych	0	0%	1	100%	1	100%	1	100%	1	100%	1	100%	
1.15	Gospodarstwa agroturystyczne	Liczba operacji polegających na utworzeniu lub rozwinięciu gospodarstw agroturystycznych	0	0%	2	100%	2	100%	2	100%	2	100%	2	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.1		R.41 Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR. Jednostka miary: liczba osób	0		8 000		8 000		8 000		8 000		8 000		
Wskaźnik rezultatu W 1.2		R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego. Jednostka miary: liczba osób	0		3 000		3 000		3 000		3 000		3 000		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W 1.3		R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego. Jednostka miary: liczba osób	0		0		0		100		100		100		

Wskaźnik rezultatu W 1.4	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego. Jednostka miary: liczba osób	0		0		4 000		4 000		4 000		4 000		
Wskaźnik rezultatu W 1.5	R.41 Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR. Jednostka miary: liczba osób	0		0		10 000		10 000		10 000		10 000		
Wskaźnik rezultatu W 1.6	R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR. Jednostka miary: liczba utworzonych miejsc pracy	0		0		3		3		3		3		
Wskaźnik rezultatu W 1.7	R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR. Jednostka miary: liczba utworzonych miejsc pracy	0		0		12		12		12		12		
Wskaźnik rezultatu W 1.9	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego. Jednostka miary: liczba osób	0		1 000		1 000		1 000		1 000		1 000		
Wskaźnik rezultatu W 1.10	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego. Jednostka miary: liczba osób	0		0		0		0		6 000		6 000		
Wskaźnik rezultatu W 1.11	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego. Jednostka miary: liczba osób	0		0		0		100		100		100		

Wskaźnik rezultatu W 1.12	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego. Jednostka miary: liczba osób	0		0		0		100		100		100		
Wskaźnik rezultatu W 1.13	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	0		1		1		1		1		1		
Wskaźnik rezultatu W 1.14	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	0		1		1		1		1		1		
Wskaźnik rezultatu W 1.15	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	0		2		2		2		2		2		
Wskaźnik rezultatu W 1.8	RCR077 Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	0		10 000		10 000		10 000		10 000		10 000		FEW

Źródło: opracowanie własne

Załącznik nr 3 Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	**Program/Fundusz**			**Środki ogółem (EUR)**
	PS WPR	**EFRR**	**EFS+**	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	2 500 000	277 800	0	2 777 800
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	562 500	0	0	562 500
Razem	**3 062 500**	**277 800**	**0**	**3 340 300**

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik nr 4 Plan wykorzystania budżetu

Fundusz	Środki zakontraktowane w Euro do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFROW	0	0%	1 260 000	51%	1 260 000	51%	2 300 000	92%	2 500 000	100%	2 500 000	100%	2 500 000	100%
EFS+	0	100%	0	100%	-	-	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%
EFRR	0	0%	277 800	100%			277 800	100%	277 800	100%	277 800	100%	277 800	100%
RAZEM	**0**	**0,00%**	**1 537 800**	**55,36%**			**2 577 800**	**92,80%**	**2 777 800**	**100,00%**	**2 777 800**	**100,00%**	**2 777 800**	**100,00%**

Źródło: Opracowanie własne